

דער יוד

(DER JUDE)

ציטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאַג: חברה "אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אַסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלביאָהריג 6.—
פֿירטעליאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקא, ענגלאַנד—10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
גאַנץ יאָהרליך 5.— רובל.
האַלב יאָהרליך 3.— רובל.
פֿיערטעל יאָהרליך 1.50 ר"ב.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראַטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 5 Juli 1900.

נומער 27.

קראקויא, תמוז תר"ס.

ה. תר"ס — וואכענ־קאלענדער (לוח) — 1900			
די טעג פֿון		תמוז (יוני) יולי-ליפיען	נייער ס. אלט. ס.
חודש	וואָך		
י"א	זונטאג		8
י"ב	מאנטיאג		9
י"ג	דינסטיאג		10
י"ד	מיטוואך		11
ט"ו	דאנערס.		12
ט"ז	פֿרייטיאג		13
י"ז	שבת	פרשת בלק.	14 (יולי)

קורצע פֿערצייבנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע.	
קיסר לעאָפּאָלד בעשלאָסען אַרויסטרייבען יודען פֿון עסטרייך.	י"א ה.תכ"ט
געשטארבען הר"י יעקב „בעל הטורים“.	י"ב ה. ק"ח
איז אויפֿן בערלינער קאָנגרעס געגעבען געוואָרען בירגער-רעכטע די יודען אין רומעניען, סערביען בולגאַריען אַזױו.	ה.תרכ"ח
געהרג'ט אויף קרוש-השם 7 יודען אין ווישבורג.	י"ג ה.ל.
האָט דער פּאָפּסט בעפֿוילען אַז די יודען אין רום זאלען טראַגען דעם געלען פֿלעק אין וואַהנען אין געטא.	י"ד ה.שט"ו
פֿערברענט אויף קרוש השם אַלע יודען פֿון שאַפּהוויזען.	ה'קס"א
פֿערברענט אין ליסאַבון פֿיעל אַנוסים.	"
געמאַכט דעם עגל; צובראָכען די ערשטע לוחות.	ט"ו ה.תע"ג
בטל געוואָרען די קרבנות אין בית-ראשון	ט"ז ב.תמ"ח
" בית שני.	י"ז ג.של"ח
" " " "	ג.תת"ל

אינהאלט:	
א) די דעלענאטען.	ש. ראָזענפֿעלד.
ב) דער יעהרליכער דין וחשבון פֿון דער חברה יק"א.	
ג) דער 4-טער קאָנגרעס.	
ד) אַ קליינער ודוי.	ח. ד. הורוויץ.
ה) פּאָליטישע איבערויכט.	י. ל.
ו) צייטונגס-שטימען.	א. ע.
ז) מען שרייבט אונז.	
ח) די יודישע וועלט.	
ט) אלגעמיינע וועלט-נייעס.	
י) אַ תפלה. געדיכט.	ה. ד. נאָמבערג.
יא) בילדער פֿונ'ם לעבען 1. אברהם סטאַלער.	י. לערנער.
יב) די בוכדוקעריי.	י. ל.
יג) אַ מלחמה וועגען יודען. פֿעלעטאָן.	מ. ספּעקטאָר.

נור פיר 1.05 ר"כ

איו צו קויפן די קליינע פאמא-
גראפישע

ספר תורה

וועלכע איזט פראכטפאלל הערויס-
געגעבען אין "פאריז" אויף שטאר-
קען פראנצעזישען "פארמעט" מיט
שיינע פאלירטע "עצי חיים" לעך" און
שיינע מעטפת.

פרייז אין איינפאכער שאכטעל
1.50 ר"כ, אין פלוש שאכטעל
2 ר"כ מיט פארטא. — עס זינד
געבליעבען נאך זעהר וועניג עק-
סעמפלערען צום פערקויפן וכל
הקודם זכה.

אויך דאס זעהר קליינע

תנ"ך

מיט מעדאליאן און פערנערסער-
גלאז וועלכעס איז פאסענד אלס
ברעלאק צום טראגן ביי דער
טאשען-אוהר, פרייז אין מעטא-
לענעס מעדאליאן (בראנזירט אדער
פערזילבערט) 1 ר"כ, אין זילבער-
נעס 44 פראבע 3,25 ר"כ, גוט
פערגאלדעט 3,50 ר"כ. פערקויפט
זיך אין צוקערמאנ'ס בוכהאנדלונג.

Книжный магазин
и библиотека для членія
А. Цукермана,
Варшава, Належки 7,
(прѣдѣ 15.)

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО
въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עכפפיעהלט די בעריהמטע מיטלען,
וועלכע זענען ערפונדען פון וול.
רוססיאן, און אויסגעארבעט אין פאב-
ריק, אונד נעמדיק:

בדאססיקאן צו פערשיעדענע
קאפף און צאהנשמערצען מיג-
רענען א. ו. ו. א 40; 80; 1,50
און 250 ר'; מיט פארטא (פלאקאן
פיר 80 ק') א 2 און 3 ר'. גראנולקעס
צום הוסטען און אסטמהא אד"ג.
א 60 ק'; 2 שאכטעל מיט פארטא
1,50 ר'. פאסטילען צו זאנא און
מאגענקראנקהייטען א 40 ק', 2
שאכטעל מיט פארטא 1 ר'. פערנער:
סודאין געגען אבבריהען, שוויצען
פון קערפער און שלעכטען שווייס-
גערוד פון די פוס, הענד, פאהוועס
אדג. א 30; 50 און 75 ק'; מיט
פארטא 1 ר'. (שאכטעל פיר 75 ק').
קלאוויאל צו אראפנעהמען מא-
זאלען, בראדאוווקעס אדג. א 45;
מיט פארטא 1 ר' (פיר פלאש א 45 ק').
קרינא, וועלכער פערהיט פון
ליסינא, נעהמט ארויס שיפפען,
שטארקט די האר און מאכט זיי
וואקסען א 1,20 און 2 ר'; מיט
פארטא א 1,50 ר' און 2,25 ר'.
ביסמוטה-פודער, פערדערט נישט
די הויט און איז נישט שעדליך צום
קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק';
מיט פארטא 1 ר' (שאכט. פיר 50
און 30 ק') און 1,50 ר' (שאכט. פיר
1 ר' און פיר 30 ק') פערנער:
"מאלטמעל" קארמעלקעס צום הוס-
טען און צום שטארקען פון האניג.
מאדן און קרייטעכער. מיגרענ-
ישטיפטען פון אמח'ן מענטש און
דארום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פון חניעוושע באבארבער און פער-
שיעדענע אנדערע.

ביי יעדער רפואה געפינט זיך א
בעשרייבונג ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט אהן
האנדעל אויף גאנצאהמע.
סוהרים בעקומען א גרויסען ראכאט.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר
פאבריק פון פלאטירטע בלים

יוזעף פראזשע

ווארשוי, עלעקטאראלנא Nr. 16

Józef. Fraget

w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.

אייגענע געשעפטען געפינען זיך:

אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקויער פארשטאט 69 —
נאלעווקי 16. אין לאדז: פיאטרקאווסקא 61.

לעזט

ביכער אין ווארשוי, לשון קודש,
רוסיש, פאלניש און דייטש אין
צוקערמאנ'ס לייבהיבליאטהעק
נאלעווקי 7 (פריהער 15)

גראסער אויסוואהל -- זעהר
בילליג !!

!! נייעס !!

אפאראט פיר ליי-
דענדע אויף מערידען
אונד פוקדעס, וועל-
כער היילט גרינדליך
אהנע אפעראציע.
פרייז מיט איבער-
זענדונג 2 רוב' 50
קאפ'.

D. Moszkowski, Warschau,
Muranow. 16.

Пудра Пр. А. Дубровича Варшава, Дикая Н. 42

די פודער איז ערלויבט פון ווארשויער ווארשעבנא אופראווא פ. נ. 491 מיט
דיפלאם פון פראפ' יאמטרע-
כאווי און אויך אנדערע בע-
ריהמטע דאקטוירים. די פודער
איז אנגענומען אין אלע וואר-
שויער שפיטעלער. ער נעהמט
שנעל אראב לישאיען, וויספ-
קעס, אויסשלאגען, אגניקע-
אבגעבריהטע אדער אבגעברע-
טע ערטער, און בעזאנדערס
פייכטע וואונדען. אויך פערן
טרייכט די פודער שווייס, און
איז נוצליך פיר מוהלים און
קליינע קינדער.

מיר בעטען זיך צו היטען פון פאלשע נאכגעמאכטע פודער און אכט געבען
אויף אונזער מאיקע מיט דעם נומר 491.
צו בעקומען אין אלע אפאטהעקען און אפסטעצישנע סקלאדען.

!! נייעס !!

ברוכבענדער עלעקטרא-נאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פרייז
פאן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייט 10 רובל. בויכבינדען
פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר
געשוואלענע פיס, אונד פערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארט-
לען — צו בעקומען נור ביים
אפטישען-כירורגישען געשעפט אונ-
טער דער פירמא: אלעקסאנדער,
סענאטארסקא 22 ווארשוי.
אדרעסע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך דיעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אייפמערק-
זאם צו זיין אויף די ארגינעלע
מיטן סטעמפל פאן אונזער פירמא.

זעהר וויכטיג !

פיר ליידענדע אויף העמארידען און פוקלעס

אפאראט

וועלכער היילט גרינדליך אהנע אפעראציען.

פרייז מיט פארטא 2 רוב' 50 קאפ'.

Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa,
Bielańska Nr. 7.

ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.

נייע אינזערעסאנטע ביכער

וועגען רויכערען און טרינקען, נאך גראף טאלסטא.
פראפ' באסקין א. ז. וו.
הילפסביך פיר קאסירען אין בוכהאלטער
Циутникъ צי דער רויכשער ברעסטאכאטיע ווינאגרא-
דאו און אנדערע
יוסף פערל, ביאגראפיע.
Писни Ціона
קאטיקס אייסגאבען פון 10 ביז 25 ק' (פארטא פריי).
Р. Самуель Могилеберъ.
און אלערהאנד אנדערע ביכער אין פערשעדענע שפראכען צו ביליגע פרייזען
(קליינעס געלט מיט פאסטמארקען).
г. Бѣлостонкѣ, книжной Магазинъ А. К. Кауфмана.

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

— פֿערלאג: חברת "אחיאסף". —

אבנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן 12. — קראָנען.
האַלביאָהריג 6. —
פֿירטעליאָהריג 3. —
דייטשלאַנד 10. — מאַרק.
אָרץ ישראל 12. — פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15. —
אַמעריקאַ, ענגלאַנד 10. — שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעמיט
20 העלער, 25 פֿענינג, 10 קאפּ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
גאַנץ-יאָהרליך 5. — רובל.
האַלב-יאָהרליך 3. — רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1,50 רובל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען 2 — רובל
דען 1טען אפריל 2 —
דען 1טען אויגוסט 1 —

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 5 Juli, 1900.

נומער 27.

קראקווא, תמוז תר"ס.

די דעלעגאטען.

יעצט קאכט עס און ס'זיידט אין אלע יודישע שטעט און שטעטלעך, אין אלע ציוניסטישע קהלות און פֿעראייניגען; מע רעדט, מע שמועסט און מע דרשעט איבער די אָדער יענע פֿראגע אין ציוניזם, איבער דעם קאָנגרעס — ווי ער וועט זיין: גרעסער אָדער קלענער פֿון די פֿאַרייניגטע; וואָסערע רעזולטאטען ער וועט בריינגען: גרעסערע אָדער קלענערע אלס די געוועזענע, גאָר ניט, אָדער על פֿל פֿנים זעהר וועניג, ווערט גערעדט גראַדע איבער די „דעלעגאטען-פֿראגע“; דאָס הייסט: מע אינטרעסירט זיך מיט דעם קאָנגרעס, אָבער ניט מיט די מענשען וועלכע עס בילדען דעם קאָנגרעס.

האָטש אין אמת'ן, איז די דעלעגאטען-פֿראגע די סאמע וויכטיג-סטע פֿראגע וועלכע זאָל בעשעפֿטיגען די ציוניסטען פֿאַר אַ קאָנגרעס; אין דעם ווי צו קלייבען דעלעגאטען, און וועמען קלייבען פֿאַר דעלעגאטען היינט אָב די גאנצע וויכטיגקייט און טהעטיגקייט, אָדער אונזשיכטיגקייט און אונטהעטיגקייט פֿון אַ קאָנגרעס.

און די געוועזענע דריי קאָנגרעסען האָבען אונז געוויזען, אז די גרעסערע צאָהל פֿון אונזערע ציוניסטען בעשעפֿטיגט גראַדע די פֿראגע זעהר וועניג, פֿון פֿעל שטעט פֿלעגען געשיקט ווערען דעלעגאטען אויף דעם קאָנגרעס, ניט ווייל די געשיקטע זענען אלס ציוניס-טען געווען וויכטיג, ניט ווייל מע האָט געפֿונען אַז זיי קענען דעם קאָנגרעס ניצליך זיין, נאָר גאָר צוליב זייטיגע זאכען, וועלכע קעהרען זיך מיט דעם ציוניזם גאָר ניט אָן, אָדער זעהר וועניג, איינער — למשל — ווערט אַ דעלעגאט ווייל ער קען פֿאַהרען אויף אייגענע הוצאות; דער אַנדערער, ווייל ער איז אַ שענער „בעל-הבית“ און ס'פֿאסט ניט מע זאָל שיקען אַ נאָנדערען; דער דריטער, ווייל ער איז רבי וועל-וויל שמעלקעס, און אז ער וועט פֿאַהרען וועט מען קענען נאָכדעם ווויזען די געגנער, וואָסערע שענע יודען ס'זענען ציוניסטען; דער פֿיער-טער — ווייל „מהיכא-תיחא“, פֿאַר וואָס ניט צומאָל זענען די פֿלומ'ישע דעלעגאטען אפילו ניט אויסגעקליבען געוואָרען, ווי דער שטייגער איז, נאָר פשוט מיט גוואלט אָדער מיט אַ קונץ האָבען זיי געקראגען „מאנדאטען“; גאנץ איינפֿאַך, מע נעמט אַ בויגען פאפּיער, און מע געהט פֿון שטוב צו שטוב און מע קלייבט חתימות — און פֿערטיג, איך אליין האָב געזעהן אַ מאנדאט פֿון אַ שטאָדט, וואָס קיינער פֿון די ציוניסטען אין שטאָדט, האָט אפילו ניט געוואוסט אז זיי האָבען אַ דעלעגאט אויף דעם קאָנגרעס, נור דער דאָרטיגער ציוניסטישער סעקרעטאר, האָט אליין געמאכט עטליכע צעהנדליג חתימות, אָב גע-שטעמפעלט אַ מאנדאט, און צוגעשיקט זיינעם אַ בעקאנטען אין אַ אַנדער שטאָדט, וועלכער האָט אפילו קיינמאָל זיינע כלומרשט אויס-

קלייבער אין די אויגען ניט געזעהן און זיי האָבען איהם ניט גע-זעהן, אויף דעם בעסטען אופן, קלייבט מען זיך אויס ערגיץ אין אויסלאַנד אַ מענשען מיט אַ קליינעדיגען נאָמען — ווי הערצל, נאָרדוי, גאָסטער און ד. ג. — און מע שיקט איהם צו אַ „מאנדאט“, און מע ניט איהם איבער די דעה, אזוי אז איין מענשען מיט פֿלעצעהן דעות איז געווען ניט זעלטען צו בענענגען אויף דעם קאָנגרעס.

פֿון אַט אַזא מין שיקען דעלעגאטען ליידיט דער קאָנגרעס אונז-געהויער פֿעל, אַט דאָרף מען, צום ביישפּיעל, קלייבען מענשען אין פֿערשידענע קאָמיסיעס: אָרגאניזאציע-קאָמיסיע; קולטור-קאָמיסיע; פֿינאַנץ-קאָמיסיע; קאָלאָניזאציע-קאָמיסיע; אַניטאציע-קאָמיסיע א. ד. ג. איז פשוט ניטא פֿון וואָנען צו קלייבען, די פֿאַר צעהנדליג טיכטיגע מענשען וועלכע געפֿינען זיך אויף, דעם קאָנגרעס, ווערען איבערלאסעט מיט אַרבייט, זענען בעשעפֿטיגט אין פֿערשידענע קאָמי-סיעס, אַרבייטען טאָג און נאכט, און ווערען קיינמאָל ניט פֿאַרטיג-על כל פנים ניט אין דער צייט, דערצו קומט נאָך צו, אז פֿמעט אלע וויכטיגסטע מענשען זענען מהרסעטען טהיילס ניטא אין זאָל פֿון קאָנגרעס (ווייל זיי זענען פֿערנומען אין די קאָמיסיעס), און קענען דעריבער זעהר וועניג אנטהייל נעמען אין די ויכחים, וואָס עס איז אַ גרויסער פֿעהלער פֿאַר דעם קאָנגרעס, דעריבער מוזען אויך צומאָל אויסגעקליבען ווערען אין די קאָמיסיעס אַזעלכע מענשען וועלכע האָ-בען כמעט קיין בעגריף ניט פֿון די פֿראגען אום וועלכע עס האַנדערט זיך דאָרט.

פשוט עס פֿעהלט מענשען!

ניט מאַנדאטען — זיי מענען אפילו ליגען אין די קעשענס ביי די פֿיינסטע ציוניסטען — זענען וויכטיג פֿאַר דעם קאָנגרעס; ניט שענע פֿיגורען דאָרף דער קאָנגרעס; ניט קיין „מהיכא-תיחא“ בעלי-בתים זענען נייטהיג דעם קאָנגרעס און ניט קיין שענע יודען אפילו אַזעלכע ווי רבי וועלוויל שמעלקעס.

ניט מאַנדאטען — נאָר דעלעגאטען, ניט פיגורען נאָר מענשען, ניט גוטע יודען — נאָר גוטע ציוניסטען דאָרף און האָט נייטהיג דער קאָנגרעס, דער קאָנגרעס איז ניט קיין סעודת-מִצוה, קיין חתונה אָדער ברית, וואָס מעהרער שענע בערד איז אלס פֿיינער די שמחה, אויף דעם קאָנגרעס דאָרף מען אַרבייטען, אויף דעם קאָנגרעס דאָרף מען טראכטען, אויף דעם קאָנגרעס דאָרף מען פֿערשטעהן וואָס אַנדערע רעדען און מע דאָרף קאָנען אליין רעדען און וויסען וואָס צו רעדען.

און נאָך עטוואָס, דער ציוניזם האָט צווישען זיינע מיטגלידער מענשען מיט פֿערשידענע מיינונגען, מיט פֿערשידענע ריכטונגען און מיט פֿערשידענע פֿאַרדערונגען, און נור דאָן וועט דער קאָנגרעס קענען

דיג; ער טהוט ווי ער פֿערשטעהט, די מאנדאטגעבער האָבען איהם זייער מיינונג ניט געזאגט און האָבען ביי איהם זיינע מיינונגען ניט געפֿרעגט.

איינ ביישפּיעל. ווילקיער יודען, למשל, זענען דער מיינונג, אז איידער מע וועט קריגען א טשארטער, אדער א ערלויבעניש פֿון סולטאן צו קאלאניזירען פּאלעסטינא, זאָלען מיר זיך דערווייל פּאַוואָר-לינקע, שטילערהייט, ווייטער טאקע קויפֿען ביסליכווייז ערד, גרינדען קאלאניעס, פֿלאנצען וויינשטאָקען, אָט ווי מע האָט געטהון ביז אהער, אין פּאלעסטינא, און דער טשארטער מאכט גיט אויס, ער וועט שוין קומען שפעטער, וואָרום אָבשטעלען דערווייל די אַרבייט אין פּאלעס-טינא אין גאנצען איז קיין פּלאַן ניט. אזוי זאָגען ווילקיער יודען, למשל; ד"ר הערצל אָבער מיינט, צום ביישפּיעל, פונקט פֿערקעהרט. ער זאָגט, אז ווי לאנג עס וועט גיט זיין די ערלויבעניש פֿון סולטאן, דארף מען גיט קיין האנד אין קאלט וואסער אריינשטעקען — בעסער שפעטער אבי זיכער.

ווילקיער ציוניסטען, וואָלטען נאטירליך זעהר וועלען, אז דער קאנגרעס זאָל בעשטימען, מע זאָל ווייטער קאלאניזירען פּאלעסטינא ווי ביז אהער, זיי וואָלטען וועלען זייער מיינונג ארויסזאָגען אויף דעם קאנגרעס. נו קען אָבער ווילקי קיין דעלעגאט גיט שיקען, זי קען נור שיקען א מאנדאט. און וועמען גיט מען איבער די דעה, דעם מאנדאט? ווי זאָגט מען, אז קיין געלד קאסט גיט — טראכטען זיך ווילקיער ציוניסטען — טאָ לאָמער האָטש האָבען א פֿיינעם פֿאַרשטעהער. און דארף מען עפעס האָבען א פֿיינערען פֿאַרשטעהער ווי ד"ר הערצל אליין? און העכסט צופֿרידענען פֿון דעם איינפֿאַל, שיקט ווילקי אוועק איהר מאנדאט דעם ד"ר הערצל אליין. ד"ר הערצל ווערט אַלזאָ, גאָר גיט געריכטערהייט, ווילקיער דעלעגאט.

אויף דעם קאנגרעס רעדט מען איבער די קאלאניזאציאָנס פֿראגע, ווער פֿאַר, ווער געגען. ד"ר הערצל — זאָגען מיר, ווי מיר ווייסען — איז געגען, מע בעשטימט: יעצט זאָל מען זיך מיט קאלאניז-זאציע גיט בעשעפֿטיגען, ווילקיער ציוניסטען זענען דערמיט אונצור-פֿריעדען.

יעצט זענען זיי מיט דער בעשטימונג אונצופֿריעדען, און אויף דעם קאנגרעס האָבען זיי דאָך אליין געגעבען א שטימע געגען

הייסען א ציוניסטען קאנגרעס; נור דאן וועט ער קענען עטוואס טהון און בריינגען די נוצען וואָס ער דארף בריינגען און קען בריינגען, ווען די אלע פֿערשידענע מיינונגען, ריכטונגען און פֿאַרדע-רונגען וועלען האָבען זייערע פֿערטרעטער אויף דעם. קאנגרעס; ווען זיי וועלען אָפֿען ארויסגערעדט ווערען, און דייטליך בעגרינדעט ווערען אויף דעם קאנגרעס.

אייניגע וואָכען פֿאַר דעם קאנגרעס, איז מען געוועהנליך מוזיג אלע ציוניסטישע פֿעראייניגען, איבער וועלכע פֿראגען עס וועט גע-רעדט ווערען אויף דעם קאנגרעס. ציוניסטישע חברות דארפֿען זיך פֿערזאמלען און זיך גאנץ גוט ערקלערען: ווי איז זייער מיינונג איבער די אלע פֿראגען? ווי וואָלטען זיי בעשלאָסען איבער די אלע פֿראגען? און אז זיי זענען זיך גענוג קלאָר געוואָרען דעריבער, דארפֿען זיי אויסקלויבען א מענשען וואָס האלט אין אמת'ן מיט זיי אין די אלע ציוניסטישע פֿראגען, וועלכער איז איינשטימיג מיט זייער מיינונג, און איהם איבערגעבען זייער דעה, זייער „מאנדאט“, אזוי אז ער, דער דעלעגאט, זאָל טאקע אין אמת'ן פֿערטרעטען די מיינונגען פֿון די ציוניסטען וועלכע האָבען איהם געשיקט, און זאָל רעדען דאָס, וואָס עס וואָלט גערעדט יעדער אַנדער מיטגליעד פֿון זייער חברה, ווען מע וואָלט יענעם געשיקט.

„גיט יעדער שטעדטלי איז אָבער אים שטאַנד צו שיקען א דעלע-גאט, — גאנץ ריכטיג! נאָר אויב בינסגאָלע, גירטיגאָלע און ווענדזיגאָלע, זענען גיט אים שטאַנד יעדע בעזונדער צו שיקען א דעלעגאט זענען זיי אָבער אלע דריי צוזאַמען אים שטאַנד צו שיקען איין דעלעגאט, אָדער מען ציהט צו נאָך אפֿאַר שטעדטליך, און מע שיקט זאלבעפֿינפֿט איין דעלעגאט, אלס וועלען זיי דאָך געפֿינען א מענשען וועלכער זאָל אויף דעם קאנגרעס פֿערטרעטען זייער מיינונג; אלס איז דאָס בעסער איידער שיקען א „מאנדאט“ גלאט אין דער וועלט אריין, א מענשען וואָס מע האָט נור געהערט זיין נאָמען, אָבער מע ווייסט כלל גיט זיין מיינונג איבער ציוניסטישע פֿראגען, וואָס דאָס איז דער עיקר, און עס טרעפֿט אָפֿט אז דער וואָס קריגט דעם „מאנ-דאט“, בענוצט זיך נאטירליך מיט דער שטימע וואָס מע האָט איהם געגעבען און שטימט פֿאַר אָדער געגען א זאָך וואָס די שטימונגעבער וואָלטען עס בשום אופן גיט געוואָלט. און דער דעלעגאט איז כלל גיט שול-

פֿעלעטאָן.

א מלחמה וועגען יודען.

פֿון רומעניען זענען ארויסגעגאנגען טויזענדער יודען מיט ווייבער און קינדער, מיט טאָרעס אויף די פֿלייצעס און מיט שטעקענס אין די הענד. זיי געהען צו פֿום, אין אלע פֿיער עקען אין דער וועלט, זיי געהען וואוהין די אויגען וועלען זיי טראָגען, נור גיט אים צו בלייבען אין דעם פֿינסטערען לאַנד רומעניען, וואו מען לאָזט זיי גיט לעבען און גיט אַטעמען, וואו מען נעמט ביי זיי צו אלע מענשליכע רעכטע; מען לאָזט זיי אפֿילו גיט אַרומ-טראָגען פֿון איין שטאָדט אין די אַנדערע א פֿעקיל גראַשענע סהורה צו פֿער-דיענען א פֿאַר קאָפּיקעס. יודישע קינדער לאָזט מען גיט לערנען גיט נור אין די אַלגעמיינע שולען, נאר אפֿילו אין די יודישע שולען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען פֿון יודיש געלד, פֿראַסמע יודישע בעלי-מלאכות לאָזט מען זיך גיט פֿערנעהמען מיט זייער אַרבייט. רומענער פֿאַלען אָן אויף די יודען מיט מעסער אין די הענד, פֿאַריגעס יאָהר האָט מען אויף די דאָרטיגע יודען גע-מאַכט פֿאַרגאָמען, זייער פֿערמעג האָט מען צובראָכען און צוראָבעוועט און זיי אליין האָט מען געשלאָגען און געהרגט. יעצט אז עס איז פֿאַרגעקומען דער משפט, האָט מען די יודען וועלכעס בעשטראָפֿט זיצען ⁶ חדשים אין געפֿענגעניש, ווייל זיי האָבען זיך געראַנגעלט מיט די פֿאַרגאָמענע שיקעס, ד. ה. פֿאַר וואָס זיי האָבען זיך גיט געלאָזט מען זאָל זיי שלאָגען. וועגען דעם זעלטענעם משפט האָבען די רומענישע אַנטיסעמיטישע צייטונגען געפֿונען פֿאַר נייטדיג דערמאָנען אז דאָס צווייטע מאל זאָלען יודען געדענקען דעם משפט, ד. ה. אז ווען מען וועט זיי וועלען נאָך אַמאָל שלאָגען, זאָלען זיי זיך מעהר גיט ראַנגלען און זיך לאָזען שמיסען, שלאָגען און ראַבעווען.

דאָס אלעס קומט פֿאַר אין אַלאַנד, וואָס האָט נאָך אין 1878-טען יאָהר אונטערגעשריבען דעם בעוואוסטען בערלינער טראַקטאט אז אלע רומענישע בירגער, קריסטען און יודען דארפֿען האָבען אלע רעכטע, דעם פונקט האָט דאָן גאנץ אייראָפּא פֿערלאַנגט פֿון דער קליינער מלוכה וואָס איז געווען אָבהענגיג פֿון טערקיי. רומעניען האָט דעם פונקט אונטערגעשריב-ען מיט דעם בעדינג, אז דערפֿאַר וואָס זיי גיט אלע איהרע איינוואָהנער גלייכע רעכטע זאָל טערקיי מעהר גיט האָבען איבער איהר צושאפֿען און זיי זאָל ווערען אַזעלכע שטעטענדיגע מלוכה. אייראָפּא איז דערויף בעשטאָנען, פֿון דער צייט אָן האָט טאקיי רומעניען אַראָבגעוואָרפֿען פֿון זיך דעם יאָך פֿון טערקיי און געוואָרען זעלבסטשטענדיג, נאר יודען האָט זיי ווי פֿרי-הער, גיט קוקענדיג אויף דעם אונטערגעשריבענעם טראַקטאט גיט געגעבען קיין רעכטע און נאָך מעהר געדריקט און געשטיקט, ביז זיי האָבען צו פֿים אָנגעהויבען אַנטלויפֿען פֿון דעם פֿינסטערן לאַנד אין אלע פֿיער עקען וועלט, ווען די אייראָפּעאישע קאָנסולען האָבען זיך דערפֿון דערוואוסט, האָבען זיי אין נאָמען פֿון אייראָפּא זיך געווענדט צום רומענישען ערשטען מיניסטער מיט דער פֿראַגע פֿאַר וואָס רומעניען האלט גיט איהר אונטער-געשריבענעם טראַקטאט.

— מיר האָבען אַפונקט אז מיר דארפֿען געבען אלע רעכטע נור געבאָרענע רומענער יודען אָבער גיט קיין פֿרעמדע, האָט דער ערשטער מי-ניסטער געענטפֿערט.

— ווען אייער רעגירונג האָט אונטערגעשריבען דעם טראַקטאט, האָבען שוין אלע פֿרעמדע יודען געוואָהנט אין אייער לאַנד, דערום דארף מען זיי אויך געבען אלע בירגערליכע רעכטע, האָבען די קאָנסולען דערויף געזאָגט.

— קיין פֿרעמדע יודען וועלען מיר קיין רעכטע גיט געבען, גענוג פֿאַר אונז אינוערע אייגענע יודען פֿאַר וועלכע פֿרעמדע רעגירונגען האָבען קיין רעכט זיך צו מישען אין אונזערע היימישע זאַכען, אזוי ווי מיר האָבען קיין רעכט זיך מישען אין אייערע היימישע זאַכען; מיט אונזערע יודען מע-

נור אויב מע וועט א-ווי קלייבען וועלען מיר האָבען אמת'ע ציוניסטען-פערטרעטער: נור אויב מע וועט א-ווי איבערגעבען "מאנדאטען", וועלען מיר האָבען אמת'ע פֿערטרעטער, און נור אויב מע וועט שיקען אזעלכע מענשען, וועלען מיר האָבען די נייטהייט און געווינשטע נוצען פֿון קאָנגרעס. ש. ראָזענפֿעלד.

דער יעהרליכער דין-וחשבון פֿון דער חברה יק"א.

דעם 10-טען יוני איז געווען אין הויז פֿון דער חברה די אָספֿהר פֿללית (גענעראל־פֿערזאָמלונג) פֿון דער יק"א (יודישע קאָלאָניזאָציאָן געזעלשאַפֿט). דער דין-וחשבון וועלכען מען האָט פֿאַרגעשטעלט די אָק-צאָנערען ענטהאַלט 56 זייטען. דער "זשואיש כראַניקל" געהאט אַרויס אייניגע זאַכען פֿון דין-וחשבון:

די חברה אַרבעט אין גאַנץ אַמעריקא, אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער און אין פֿערשיעדענע געגענדען פֿון מזרח-אַזיאַטישען טעריטאָר. אויסער אַרץ-ישראל בעזיצט די חברה קאָלאָניעס אין ציפּור און קליינ-אַזיע. צוזאַמען מיט איהר הויפט־אַרבייט צו קאָלאָניזירען יודען איז נאָך די חברה יק"א עססן צו שטיצען יודישען בעלי־מלאכות און פֿאַבריקאַציאָן פֿאַר צו פֿערגרינגערען די גרויסע נויט צווישען יודען, ווי ווייט מעגליך איז.

ארגענטינא.

פֿון די אַרגענטינישע קאָלאָניעס איז די די קאָלאָניע מאָזעס-ווייל במשך פֿון פֿערגאַנגענעס יאָהר געקומען צו אַ פֿיעל בעסערען מעמד. די צאָהל פֿון די איינוואָהנער האָט זיך פֿערגרעסערט מיט 31 פּערזאָן, און יעצט געפֿינט זיך דאָרט 71 פֿאַמיליעס אָדער 258 נפֿשות. אויך ווערט יעצט אין מאָזעסווייל בעאַרבעט ערד מיט 450 העקטאַר מעהר. די קאָלאָניסטען, וועלכע פֿערגעהמען זיך פֿלויסיג מיט פֿיעה האָדעווען האָבען צוגעקויפֿט פֿאַר אַיגן געלד 1,000 שטיק פֿיעה. די קאָלאָניע האָלט 24,000 העקטאַר — 4 קוואַדראַט־מײלען.

נאָך מעהר האָט זיך פֿערגרעסערט דער מעמד פֿון ענטרע ריאָס. דאָס פֿיעה-האָדעווען און מאָלקעריי וועלען זיי געבען די מעגליכקייט, אויסצוצאָהלען זייערע חובֿות דער חברה. פֿון די 944 פֿאַמיליעס אָדער 4932 נפֿשות בעאַרבייטען מעהר ווי די העלפֿט פֿאַמיליעס די גאַנצע

דער קאָלאָניזאָציע; פֿאַר דעם קאָנגרעס האָבען זיי דאָך אַליין איבער-געגעבען זייער "מאנדאט" דעם ד"ר הערצל, וועלכער איז געגען דער קאָלאָניזאָציע...

אַט אזוי איז דאָס מיט פֿיעל שטערט און שטערטליך, אַט אזוי איז דאָס מיט פֿיעל פֿראַגען.

אַט אזוי איז דאָס, עס דאַרף אָבער אזוי ניט זיין!

מיט מעהר ערנסט, מיט מעהר פֿערשטענדניס, מיט מעהר קלאַר-הייט דאַרפֿען וואַהלען געמאַכט ווערען. ניט פֿבור, ניט קאַפּריו, ניט יחוס, ניט געלד — נאָר ציוניזם, פֿערשטאַנד, טהעטיגקייט און איבער-געבענהייט דאַרפֿען אין בעטראַכט קומען ביי די וואַהלען. מע דאַרף שיקען מענשען וועלכע מע קען פֿאַר ציוניסטען, וועלכע זענען בע-קאַנט מיט דעם ציוניזם, וועלכע ווייסען וואָס ווינשט און וואָס פֿער-לאַנגט דער ציוניזם; מע דאַרף שיקען מענשען וועלכע פֿערשטען הן וואָס מע רעדט; וועלכע זאָלען ניט נתפֿעל ווערען פֿון אַ פֿרעמדער שפּראַך, וועלכע זאָלען ניט נתפֿעל ווערען פֿון שענע קלינגעדיגע ווערטער; מע דאַרף שיקען מענשען זעלבסטשטענדיגע, זיי זאָלען קענען נור דאָן זאָגען "יא", ווען נאָך זייער שכל קומט אויס "יא", און נור דאָן פאַטשען בראַוואַ ווען זיי פֿעדשטעהן אז ס'איז ווערט מע זאָל פאַטשען בראַוואַ, ווען נאָך זייער שכל קומט אָבער אויס "ניין!" זאָלען זיי האָבען גענוג קרעפֿטען צו זאָגען "ניין", האָטש אַנדערע זאָגען "יא"; מע דאַרף שיקען מענשען פֿעהיגע צו גייסטיגער אַרבייט, פֿעהיגע מיטצוהעלפֿען, איבערטראַכטען און איבערלענען אלעס גע-רעדטע און געהערטע. וואָס מעהר טיכטיגע דעלעגאַטען, וועט אַלס דער קאָנגרעס טיכטיגער זיין. מע דאַרף שיקען מענשען איבער-געבענע דעם ציוניזם, וועלכע קוקען אויף איהם ווי אויף זייער אייגענעם, ווי אין לעבען גונג, אינטערעס. עס זאָל זיי ניט צו שווער זיין ויצען פֿיער טעג; זאָלען ניט אַרומנעהן אין קאָרידאָר שפּאַצירען, בשעת אין זאָל ווערט געשטריטען מיט בלוט און מיט מאַרד פֿאַר אַ פֿאַלקספֿראַגע, און זיך קאַלטבלוט־טראַכטען: אַט, עס וועט רעכט ווערען! זיי דאַרפֿען ווייסען און פֿיהלען, אז צומאַל איין דעה, איין שטימע קען איבערוועגען צו נוצען אָדער צו שלעכטען די וויכטיגסטע פֿראַגע.

גען מיר טהון וואָס מיר ווילען, האָט דער ערשטער מיניסטער שוין געענ-טפֿערט דיפּלאַמאַטיש.

— אויב אזוי, האָבען די קאָנסולען שוין אויך געזאָגט דיפּלאַמאַטיש, מוזען מיר אייערע פֿרעמדע יודען נעמען אונזער שוין, וואָרום ווען זיי זענען ניט אייערע, זענען זיי זיך עמענצירט. ד. ה. אונזערע בירגער, און דאָס איז אונזער הייליגער חוב מיר זאָלען פֿאַר זיי זאָגען, דען דערויף האָבען אונזערע רעגירונגען געזעצט אונז, קאָנסולען, אז מיר זאָלען אַכטונג געבען און ניט דערלאָזען אז מען זאָל אפילו איין איינציגען פֿון אונזערע ביר-גער בעלי־דיגען, אַלזאָ פֿערלאַנגען מיר פֿון אייך איהר זאָלט אונזערע בירגער געבען אַלע רעכטע און ווי ניט דריקען און שטיקען, אז זיי זאָלען מיט ווייב און קינדער דאַרפֿען אַוועקוואַרענען זייערע אייגענע ערשטער און לויפֿען צו פֿום אין דער וועלט אַריין.

— מיר וועלען אייערע יודען — די פֿרעמדע קיין רעכטע ניט גע-בען, נעמט זיי אייך צו פֿון דאָנען, האָט דער ערשטער מיניסטער געזאָגט. — מיר קענען זיי ניט נעמען, ווייל זיי וואָהנען שוין אין אייער לאַנד פֿון לאַנגע יאָהרען אָן, ווי זאָגט מען "שוין זיך איינגעוועסען" — דאָ איז שוין זייער הייס, דאָ האָבען זיי זייערע בעסטע יאָהרען פֿעבראַכט, צו וואָס זאָל לען זיי זיך אַרומשלעפֿען, ניין, מיר וועלען זיי ניט אַברייסען פֿון זייערע איי-געזעסענע ערשטער, איהר, רומענער, מוזט זיי געבען לויט דעם אונטער-גע-שריעבענעם בערלינער טראַקטאַט, אַלע רעכטע, האָבען די קאָנסולען פֿערלאַנגט.

און מיר וועלען די יודען קיין רעכטע געבען, איז דער ערשטער מי-ניסטער געשטאַנען אויף ווייניג.

— מיר וועלען זעהן...

— נו, נו, וועלען מיר זעהן...

אָוואָרט איבער אָוואָרט און די אייראָפּעאישע קאָנסולען האָבען זיך צוקריגט מיט דעם ערשטען מיניסטער ד. ה. מיט דער רומענישער רעגירונג.

די רומענער וועלכע האָבען זיך באלד דערוואוסט אז די אייראָפּע-אישע קאָנסולען האָבען זיך אָנגעהויבען מיטען אין זייערע היימישע געשעפֿ-טען און האָבען געזאָגט "מיר וועלען זעהן", האָבען זיי פֿערשטאַנען אז די קאָנסולען וועלען באלד ווענען דעם טעלעגראַפֿירען זייערע רעגירונגען אָדער זיי וועלען מידע זיין מיט עקסטער קוריערען, האָבען די פֿינסטערע רומענער באלד איבערגערוסען די דראַטען פֿון די טעלעגראַפֿען און צושלעפט די רעלסען פֿון באַהנען כדי די קאָנסולען זאָלען ניט קענען דעפּעשירען און די קוריערען זאָלען ניט קענען פֿאַהרען און האָבען די יודען נאָך מעהר אָנגעהויבען דריקען און שטיקען.

עטליכע טעג האָבען טאַק די אייראָפּעאישע רעגירונגען ניט געוואוסט וואָס קומט פֿאַר אין רומעניע, נאר אַדאָנק זייערע פֿעהיגע אַגענטען און קאָרעספּאָנדענטען פֿון די צייטונגען האָט זיך אייראָפּא דערוואוסט וואָס עס קומט דאָרט פֿאַר, ווי מען דריקט דאָרט די יודען און מען רייסט די טע-לעגראַפֿען און רעלסען פֿון באַהן.

באלד זענען צוגעשוואומען צו די רומענישע ברעגען אייראָפּעאישע קריעגס-שיפֿען מיט פֿיעל האַרמאַטען און סאָלדאַטען. די רומענער האָבען פֿערשטעהט זיך, אויך זיך קענען אויסגעשטעלט מיט זייערע קריעגס-שיפֿען האַרמאַטען און סאָלדאַטען.

אויף איינע פֿון די אייראָפּעאישע שיפֿען — אַ פֿראַנצויזישע, האָבען זיך אויך געפֿונען די בעוואוסטע גענעראַלען בואדעפֿער, מערסיע, פעליע, גאַנז און די פֿרייוויליגע דערולער, דריומאַן, קאַפּע און נאָך פֿיעל אַנדערע פֿראַנצויזען.

פֿון דעם פֿראַנצויזישען קריעגס-שיפֿ האָט מען אין נאָמען פֿון אייראָפּא געשיקט אַ "אולטימאַטום" צום רומענישען ערשטען מיניסטער אז מען זאָל די יודען אויפֿהערען דריקען און שטיקען און מען זאָל זיי געבען אַלע רעכטע ווי מענשען גלייך, ווען ניט וועלען זיי אָנהויבען שיסען.

דער ערשטער מיניסטער האָט זיך אָנגעצונדען פֿאַר כעס און האָט זי באלד אויך געענטפֿערט מיט אַ "אולטימאַטום" בזה הלשון:

לאַגניסטען לעבען זיך ברוח, נאָר זיי האָבען אסך חובות. פֿיעל אַגענטען קומען צו זיי און רעדען זיי איין צו קויפֿען לאַנדווירטשאַפֿטליכע מאַ- שינען אויף אויסצאָהלען אין ראַטען בַּמִּשְׁךָ פֿון אַ לאַנגע צייט. די מאַ- שינען ברענגען זיי אַפֿשטאַל נישט קיין שום נוצען, אָבער זיי מוזען בע- צאָהלען דאָס געלד מיט 12 פראָצענט צינזען.

אין 1900 יאָהר וועלען צוקומען אין דער הירשקאָלאַניע נאָך 15 רוסישע פֿאַמיליעס. די דאָזיגע פֿאַמיליעס זענען געקומען קיין אמע- ריקא אויף אייגענע הוצאות מיט אַ קאָפיטאַל פֿון 10,000 מאַרק און האָבען זיך בעזעצט געבען סוואַן די ווער, וואו זיי האָבען געקומען ערד פֿון דער ממשלה — 2400 אַקר, און 14,000 מאַרק פֿון דער חברה יק"א, נאָר ווייל דער אָרט וואו זיי האָבען זיך בעזעצט איז זעהר ווייט פֿון ישוב, האָבען זיי זיך געמוזט לסוף בעזעצען אין דער הירשקאָלאַניע. ארץ-ישראל.

די קאָלאַניעס מִשְׁמַרְהֵם יִבְנֵן חֵדְרֵיהֶן, וואָס דע-לח אַ גיין און רחובות, וועלכע די געזעלשאַפֿט האָט געגעבען אין 1897 יאָהר גרוי- סע הלואות זענען אין גאַנצען פֿערענדערט געוואָרען. וואָס-דע-לח-האַנין האָט אַריינגעבראכט טרויבען אין די קעלערס פֿון ראַשון לציון פֿאַר 17720 פֿראַנק, רחובות (12 קאָלאַניסטען) — פֿאַר 140,000 פֿראַנק; דערפֿון איז אָבערעכענט געוואָרען אויף דעם הישבון פֿון די חובות פֿון וואָס-דע-לח-האַנין 1880 פֿראַנק — פֿון רחובות 102,500 פֿראַנק.

משמר-הירדן און חדרה זענען געשטעלט נישט נור אויף וויינבוי אַליין, און דערמיט האָבען די קאָלאַניסטען זעהר קלוג געטהון. זיי פערזייען אויך ווייץ, האָבער, גערשטען, אַרבעס און אַנדערע מיני תבואות. די ווייצענ- פֿעלדער פֿון משמר הירדן האָבען זיי יאָהר אָבערגעגעבן די היישריקען אויף אַ שטח פֿון 300 העקטאר. אָבערעכענענדיג דעם מַעֲשֶׂר און אַנדערע אַבצאָהלונגען האָבען 12 קאָלאַניסטען אַראָבעגענומען פֿון די פֿעלדער 184 העקטאַליטער ווייט, 267 העקטאַליטער גערשטען, 37 העקטאַליטער וויקען, 130 העקטאַליטער אַרבעס און 40 העקטאַליטער זאָרגאָ. די קאָ- לאַניסטען זענען אָבער נישט געפֿאַלען ביי זיך צוליב דעם נישטגערעכעניש. אין גִבְרָה וואָהנען אויף 330 העקטאר 73 פֿאַמיליעס, צורעכענ- ענדיג אייניגע הענדלער און בעלי-מלאכות. פֿון די 12 קאָלאַניסטען, וועלכע לעבען נור פֿון וויינבוי, האָבען 6 געקומען אַ גרעסערע הַלְוָאָה

ערד, וואָס זיי פֿערמאַנען. אין ענטרע-ריאָס פֿערגרעסערט זיך די צאָהל פֿון די איינוואָהנער דורך געבוירען פֿון קינדער מיט 5 פראָצענט.

נישט אזוי גוט איז די לאַגע פֿון די קאָלאַניסטען אין מאַר יציאָ, וועלכע זענען אַריינגעפֿאַלען אין גרויסע חובות דורך די נישטגערעכט- נישען פֿון זיי לעצטע יאָהרען. דאָדורך זענען 22 פֿאַמיליעס אַוועקגע- פֿאַהרען פֿון דער קאָלאַניע, און די צאָהל פֿון די איינוואָהנער איז אַראָב פֿון 1045 אויף 968. מען האָבט פֿונדעסטוועגען, אַז די מאַלקערייען וועלכע מען האָט געמאַכט אין חדש אויגוסט און וועלכע ברענגען אשענע הַכְנָסָה, וועלען פֿערבעסערען דעם מצב פֿון די קאָלאַניסטען.

בְּכָלֵל גיט דער דין-החשבון גוטע האָפֿענונגען ווענען די אַרגענ- טינישע קאָלאַניעס. די קאָלאַניסטען זענען געוואָרען שטאַרקער ביי זיך, און הויבען אָן צו גלויבען, אַז זיי וועלען קומען צו אַ תְּכִלִּית. אַ בעווייז איז, דאָס זיי ברענגען אַראָב קיין אַרגענטינע זייערע קרובים פֿון רוסלאַנד, וועלכע קומען אַהין אויף אייגענע הוצאות. די היישריקען זענען פֿאַריגעס יאָהר נישט געווען און די ערנסטע איז געווען אַ מיטעלמעסיגע. פֿעראייניגטע שטאַטען.

די קאָלאַניזאַציאָן אין די פֿעראייניגטע שטאַטען האָט דעם צוועק אַרויסצוברענגען די יודען, וועלכע זיצען אָנגעשטופט אין די גרויסע שטעט — אויף דעם פֿרייען פֿעלד. די חברה דריקט אויס איהר צו- פֿרידענהייט מיט דעם, דאָס די קאָלאַניעס כּרמל, אַל לֵי אַנְס און רֶאָזֶנְהֵי יִין אין ניו-זשערסי וועלכע האָבען גענוג פֿלאַך פֿאַר טויזענדער פֿאַמיליעס, זענען זעהר געראַטען. אַדאָנק דער אַרבייט פֿון דעם באַראָן הירשפֿאַנד" אין ניו-יאָרק, וועלכער האָט זיך געשטעלט צום צוועק צו מאַכען יודישע איינצעלפֿערמער (קליינע גוטבעזיצער), געפֿינען זיך איצט אין ניו-ענגלאַנד 600 אַזעלכע איינצעלפֿערמער. אין פֿערגאַנגענעס יאָהר האָבען געקומען הַלְוָאות 86 איינצעלפֿערמער, וועלכע בעזיצען פֿערמעס אין ווערט פֿון 179,200 דאָלאַר.

קאנאדא.

די הירשקאָלאַניע בעשטעהט פֿון 20 פֿאַמיליעס מיט 79 נפשות, וועלכע בעזיצען 1122 אַקר ערד. די ערד איז זעהר פֿרוכטבאַר און ברענגט 25-30 בושעל ווייץ פֿון יעדען אַקר, 60-80 בושעל האָבער, 300 בושעל קאַרטאָפֿעל. די פֿאַדוקטען קענען די קאָלאַניסטען זעהר לייכט פֿערקויפֿען צו גוטע מקחים אין די נאָהנטע בערגרובען. די קאָ-

— איהר פֿראַנצויזען, האָט קיין סאַוועסט נישט ווען איהר קענט פֿער-

לאַנגען אַז מיר זאָלען יודען אויך האַלטען פֿאַר מענשען דאָן. ווען איהר ביי זיך אין פֿראַנקרייך בעגעהט זיך מיט יודען נישט בעסער ווי מיר. יעדען טאָג, ביי יעדען צופֿאַל שרייט איהר ביי זיך אין לאַנד צו אַייערע אייגענע יודען "אַרויס פֿערשאַלטענע יודען" און אַייער אַלושיר האָט איהר גערויבט יודען, אפילו אין פֿאַרזי האָט מען געשלאָגען פֿענסטער אין יודישע הייזער, און ווי- פֿיעל זשע האָט איהר דען יודען וואָס איהר שרייט צו זיי "אַרויס, אַרויס?" מיר האָבען אסך מעהר יודען, פֿערלאַנגט איהר פֿון אונז מיר זאָלען זיי האַלטען פֿאַר מענשען דאָן, ווען איהר אליין האַלט זיי פֿאַר רוחות, אשענער יושר פֿון אייך כּלעבען.

בואדעפֿר האָט זיך איבערגעקוקט מיט מערסיע, פעליע און גאנצען דרוימאן און דערולער האָבען זיך אויך איבערגעקוקט און פֿון דעם פֿראַנ- צויזישען שיף איז ווייטער אַוועק אַלעצטער "אולטימאַטום" צום רומענישען ערשטען מיניסטער, וואו בואדעפֿער שרייבט, אַז אין דיפֿלאַמאַטיע דאַרף מען קיין יושר נישט ווכען, נאר יעדע רעגירונג דאַרף איהרע טראַקטאַטען אָבדיטען הייליג, אַלזאָ זאָל די רומענישע רעגירונג ערפֿילען די פֿאַדערונג פֿון אייראָ- פּאַ; ווען נישט וועט מען שיסען, אום אַיינצונעהמען רומעניען און צו נעהמען אונגליקליכע, בעליידיגטע בעראַבעוועטע יודען אונטער דעם שוטיץ פֿון איי- ראַפּאַ, און דערום ראַטהעט ער דעם ערשטען מיניסטער, ער זאָל הייסען די קריעגסשיפֿען אַוועקגעהן פֿון ברעג כדי אומזיסט בלוט נישט צו פֿערגיסען און זאָל אַריינלאָזען דעם אייראָפעאישען חיל אין לאַנד, וואָס זאָל אַכטונג געבען, אַז די רומענער זאָלען אָבדיטען דעם "בערלינער טראַקטאַט".

אַנשטאַט אַנעמפֿער האָט מען באַלד פֿון ביידע צדדים אָנגעהויבען שיסען. באַמבעס פֿליהען... אין דער לופט ביי די רומענישע ברעגען הערט זיך "טראַך, טראַראַך"... מענשען פֿאַלען... בלוט גיסט זיך... די מלחמה צווישען דעם פֿינסטערען רומעניען און דעם ליכטיגען אייראָפּא האָט זיך אָנגעהויבען...

... וואָס איז דאָס, אַזיסער חלום, צי וואָס?... האָב איך אָנגעהויבען פֿרעגען אויסרייבענדיג די אויגען... איך האָב זיך אָנגעהויבען אַרומקוקען... און זעה ווי איך זיך ביי דעם שרייבטיש אַרומגעלעגט מיט צייטונגען... אַפֿרישער נייער נומער צייטונג פֿול מיט טעלעגראַמעס און נייעס פֿון חינא, וואו מען דריקט און שטיקט די דאָרטיגע אייראָפעאישע איינוואָהנער, איז מיר אַרויסגעפֿאַלען פֿון די הענט און איך בין איינגערעכעלט געוואָרען...

"אחלום איז קיין קאטאָועס נישט..."

און איך לייען ווייטער אין דעם נייעם פֿרישען נומער צייטונג נייעס פֿון חינא און פֿון רומעניען, שוין נישט בחלום נאר בהקיץ: בוקאַרעסט, אויף דעם היגען באַנהויף האָבען די רומענער מיט מעסער און די הענד פֿערטריי- בען די יודישע אַרבייטער, אַרומענישער קצב האָט אויף זיין שילד אויסגע- מאַלט אַ בילד עליט-דזס פֿון טיפּא-עסלאַר" און אויפֿגעשריעבען: זאָל יעדער עהן ווער די יודען זענען און וואָס זיי זענען אומשטאַנד צו טהון. פֿון גאַלאַטץ האָבען אויסגעוואַנדערט 743 יודישע פֿאַמיליעס, פֿון בראַזילע 135 — דאָראַי יעדען טאָג צו 40-30 — ניאַמטץ 100 — פּאַקשאַן 286 — בוקאַרעסט 608 קאַנסטאַנציע 500 יודישע פֿאַמיליען און פֿון נאָך פֿיעל שטעט, דאָס מעה וואַנדערען זיי צו פֿיס, ווייל דאָ האָבען זיי מעהר נישט אָנגעוועהרען ווי צו שטאַרבען מיט ווייב און קינדער פֿון הונגער אָדער איבער טראָגען אויף זיך נייע גזרות, וועלכע די רומענער זשאַלעווען נישט די "פֿערשאַלטענע יודען". פּעקין, טויענדער קריסטען מיט ווייבער און קינדער לויפֿען פֿון פּעקין טיענד-טזין און פֿון אַנדערע שטעט, באַרוועס און אָהן ברויט און די חניענער הערען נישט אויף צו שרייען "אַרויס די אויסלענדערשע רוחות" א. ז. ו. ווי ווי אחלום קען אַמאָל פֿערדרעהען און פֿערפֿלאַנטעווען! ... מ. ספּעקטאָר.

נישע שולען מיט 850 שילער, און געגעבען 15 קאלאניעס, וועלכע האבען אטהייל געלד שוין צוריקגעצאלט.

אין רומעניען האט די חברה דערווייל געשיצט 2 האנדעלשולען און 14 פאלקסשולען.

אין גאליציען איז מיט הילף פון דער יק"א געעפֿענט געוואָרען אַ קרעדיט-חברה פֿאַר קליינע הענדלער און פֿאַבריקאַנטען, וועלכע לייגט געלד אויף אויסצאהלען וועכענטליך מיט אַ קליינעם פֿראַצענט. די חברה האָט אָנגעהויבען צו אַרבייטען אין סטאַנסלוי, טאַרנאָוו און קאַלאָמיע. פֿון די באַריסלאָווער אַרבייטער זענען אַרויס געפֿאַהרען אויף די קאַסטען פֿון דער יק"א, פֿרי צו זוכען זיך איין אַנדערע אַרבייט 83 פֿאַמיליעס מיט 894 נפשות.

אויך פֿאַר די דייטשע יודען האָט די חברה אויפֿגעטון אַ סך גוטס. "דער דייטש-איזראַעליטישער געמיינדעבונד" אין בערלין "דער פֿעראײן פֿאַר אַבדאָכלאָזע" (וועלכע האָבען נישט קיין היים) אין האַמ-בורג, די גערמאַנעזשולע און די נאַרמאַלשולע אין האַנאָווער האָבען בעקומען שטיצע פֿון דער חברה.

דער 4-טער קאנגרעס.

די "ענגלישע ציוניסטישע חברה" מאַכט גרויסע הכנות פֿאַר אויפֿ-צוגעהמען די דעלעגאַטען. פֿאַר די געסט וועט אויך געמאַכט ווערען אַ תּפֿילה בַּצבור אין איינער פֿון די לאַנדאָנער שולען. נאָך דעם שלום פֿון קאָנגרעס וועט דער פֿעראײן מאַכען אַבאַל פֿאַר די געסט.

* * *

דער סעקרעטאַריאַט פֿון קאָנגרעס ביראַ ווען IX, טירקענשטראַסע 9, קען פֿערשאַפֿען פֿאַר דעלעגאַטען, וועלכע ווענדען זיך צו איהם, רייזע-בילעטען ווען-לאַנדאָן און בערלין-לאַנדאָן צו די דאָזיגע בילגערע פֿרייזען:

ווייזן-לאַנדאָן אַהין און צוריק: II קלאַסע 79,20 פֿלאַריין.
III קלאַסע 54,40 פֿל.
בערלין-לאַנדאָן אַהין און צוריק: II קלאַסע 90,30 מאַרק.
III קל' 63,20 מאַרק.

* * *

דאָס ביורא פֿון קאָנגרעס מאַכט בעזאָנדערס אויפֿמערקזאַם אונזערע ברידער אין רומעניען, אז זיי זאָלען שיקען וואָס מעהר דעלעגאַטען אויף דעם לאַנדאָנער קאָנגרעס. אויף דעם בערלינער קאָנגרעס פֿון די אייראָ-פעאישע מלוכות אין 1878 יאָהר האָבען פֿערטרעטער פֿון אלע מלוכות אונטערגעשריבען דעם פֿונקט אז די רומענישע יודען קריגען גלייכע רעכט. די רומענישע רעגירונג האָט אָבער איהר וואָרט נישט געהאַלטען. פֿון די יודען נעמט מען צו יעדע מעגליכקייט צו לעבען און צו אַרבייטען, די רעגירונג דריקט די יודען דורך איהרע אונטענשליכע געזעצען און דאָס פֿאַלק מאַכט געגען די יודען איין פֿאַנגראַם נאָך דעם אַנדערען. די 300,000 רומענישע יודען האָבען איצט קיין אַנדער אויסוועג נישט ווי צו פֿערלאָזען דאָס נייע מַצרים; אָבער וואוהין זאָל מען לויפֿען און וואו נעמט מען די מיטעל אויף שטיצען אַזאַ גרויסע עמיגראַציע?

עס איז דערום זעהר וויכטיג צו פֿעראַנטווערטלעך די אייראָפֿע-אישע מלוכות מיט דער יודישער לאַגע אין רומעניען. זאָל די גאַנצע וועלט זיך דערוויסען ווי די רומענישע רעגירונג האָט געבראַכען איהר וואָרט. זאָל גאַנץ אייראָפּא דערהערען, וואָס פֿאַר אַ רדיפות קומען נאָך איצט פֿאַר געגען אַ גאַנץ פֿאַלק. זאָלען אויך די יודען פֿון דער גאַנצער וועלט זיך דערוויסען און בעקאָנען מיט דער לאַגע פֿון אונזערע ברידער.

* * *

מען איז אונז מוֹדִיע אז דערוויילע האָט מען איינגעצאָהלט פֿאַר שְׁקלים אַסך וועניגער ווי פֿאַר אַ יאָהרען. עס איז אָבער נור דערפֿאַר וואָס אונזערע טהוערס האָבען היינטיגעס יאָהר זעהר נאַכלעסיג געאַרבעט. די צייט צום קאָנגרעס איז שוין קורץ, און עס איז דערום געווינשט דאָס די ציוניסטישע חֲבֵרוֹת זאָלען איצט אַרבייטען מיט מעהר ענערגיע, פֿרי מען זאָל אויף דעם קאָנגרעס נישט דאַרפֿען פֿאַרלעגען אַ קוֹשבֿון מיט ווע-

פֿון דער חברה יק"א. די דאָזיגע קאַלאָניסטען האָבען אין 1899 יאָהר געלייזט פֿאַר וויינמרויבען 10,000 פֿר.

די נייע קאַלאָניע סערושער אַ האַלט 1200 העקטאַר, פֿון וועלכע די חברה האָט אָבגעקויפֿט 980 העקטאַר. אויסערדעם בעזיצט די חברה נישט ווייט פֿון דער קאַלאָניע 400 העקט' שטייניגע ערד, פֿון וועלכע וועט די העלפֿט ווערען צוגעגרייט צום אַקערען במשך פֿון די יאָהרען 1900-1901.

אין דער וועג פֿון י, וועלכע מען האָט געעפֿענט אין ירושלים חדש יולי 1899, אַרבייטען 53 פֿערזאָנען מיט 24 וועבשטוהלען. יודען לערנען זיך אויס גרינטליך אַרבייט במשך פֿון 6 וואָכען. די צאָהל פֿון די וועבשטוהלען וועט ווערען פֿערגרעסערט ביז 53. די חברה האָט אויך געגעבען שטריק מאַשינען און אויף אויסצאהלען 13 פֿרויען, וועלכע האָבען שוין אויסגעצאָהלט 700 פֿר. די פֿרויען לערנען זיך אויס זעהר לייכט אין 8 טאָג ווי זיך צו בענעהען מיט דער מאַשין.

אַלס דעם וויכטיגסטען פֿאַקט, וועלכער איז געשעהען אין דעם פֿערגאַנגענעם יאָהר רעכענט דער דינ-וחשבון דאָס איבערגעהען פֿון די ארץ-ישראל קאלאניעס פֿון באַראַן ראָטשילדען אין דעם רשות פֿון דער חברה יק"א, און איז מוסיף, אז די חברה סטאַרעט זיך יעצט צו דערגעהן די מיטלען און די וועגען, ווי מען זאָל שטעלן די קאַלאָניס-טען, וועלכע זענען איבערגעגאַנגען אונטער איהר שוין אויף די אייגענע פֿיס, אז זיי זאָלען נישט דאַרפֿען אָנקומען צו פֿרעמדער הילף. מיר זאָר-נען אויך פֿאַר די קאַלאָניסטען וועלכע זענען נישט אָבגענוג פֿון דער חברה, מיר בעמיהען זיך איינצופֿיהרען צוזאַמען מיט דעם וויינבוי אויך פֿעלדאַרבייט, פֿרי יעדער קאַלאָניסט זאָל האָבען פֿערשיעדענע מיטלען צום לעבען און זאָל נישט דאַרפֿען זיין אָבגענוג נור פֿון וויינבוי אַליין. ציפֿערן.

די קאַלאָניע מאַרגאַטי פֿליק, וועלכע איז געגרינדעט גע-וואָרען אויף דער אינזעל ציפֿערן פֿון דעם לאַנדענער פֿעראיי-א-הבת ציון, האָט געמוזט ווערען אין גאַנצען איבערגעאַרבעט. פֿון די 15 פֿאַמיליעס וועלכע האָבען זיך דאָרט בעזעצט אין סעפטעמבער 1898, זענען 10 פֿאַמיליעס באַלד אַוועק צוריק, קיין ענגלאַנד. זייער שטעלע האָבען פֿערנומען 10 אַרבייטער פֿון ארץ-ישראל. די קאַלאָניע האָט אויסער איין אַדמיניסטראַטאר, אַ שוֹחט, אַ לעהרער, אַ קרעמער און אייניגע פעלי מלאכות; צוזאַמען 83 נפשות. די צאָהל וועט זיך געשווינד פֿערגרעסערען ווייל די יונגע קאַלאָניסטען האַלטען ביי חתונה האָבען. מען האָט געמאַכט צוויי קאַנאַלען, פֿרי אַריינצוברענגען אין די קאַלאָ-ניעס דאָס וואָסער וועלכעס געפֿינט זיך אין דער נאָהענט. די קאַנאַלען האָבען געקאָסט אַ סך געלד, נאָר דערפֿאַר קען מען דורך זיי אנטרענקען 170 העקטאַר ערד. דאָס וואָסער טרייבט אויך 2 מיהלען בַּמשך פֿון 4 חדשים אין יאָהר.

דער אורזשאַי האָט געגעבען: פֿון 5 1/2 העקטאַר ווייצענפֿעלד — 30 העקטאַליטער, און פֿון 3 העקטאַר האָבער פֿעלד אויך אַזוי פֿיעל. וויקען, וועלכער איז געווען געזייעט אויף 4 העקטאַר, האָט אויסגעגעבען 4 העקטאַליטער. דער גערשטען איז אַזוי שלעכט געראָטען, אז עס האָט איהם נישט געלוינט אַראַבצוגעהמען פֿון פֿעלד. ביי די אומשטענדען מוז יעדער קאַלאָניסט האָבען זעהר פֿיעל ערד, און פֿון דער גאַנצער קאַלאָניע וועלען נישט מעהר קענען לעבען ווי העכסטענס 20 פֿאַמיליעס. קליינאזיען.

די ערשטע קאַלאָניע, וועלכע די געזעלשאַפֿט האָט געגרינדעט אין קליינאזיען הייסט אַר יעהו בא. זי איז 107 וויאַרסט ווייט פֿון סמינא און 3 וויאַרסט פֿון דער סטאַציע קאַפּאַקלי, ביי דער אייזענ-באָהן מאַגנעזיאַסאַמא, אַ צווייט פֿון דער ליניע סמירנא-קאַסאַבאַ. די קאַ-לאָניע האַלט 587: העקטאַר, פֿון וועלכע 1105 זענען טויגליך צום בעאַרבייטען, דער רעסט איז געבירגיג. די ערשטע האָבען זיך דאָ בע-זעצט אייניגע אַמאַליגע תּלמידים פֿון מ קו היי שראל.

רוסלאַנד, רומעניען און גאליציען.

אין רוסלאַנד האָט די חברה יק"א פֿערגרייטערט דאָס פֿעלד פֿון איהר. טהעטיגקייט. זי האָט געשטיצט 21 ערדאַרבייט - און טעכ-

ווער פון אונז ווייס און איז בעקאנט מיט דיין זעלע, מיט איהרע טיעפ־
סטע בעוועגונגען? — — —

— — — ווי שווער איז דאך, א פערצווייפלונגס־ציוניסט צו זיין!
אז איך שטעל מיר פֿאַר אין מחשבה נור, ווי דאָס יודישע פֿאַלק
לעבט פֿריי און מעכטיג אין זיין אייגענעם לאַנד, ווי עס בלייבט און
וואַקסט זיין אייגענע, זעלבסטשטענדיגע קולטור, זיין אייגענע שטען
קלינגענדע שפּראַך, ווי עס וואַקסט און ענטוויקלען זיך פֿריי אלע זיינע
אינוועניסטע, גרויסע, גייסטיגע קרעפטן — ווי פֿרעהט זיך מיין זעלע,
ווי גליקליך קלאַפּט און פּאָכט אין מיר מיין שוואַך, קראַנק האַרץ, ווי
גליקליך מאַכט מיר אַזאָ מין צוקונפֿטס־בילד! ... און דאָך קומט אויפֿן
שטעל דער צווייפֿעל און צערשטערט מיט זיין אייזערנער האַנד אלע
מינע שענע חלומות און בילדער! איז עס מעגליך? איז עס נייטיג?
און אין דערמאָן זיך, אַז די געשיכטע האָט איהר "אייזערנעס מוז", אַז זי
געהט זיך איהר נייטהיגע, דורך אַפּולע ספּות בעדינגטען, גאַנג, און
צערשטערט אַפּש זעהר ויסע, זעהר רייצענדע חלומות און האַפּענונגען...
שטעהט אונז צו הילף דער אייזערנער מוז פֿון דער געשיכטע? מוזען
מיר קעמפּפֿען, מוזען מיר מַנְצֶה זיין? ... און איך ווענד מיר צו דער געד
שיכטע, פֿאַרש און זיך איהרע וועגען ... אָבער די ספּקות, זיי לעגען
א געדיכטען שלייער אויף מינע אויגען ... איך זעה "וועגען" און זעה ניט,
וואוּהין זיי פֿיהרען ...

און ניט וועלעדיג גיב איך אַמאָל אַ קלער, אַז אַפּשער מוזען מיר
פֿערשווינדען, אַז אפּשער איז ניט באַשערט ווידער אויף דאָס ניי אויפֿ־
צולעבען... און אַ טיעפֿער, אונערטרעגליכער שמערין ערפֿילט מיין האַרץ...
איז דאָס מעגליך, אַז אונזער טויזענד־יאַהריגע שוידערהאַפּטע געשיכטע
וועט זיך ענדיגען מיט דעם טויט פֿון דעם העלדען? ... און מיר דוכט זיך,
אַז אונזער געשיכטע קען אַזוי זיך ניט אויסלאָזען, ווען אין דער געד
שיכטע איז נור איבערהויפט דאָ וואָס עס איז, פֿאַר אַ זינגען, ווען אין
דעם געשיכטליכען לעבען פֿון פֿעלקער איז איבערהויפט דאָ יִשְׂרָאֵל און
גערעכטיגקייט ...

אָבער איך דערמאָן זיך ווידער, אַז דער "אייזערנער מוז" אין
דער געשיכטע ווייס ניט פֿון רחמנות און מיטגעפֿיהל, אַז ער צוברעכט
און צערשטערט אלעס, וואָס איז שוואַך און קראַנק, וואָס האָט זיין
צייט אָבגעלעבט און מוז צו זיין סוף קומען. איז אונזער פֿאַלק נאָך
שטאַרק? דאַרף עס, מוז עס לעבען? אָבער די שטרענגע, שווייגענדיגע
געשיכטע זעהט מיר אַן מיט איהר פֿינסטערען, שטומען בליק און אויף
איהר בלינדען פנים לייזען איך די ווערטער: דאָ הערט־אויף דאָס
"וויסען", דאָ הויבט זיך אַן דער גלויבען! ...

דער גלויבער! וואו נעהם איך איהם, אַט דעם שטאַרקען, בע־
וועגענדען, אלעס אויפֿלעבענדען גלויבער, וואו זאָל איך איהם נעהמען
איך — דער פֿערצווייפלונגס־ציוניסט! — — —

* * *

— — — ניין! איך פֿיהל, אַז עס זענען זעהר נאָריש אַט די
אלע געדאַנקען פֿון "געשיכטליכעס מוז". איך לעב ניט מיין פֿאַלק, דער־
פֿאַר, מעהר נישט דערפֿאַר צווייפֿעל איך אין זיין צוקונפֿט, אין זיינע
קרעפטען ...

ליעב איך מיין פֿאַלק?

אמת, איך פֿיהל זיינע שמערצען, זיינע וועהטיגען, זיין ליידען.
אָבער זענען די שמערצען וואָס איך פֿיהל די אייגענע ווי זיינע שמער־
צען? פֿיהל איך די שמערצען פֿון דעם יודען אָדער אפּשער פֿיהל איך
מעהר ניט זיינע מענטשליכע אַלגעמיינע שמערצען?

— ליעב איך דען מיין פֿאַלק, אַז איך בעטראַכט איהם ווי אַ געפֿעהר־
ליך קראַנקעס, ליידענדעס פֿאַלק, צו וועלכען איך פֿיהל רחמנות און מיט־
לייד? וואָס פֿאַר אַ קראַנקע ליעבע איז דאָס, אַז איך פֿיהל מעהר ניט
די יסורים פֿון מיין פֿאַלק, ניט זיינע פֿחות, ניט זיין מאַכט, ניט זיין
שטאַרקען ווילען? וואָס פֿאַר אַ קראַנקע ליעבע איז דאָס, אַז איך האָב
מורא פֿאַנדערשאַקלען איהם פֿון זיין שלאָף, פֿון זיין פֿאַנאַטיזם, מורא
אַ גוטען שטויס געבען, עס זאָל מוטיג געהן פֿאַרווערטס, ווייטער צום
ציעל — — —

ניגער הַכְנָסָה ווי פֿאַר אַ יאָהרען. זאָל קיין ציוניסט ניט פֿערפֿעהלען איינ־
צוצאָהלען זיין שקל, זאָל יעדער דורך דעם אויסדריקען זיין צובונד צו
דעם ציוניסטישען רעיון.

* * *

פֿון פֿיעל שטעט קלאַנגען זיך די אַקציאָנערען פֿון דער יודישער
קאָלאָניאַליזאַצאָן, אַז מען מאַהנט ביי זיי ניט די איבריגע דאָטעס פֿאַר די
אַקציעס. ליידער זענען דאָ זעהר וועניג אַזעלכע אַקציאָנערען, וואָס זאָ־
לען אליין אַרייַנטראַגען דאָס געלד. ביי דער גרויסער וויכטיגקייט פֿון
אונזער באַנק, ביי דער ראָליע, וועלכע מיר טהיילען איהר צו אין ציוניזם,
וואָלט געווען פֿון גרויס נוצען, אַז צום קאַנגרעס זאָל איינגעצאָהלט ווע־
רען וואָס מעהר געלד פֿאַר די אַקציעס. עס וואָלט געווען גוט אַז יעדע
שטאָרט זאָל געהמען אויף אייניגע צייט טיכטיגע אַגענטען, וועלכע זאָלען
איינקאַסירען דאָס נייטהיגע געלד.

א קליינער יודי.

(פֿון אַפֿערצווייפלונגס־ציוניסטען.)

(ענדע.)

איך פֿערשטעה זעהר גוט, אַז די ציוניסטישע אידעע פֿאַר זיך
איז זעהר אַ גרויסע, ערהאַבענע עדלע אידעע, און זי איז ניט
שולדיג דערינען, וואָס ניט אלע זענען איהר טריי, ניט מיט
גאַנצען האַרצען איהר איבערגעבען. איך פֿערשטעה זעהר גוט,
אַז זעהר אַפּולע פֿון מינע חברים, די אינטעליגענטע ציוניסטען, געהערען
צו דער יודישער קראַנקער אינטעליגענץ וואָס פֿילט און פֿערוועלקט
ייט לאַנגע יאָהרען, ווייל איהר פֿעהלט די בעריהרונג מיט דעם גרונט,
וואָס ערגעהרט אליין אויף דער וועלט, די בעריהרונג מיט דער פֿאַלקס־
זעלע! איך ווייס זעהר גוט, אַז די אינטעליגענץ זוכט ערשט בעריהרונג,
ווייל אויפֿריכטיג מיט אונזער פֿאַלק זיך פֿעראייניגען, ווייל, האַטש דאָס
קומט איהר זעהר שווער, וואָרום זי איז דאָך פֿאַרפֿערמדעט, דערווייטערט
געוואָרען פֿון דעם יודישען גייסט — פֿון יודישען לעבען. איך פֿערשטעה
עס, און פֿון דעםטוועגען, אַז איך זעה אַמאָל דעם שלעכטען "מענטשען־
מאַטעריאַל", וואָס ליפֿערט אונזער אינטעליגענץ פֿאַר די ציוניסטישע
אידעע, אַזוי קומען ביי מיר אַרויף אומעטיגע געדאַנקען און צווייפֿעל ...

זאָלען מיר לייקענען דעם פֿאַקט, אַז אונזערע "בעסערע יוגענד־
געהערט אַפֿט גאַנץ אַנדערע אידעאלען, אַ גאַנץ אַנדערער וועלט? — — —
און איך ווענדע אָב מיין פֿינסטערען בליק פֿון מינע אינטעליגענטע
חברים און בעטראַכט מיין פֿאַלק ... און דיזעלכע צווייפֿעל שטייגען אויף
אין מיר ... ווייל מיין פֿאַלק מיט אַניאָמט ווידער אויפֿשטעהן, אויפֿ־
שטעהן צו אַ נייעם נאָציאָנאַלען לעבען? אַפּשער חלומ'ט זיך אונז דאָס,
אונז, נאָרישע פֿאַנטאַסטען? קען אונזער פֿאַלק קעמפּפֿען? זענען ניט
אפּשער אונזערע פֿחות אַזוי אָבגעשוואַכט דורך דעם 2 טויזענד יאָהריגען
קאַמפּף, אַז מיר זענען גאָר ניט פֿעהיג, נאָך ווייטער דעם קאַמפּף צו
פֿיהרען? טאַמער זענען מיר אלע קראַנק, געפֿעהרליך קראַנק? און עס
דוכט זיך מיר אַפֿט אָב, אַז אונזער פֿאַלק וויל בלייבען אין זיין זומפֿה,
אין זיין בלאַטע, פֿל־ז־מן עס לעבט זיך, ווי עס לעבט זיך נור, מיר דוכט
זיך אַמאָהל, אַז מיין פֿאַלק וויל ביסליכווייז אָבשטאַרבען האַלטענדיג די
נוים בלישצענדע "תורה־ליכט" אין זיין שוואַכער, אָבשטאַרבענדיגער
האַנד ... און איך הער ווי אַפּולע פֿון אונזערע רבנים, מיט די קאוונער
יעזאָאיטען וועהרען זיך מיט אלע פֿחות נעגען דער גאולה, איך הער ווי
מגידים קומען מיט תְּרָשָׁאוֹת פֿון 300 רבנים צו רעדען געגען אונזער
פֿאַלקסרעטונג — איך הער דאָס אליין, און מינע צווייפֿעל שטייגען,
שטייגען ...

אַ ווילסטו דו אויף אַניאָמט דיין גאולה מיין אָרים, ליידענדעס
פֿאַלק! ביסטו דו שטאַרק גענוג, אום צו פֿיהרען דעם נייטהיגען שווערען
קאַמפּף? אָדער גלויבסטו דו ניט דינע אינטעליגענטע פֿיהרער? ביסטו
קראַנק? ביסטו געזונד? ווער ווייס דינע אינווענדיגע און אויסווענדיגע
קרעפטען? ווער ווייס דינע שטילע, געהיימע געדאַנקען און פֿערלאַנגען?

— ליעב איך מיין פאלק ?

מיין פריינד, דער קלוגער און עהרליכער רומפערט, זאגט גאנץ אפגען ארויס, אז ער פיהלט ווי בוישה, אז מען דערקאנט אין איהם א יודען. שטעט איך זיך נישט מיט מיין יודענטהום ? שטייגט אפ מיט אויף ביי מיר א צווייפלאז אין מיין פאלק, אין אונזער יוגענד, אין זיך זעלבסט ? ווער איך דען נישט הויט און בלייב פון בוישה, פון פערצווייפלונג, אז איך לייען אמאל אין א בוך, אז מיר, יודען, זענען פערדארבעטע מענשען ? קומט פשוט-מעשה ביי מיר אליין נישט ארויף דער געדאנק, אפילו זענען מיר טאקע אלע פערדארבעטע, אפגעלעכטע, קראנקע מענשען ? אפֿט, אפֿט אז איך זעה דעם פרייען "דייטש", ווי ער קוקט אויף מיר מיט זיינע האסענדע, פערדאכטענדיק אויפן, פיהל איך דען נישט פשוט-מעשה ווי א מיין פערדרום און פֿעס אויף זיך זעלבסט, וואָס איך, מיט מיין קיום, שטער איהם, דעם שטאלצען, פרייען דייטש ? ווי קען איך ליעבען מיין פאלק, אז איך ליעב זיך אליין נישט, מיין אייגענע פערזאן ?

ליעב איך מיין פאלק, אונזער יודישע ליטעראטור, אונזער יודישע שפראך ? איז דאָס נישט ווי א חלום ? איך זאָג דאָס, איך גלויב, אז איך ליעב מיין ליטעראטור, אָבער וואו בעווייזט זיך די ליעבע און אין וואָס בעווייזט זי זיך ? פֿאַר וואָס זענען אלע מינע געדאנקען שוואַך, בלייב, אָהן לעבען און נייט ? פֿאַר וואָס פֿעהלט מיין שרייבען דאָס מעכטיגע, ערהאבענע פֿייער, וואָס וועקט אלעס צום לעבען און קאמפֿ ? ווער פֿון אונז ליעבט אונזער פאלק ? פֿאַר וואָס האָט אונזער ליטעראטור ביז אויף דעם היינטיגען טאָג נישט געגעבען קיין אריגינעלע, מעכטיגע, ווייטבלי-קענדע שריפטשטעלער, דענקער און קינסטלער, וועלכע פערשטעהן מיט דער געוואלטער מאַכט פֿון זייער גרויסער זעלע צו ווירקען אויף דאָס גאנצע פאלק ? פֿאַר וואָס זענען מיר אלע אַזוינע "קלייניקע מענשע-ליך" ? פֿאַר וואָס קענען מיר מעהר נישט ווי מַזְמוֹרִים זינגען, און האָבען מורא ארויסצוטערען מיט ביטערע אָבער קרעפֿטיגע ווערטער ? וואו זענען אונזערע גלויבענדע, שטראָפֿענע, רופֿענדע וועקער און קעמפֿער ? ...

וואָרצעלט ווירקליך מיין נשמה אין יודישען פאלק, אָדער איהר פעהלט דוקא אַט דויער גרונט, וועלכען זי ברויכט צו איהר בערוהיגונג און ענטוויקלונג, צו איהר גליק ? ... וואָלט איך זאָגען, אז איך וואָלט געגלויבט, אז עס איז פֿאַראַן גליק אויף דער וועלט, אז גליק מאַכט גליקליך ...

וואו נעהם איך דעם גלויבען ?

איך גלויב נישט אין זיך זעלבסט, איך גלויב נישט אין מיין ציוניזם, איך גלויב, דאָכט זיך, נישט גופא—אין מיין פֿערצווייפלונג !— א, גלויבען נישט מיר, ווען איהר קענט מיר איהם געבען, ווען איהר גלויבט אליין ! —

שרלטנבורג. ה. ד. הורוויץ.

פאליטישע איבערזיכט.

אין דער בערוהיגונג פֿון הינא זענען פֿעראינטערעסירט די גרויסע מלוכות פֿון דער גאנצער וועלט : אייניגע כדי צו פֿערטהיירדיגען דאָרטען זייערע אונטערטאָנען, אנדערע צוליעב זייער האַנדעל און ווייטער אנדערע אין דער האַפֿנונג אויך צו קריגען א חלק בעת עס וועט קומען די צייט, ווען מען וועט בעטען שוין פֿאַר די גרויסע מיה, מיט וועל-כער מען גיט זיך אָב צו ברענגען פֿירדען אין דעם אומגליקליכען צו-ריסענעם הינא. די גרעסטע ראָליע שפּילען אין הינא די ענגלענדער, די גרעסטע געשעפֿטען זענען ביי זיי אין די הענט, דער גאנצער הי-געזישער האַנדעל איבערן ים ווערט געפֿיהרט מיט ענגלאַנד. פֿון די גרויסע אייראָפּעאישע מלוכות איז רוסלאַנד'ס ראָליע געווען זעהר קליין, פֿון די 17,000 אייראָפּעער וואָס וואָהנען אין הינא זענען דאָ רוסישע אונטערטאָנען נור 16 הונדערט. דער רוסישער האַנדעל מיט הינא ווערט געפֿיהרט נור מיט יבשה, רוסלאַנד פֿיהרט אַריין אין הינא סחורה אויף 5 מיליאָן רובעל אַיאָהר און פֿיהרט אַרויס אויף 40 מיליאָן.

פֿון זיי אויף 32 מיליאָן רובעל טהעע. רוסלאַנד האָט אָבער די בעסטע אויסזיכטען אויף פֿערגרעסערונג פֿון איהר האַנדעל מיט הינא. זייענדיג מיט איהר גאָלדענע שטנים, פֿערבינדענדיג איצט סיביר מיט הינא דורך די גרויסע אייזענבאָהנען וועט רוסלאַנד אין גיכען געוויס אַריינטרעטען אין אַ פֿיעל ענגערע און שטארקערע פֿערבינדונג מיט הינא ווי ביז איצט, דערום קען רוסלאַנד בשום אופן נישט דערלאָזען אז אַ אנדערע מלוכה זאָל זיך פֿערשטאַרקען אין הינא און דערפֿאַר זשאַלעוועט איצט רוס-לאַנד איהרע סאָלאַדאטען נישט, נור כדי צו זיין איינע פֿון די ערשטע, וועלכע פֿערטהיירדיגט דאָס לעבען און פֿערמעגען פֿון די פֿרעמדע אונד-טערטאָנען וואָס וואָהנען אין הינא.

אַפֿיציעל האָט נאָך דערווייל נישט הינא און נישט וועלכע עס איז איין אנדער מלוכה ערקלערט מלחמה, האָטש עס קומען איצט אַלין פֿאַר בלוטיגע בעגעגענישען צווישען דעם היל פֿון די פֿרעמדע מלוכות מיט דעם היל פֿון הינא.

שווער איז געווען די לאַגע פֿון די אייראָפּעער אין טיען-טזין. דער אייראָפּעאישער טהייל פֿון שטאָרט איז אין גאנצען געוואָרען איינ-געשלאָסען דורך 10,000 מאַן פֿון "דעם גרויסען קולאָק". אייראָפּעאישע סאָלאַדאטען וואָס זענען געקומען אין שטאָרט, זענען געווען צו וועניג זיי זאָלען ראַטעווען די פֿרעמדע אונטערטאָנען. די פֿערבינדעטע האָב-בען גלייך אַרויסגעשיקט פֿון טאַקו הילף, אויפֿן וועג אָבער האָבען אונטערנעמליכערט אין אַבעהאַלטענעם אָרט די הינעזער און אומגעריכט זענען זיי אַרויפֿגעפאלען אויף אַרוסישע אַבטהיילונג, וואָס איז געגאנג-גען פֿון טיען-טזין. די אונפֿאַרזיכטיגקייט האָט געקאָסט די רוסען 180 מאַן געהרג'עטע און פֿערוואונדעטע. ערשט אז עס איז אונטערגעקומען אַ 2-טע אַבטהיילונג פֿון דעם פֿעראייניגטען היל אונטער אַרוסישען קאָמאַנדיר איז געראָטען זיך צוצושלאָגען ביז טיען-טזין און בעפֿרייען די אייראָפּעער פֿון זייער געפֿעהרליכער לאַגע.

אַ גרויסע געפֿאַהר איז שוין פֿאַרגעשטאַנען דעם פֿעראייניגטען היל אונטער דעם קאָמאַנדא פֿון דעם ענגלישען גענעראל סימור וואָס איז געגאנגען ראַטעווען די געזאנדטע און די פֿרעמדע פון פעקין. נישט דערגרייכענדיג זיין ציעל איז ער אויפֿן וועג אַרומגערינגעלט געוואָרען פֿון אַ פֿיעל שטארקערען פֿיינד. בעהאַרצט האָט סימורס היל זיך גע-שלאָגען מיט די הינעזער, זיין לאַגע איז אָבער מיט יעדער מינוט גע-וואָרען געפֿעהרליכער, ווייל ער איז געווען צו שוואַך זיך דורכצורייסען דורך די הינעזישע אַרמעע. די רוסען האָבען געאיילט אַרויסצושיקען 2000 סאָלאַדאטען, וועלכע האָבען בעוויזען צו קומען צו דער צייט און צו פֿערטרייבען די הינעזער. ביי סימור איז געווען 62 מענשען דער-הרגעט און 200 פֿערוואונדעט. וואָס אַנבעלאַנגט די לאַגע פֿון די גע-זאנדטע און קאָנסולען אין פעקין האָט די הינעזישע רעגירונג מודיע געווען אז זיי האָט זיי אָפּגעפֿיהרט אין איין אנדער שטאָרט, וואו זיי וועלען זיין אָהן שום סכנה.

די דאָזיגע בעגעגענישען ביי טאַקו און טיען-טזין בעווייזען גאנץ קלאָר דאָס נישט גרינג וועט זיין די מלחמה מיט הינא. דאָס נאציאָנאַלע געפֿיהל האָט אין די לעצטע יאָהרען אין הינא זיך זעהר פֿערשטאַרקט און די הינעזער וועלען איצט נישט לאָזען צוברעקלען און צורייסען זייער לאַנד. הינא האָט 400 מיליאָן איינוואָהנער, 4 מאָל אַזוי פֿיעל מענשען ווי גאַנץ רוסלאַנד, וועלכע האָבען ליעב זייער לאַנד און זייערע מנהגים. וויפֿיעל פֿין זיי עס זאָלען נישט אונטערגעהן וועט אַלין הינא נאָך האָב-בען גענוג מענשען צו פֿערצויגען די מלחמה אויף יאָהרען. די פֿער-אייניגטע מלוכות זעהען דערום איצט צו פֿערשטאַרקען זייער היל. רוסלאַנד רופֿט צונויף די רעזערווען פֿון סיביר און אַמור און אין גי-כען שיקט זיי אַרויס פֿון דאָרטען 30000 סאָלאַדאטען, אויך יאפּאַן האָט צוגעזאָגט אַרויסצושיקען 20000 סאָלאַדאטען, ענגלאַנד האָט געגעבען אַ בעפֿעהל אַרויסצושיקען פֿון אינדיען 15,000 מאַן, אויך פֿראַנקרײַך, דייטשלאַנד, די פֿעראייניגטע שטאַטען פֿון אַמעריקא און אפילו עסט-רייך און איטאַליען שיקען אויך אַרויס מיליטער קיין הינא, און אין משך פֿון אַ פֿאַר וואָכען וועלען די פֿעראייניגטע מלוכות האָבען אין הינא אַ היל פֿון 100,00 מאַן.

די איידאפאטישע מלוכות זענען מודיע אז קיין לענדער פון חסא ווילען זיי נישט צוגעהערן, זיי ווילען נור זיכערן דאס לעבען פון זייערע אונטערהאנדעלן, דערום איז נאך ביי אים נישט אויסגעלאזשען די האפער-נונג — ווי שוואך זי זאל נישט זיין — אז די אידישע אונטערהאנדעלן וועלען נישט פיהרען צו א גרויסע מלחמה. די חסעדישע רעגירונג פאדערט נאך אלץ דאס פערעמדע מלוכות זאלען מעהר קיין חיל נישט שיקען, דאס זי וועט מיט איהרע אייגענע מיטלען זיך סטארען איינצושטילען די מרידה פון „דעם גרויסען קולאק“, מען גלויבט אבער וועגט אין די ווערטער פון דער חסעדישער קייזערין, ווייל צו דערוועלבער צייט שטיצט זי אויך די פאנאטישע חברה, וואס רודפט די פערעמדע אונטערהאנדעלן. איצט האט אויך דער חסעדישער חיל געקראגען דעם בעפעהל זעהן איינצונעהמען צוריק טאקו.

די מלחמה אין חסא האט אפגעשוואכט דאס אינטערעס צו אנדערע פאליטישע פראגען, וועלכע זענען אויך מסוגל פריהער אדער שפעטער צו ווערען ברענגענדיג פראגען. איינע פון זיי איז די לאגע אין מאראקא. דאס איז א זעלבסטשטענדיגע אראבישע מלוכה וואס ליגט אין צפון-אפריקא, ביי די פראנצויזישע לענדער אלזשיר און טוניס. איינוואהנער האט מאראקא לערך 10 מיליאן (200,000 יודען). דאס לאנד איז רייך און פרוכטבאר, און דאס איז גענוג וויכטיג פאר פראנק-רייך, אז זי זאל זיך סטארען איינצונעהמען דאס לאנד. פאר פראנק-רייך איז מאראקא נאך וויכטיג דורך דעם, וואס דאן וואלט זי גע-קענט קריגען איין אפענעם וועג צו איהרע קאלאניעס אין מערב-אפרי-קא, וואס ליגען ביי די טייכען סענעגאל און גאמביא; זי וואלט אויך דורך דעם זיך געקענט שאפען אין צפון אפריקא די פיהרענדע ראליע, וועלכע ענגלאנד האט געקראגען אין דרום אפריקא, און זיך פער-שטארקענדיג אין צפון וואלט זי דערמיט זעהר אפגעשוואכט די ענגלענדער וועלכע האבען זיך געשטעלט מיט א שטארקען פוס אין מצרים. פראנק-רייך האט אויסגענוצט די אונטערהאנדעלן וואס זענען געווען ביי די גרענע-צען צווישען אלזשיר און מאראקא און זי האט צוגענומען א שטיק לאנד פון דער מאראקאנישער מלוכה. דער סולטאן פון מאראקא האט אין נאמען פון גערעכטיגקייט פראטעסטירט געגען פראנקרייכס אריינ-פאל ביי איהם אין לאנד און ער האט אריינגעשיקט זיין פראטעסט צו די גרויסע איידאפאטישע מלוכות, פון וועלכע ענגלאנד און דייטש-לאנד זענען געגען פראנקרייך, ווייל זיי האבען אין מאראקא זייערע אייגענע ציעלען. די צייט איז אבער פאר מאראקא איצט זעהר נישט קיין פאסענדיגע, אז איהרע פראטעסטען זאלען קענען דערגרייכען זייער צוועק, און פראנקרייך האט דערום די בעסטע אויסזיכטען אויסצובריי-טען אונגעשטערט איהר הערשאפט איבער די מאראקאנישע מלוכה.

ל.

צייטונגס-שטימען.

ווי באלד עס איז בעקאנט געווארען, דאס היינטיגעס יאהר וועט דער ציוניסטען-קאנגרעס אפגעהאלטען ווערען אין לאנדאן, האבען זיך אלע יודישע צייטונגען אפגערופען אויף די נאכריכט מיט גרויס צופריד-דענהייט. אפילו פאר די, וועלכע האבען געמיינט, דאס עס וואלט נישט געשאדט פאר די בעוועגונג, ווען מען וואלט היינטיגעס יאהר נישט בע-נוצט פארן קאנגרעס, איז די נאכריכט געוועזען א אמת'ה בשורה-טובה. אין „השבוע“ האט ה. קרעפל אנגעהערט די פראגע, צי עס איז נייטהייג פאלל אפצוהאלטען אלע יאהר א קאנגרעס. ער איז זיך מודה, דאס ער האט נישט גערעכענט דאס היינטיגעס יאהר וועלען זיך ווידער צוזאמענקלייבען די ציוניסטישע דעלעגאטען. פונדעסטוועגען בעגריסט ער דעם הייארהייגען קאנגרעס מיט ווארעמע ווערטער, און האפט דאס אלענפאלס וועט ער ווידער בעלעבען די ציוניסטישע בעוועגונג, וועלכע האט צוליעב דער שלעכטער צייט אביסיל געליטען. פמט דאס אייגענע שרייבט דער „וואסחאד“.

דער וויכטיגסטער ארטיקל ווענען קאנגרעס האט זיך בעוויזען אין דער דייטשער „וועלט“ נ. 23; א בעקאנטע שטימע קלינגט אונז אנט-

קענען. און די שטימע ווירקט אויף אונז דורך איהר רוחניגען שענען טאן און דורך איהרע וויכטיגע ווערטער, וואס זי רעדט צו אונז. נישט קוקענדיג אויף די רוחניגע ארט ווירקט אויף אונז דער ארטיקל ווי א קאמאנדא אין ווייטען ציוניסטישען פעלד, און יעדער וועלכער הערט דאס קאמאנד-דא נעהמט זיך פריש און לעבעדיג פאר דער ארבייט. דעריבער בריינגען מיר ווארט ביי ווארט דעם ארטיקל וואס טראגט אויף זיך דעם נאמען: „דער פיערטער ציוניסטישער קאנגרעס“.

דער פיערטער קאנגרעס וועט זיך צונויף-קלייבען אין לאנדאן. דריי יאהר נאכאנאנדער פלעגען מיר זיך צונויף-קומען אין באזעל, און אפילו אונזער הארץ איז פול מיט דאנק צו דער שענער פרייער שטאדט, וואו די איינוואהנער און שטאדט-פארשטעהער האבען אונז בעוויזען אזוי פיל פריינדליכקייט, דענאך האבען די פיהרער פון דער בעוועגונג געפונען פאר גלייכער היינטיגעס יאהר זיך צונויף-צוזאמלען אין לאנדאן. די וואס בעטהייליגען זיך אין קאנגרעס אין די לעצטע דריי יאהר האבען די הגאה געהאט זעהענדיג, דאס פמט אלע וועלכע קוקען זיך צו נעהנטער צו אונזערע קאנגרעס-ארבייטען, צי יודען צי קריסטען, ווערען אונזערע פריינד. ווער עס האט זיך מיט דעם ציוניזם אויפן ארט בע-קענט, נישט דורך צייטונגען און בראשורען נאר מיט זייערע אייגענע אוי-גען, דער ווערט פאר איהם אייגענומען. דאס איז א פאקט, וועלכע מען קען בעווייזען דורך סבן ביישפיעלען. מען זעהט און הערט אויף די קאנגרעסען דאס מען סטארעט זיך פאר א גרויסע, גוטע און גערעכטע זאך, און דאס ווירקט אויף דעם עהרליכען מאן און ציהט איהם צו צו אונז מיט א געוואלטיגען פה. עס איז שוין פארגעקומען, דאס גענער פון אונזערער בעוועגונג זענען געקומען אין באזעל מיט דער דעה אונז אויסצושמעטען און נייעס מאטעריאל צו קריגען אקעגען אונז; דאס וואס זיי האבען אבער געהערט און געזעהן האט געוירקט אויף זיי אזוי שטארק, דאס זיי זענען געווארען בעל-תשובות, און זענען אוועקגעפאהרען מיט א הייסען צובונד צו אונזער יודישען פאלקסאידעאל.

אויב דער קאנגרעס האט יא אין זיך דעם פה אונז צוציהען אונ-זענער און פריינד, דארפען מיר זיך סטארען איהם אפצוהאלטען אין אונ-זא, וואו יעדעס ווארט, וואס ווערט אויפן קאנגרעס גערעדט זאל קענען קריגען נאך א גרעסערען אפבלאנג ווי אין דער קליינער שטאדט באזעל. לאנדאן מיט זיינע 5 מיליאנען איינוואהנער איז א געוואלטיג גרויסער מיטעלפונקט, וואו עס בעגעגען זיך אלע שטראמען פון גייס-טיגען פאליטישען און עקאנאמישען לעבען. די קאנגרעס-דענען וועלען קריגען נאר אנאנדער ווידערקלאנג, ווי אין באזעל. די לאנדאנער ציי-טונגען האבען די גרעסטע צאהל לעזער אויף דער גאנצער ערד; און ווען מיר דערמאנען זיך מיט א טיעפען דאנקגעפיהל אן די פריינדליכ-קייט און די רוחניגקייט מיט וועלכע די שווייצערישע צייטונגען האבען אונז בעהאנדעלט — לייכט אויף ביי אונז די האפנונג, דאס די ענגלישע צייטונגען זיך בעקענענדיג מיט אונז אויף ארט און שטעלע וועלען אונז בעהאנדלען נישט וועניגער גוט אין נישט וועניגער פריינדליך. דאדורך וועט אונזער בעוועגונג דערגרייכען די העכסטע מדרגה פון עפענטליכקייט, וועט זי ווערען בעקאנט אין די ווייטעסטע אפגעלעגענסטע ווינקלען פון דער ערד. און אזוי ווי מיר ארבייטען פאר א גערעכטען הייליגען געדאנקען — הא-בען מיר קיין פחד נישט צו פילע בעקאנט צו ווערען; מיר ווילען דאס אליין פון גאנצען הארצען.

דער ערשטער גוטער סימן האט זיך שוין בעוויזען. איינס פון די גענערעישע בלעטער אין לאנדאן, דער „Jewish chronicle“ וועלכער שפיעלט א גרויסע ראליע ביי די אנט-ציוניסטען בעגריסט די נאכריכט, דאס דער פיערטער קאנגרעס וועט אין לאנדאן אפגעהאלטען ווערען אין זעהר א פריינדליכען ארטיקלעל. עס זענען שוין אוועק די צייטען בשעת די מינכענער יודען זענען געווארען אויסער זיך, דערהערענדיג דאס די ציוניסטען קלערען צו מאכען זייער קאנגרעס אין דער בייערישער הויפט-שטאדט. די מינכענער יודען האבען פערלאנגט דעם קאנגרעס פון בייערן. דאמאלס האבען מיר געשריבען אין דעמזעלבען בלאט:

„מיר זענען פערסט איבערצייגט דאס דער גאנצ פון קאנגרעס וועט ביי דער עפענטליכער מיינונג ערוועקען סימפאטיע (מיטגעפיהל) פאר

אונטערשטיצונג, מיר מיינען די פאליטישע און די מאדאלישע אונטער-
שטיצונג. דען די אויספירונג פון אונזער גרויסען ווערק קענען
מיר און מוזען מיר נור ערווארטען פון דער אייגענער קראפט פון
גאנצען יודישען פאלק.

עס איז א וויכטיגער מאמענט. מיר רעדען אין לאנדאן פאר א
גרעסערע צאָהל ווי אין באָזעל. רעדענדיג מיט דער גרויסער צאָהל מוזען
מיר נאָך שטענדיג פֿאַרטייניגטער אויפטרעטען ווי אין באָזעל. אונזער אַהדות
דאַרף נישט זיין די אַהדות פֿון עטליכע, עס מוז זיין די אַהדות און די
בענייטערונג פֿון אַ גרויסער גרופּע פֿון פֿערטרעטער. אפילו דער קלאַנג,
די רנסטקייט און די אַנשטענדקייט פֿון אונזערע פֿערהאַנדלונגען דאַר-
פֿען נישט זיין בעסער ווי אין באָזעל; אָבער דער אויסערער אָנבליק, זיך
רעכענענדיג מיט דעם אָרט, מוז אַנאָדערער, אַ מעכטיגערער זיין. זאָל מען
וויסען דאָס דער קאָנגרעס רעדט אין נאָמען פֿון גאנצען יודישען פאלק,
זאָל מען נישט מיינען דאָס ער איז אַ צוזאַמענקונפֿט פֿון פֿערשידענע
מענישען, וועלכע שמועסען זיך דורך. נור אַ פֿערטרעטונג אין גרויסער
צאָהל קען האָפֿען צוציהען אויף זיך די בליקען פֿון דער ענגלישער
הויפטשטאָרט.

נור ווען די קראַפט פֿון אונזער בעוועגונג וועט אזוי קלאַר אַרויס-
טרעטען פֿאַר די אויגען, ווי די ליידען פֿון אונזער פאלק און די גערעכ-
טיגקייט פֿון אונזערע ווינשען, נור דאָמאלס קענען מיר האָפֿען דאָס
גרויסע ענגלאַנד צו קריגען פֿאַר ציוניזם.

דאָס אַליין פֿערשטעהט זיך אייגענטליך פֿון זיך אַליין, אז מען
דאַרף נאָר אויף דעם קיין ווערטער נישט פֿערליערען. פֿונדעסטוועגן מוזען
מיר דאָס זאָגען און בעטען יעדען ציוניסטען עס זיך נישט אַריינצונעהמען
אין מח. אין די קורצע צייט וואָס לעגט צווישען קאָנגרעס מוז מען אַנ-
ווענדען אַלע פֿאַר אויף דעם, דאָס דער לאַנדאָנער קאָנגרעס זאָל אַרויס
אין זיין אויסערען אָנבליק שטען און שטאַרק ווי נור מעגליך. די דעלע-
גאטען מוזען וואָס פֿריהער אויסגעקליבען ווערען, און מוזען אין פֿולער
צאָהל קומען צום קאָנגרעס. ווען עס וועלען זיין וועניג דעלעגאטען אויפֿן
קאָנגרעס, וועט מען מיינען דאָס דער ציוניזם האַלט אין פֿאַלען, וואָס
איז גאָר נישט אמת. עס מוז ווערען געוויזען, דאָס דאָס יודישע פאלק
שטעהט טריי, מוטהיג און פֿעסט ביי דער ציונספֿאַהן. מיר געהען נישט
צוריק, מיר ווייבען נישט און נעהען פֿאַרווערטס !!

דער קאָנגרעס האָט נאָך אויסערדעם וואָס ער וויל ווירקען אויף
דעם ווייטגען צושויער, נאָך אַסך אַנדערע זאַכען אַבצוטהן. די וויכ-
טיגסטע פונקטען פֿון אונזער טאָנעסאַרדנונג זענען: דער ווייטערער גאַנג
פֿון אונזערע פאליטישע אַרבייטען, די קרעפֿטיגונג פֿון אונזער פֿינאַנצ-
עלען אינסטרומענט, וועלכער איז שוין געוויכערט, פֿון דער יודישער קאָ-
לאַניאַל באַנק, אַרנאַניזאַציאָנס פֿראַגען, די נישט מינדע- וויכטיגע פֿראַגע
וועגען דעם ווי צו שטאַרקען דאָס יודישע פאלק עקאָנאָמיש, קערפֿערליך
און גייסטיג. . . מיר מיינען דאָס אין די גייערע צייטען האָט מען נאָך
קינמאַל נישט מיט אַזאַ ערנסטקייט און מיט אַזאַ קלאַרע פֿאַרשטעלונג פֿון
דעם ציעל געאַרבייט פֿיר די ווידערבעלעבונג פֿון אונזער פאלק ווי אין
די היינטיגע צייטען, זייט דעם ציוניזם.

שרעקליך איז אויך אין היינטיגען יאָהר די יודענפֿראַגע געוועזען.
נישט ריידענדיג פֿון קליינע אויף די גאַנצע וועלט צושפּרייטע אומגליקען,
האַבען די רומענישע יודען מעהר פֿאַר אַלעמען אויף זיך צונעצויגען די
אומעטיגע בליקען פֿון זייערע טרויערענדע ברודער. עס איז געווען אַ צייט,
בשעת אין פֿאַרלאַמענטען פֿלענען זיך געפֿינען מענשען, וועלכע פֿלענען
דערהויבען זייער שטימע צום שוין פֿון פֿערפֿאַלגטע יודען, היינט געפֿינט
מען שוין אין ערגעץ נישט אַזאַ פֿאַרלאַמענט. פֿון קיין בימה הערט מען
נישט אַ וואָרט וועגען אונזערע ליידען. דעריבער מוזען מיר אונזער אייגענע
בימה בענוצען. אמתער און מיט מעהר ווירקונג ווי פֿון אַנדערער שטעלע
וועלען אונזערע גערעכטע טענות און אונזערע בעשיידענע ווינשע אַרויס-
קלינגען אין די ווייטע וועלט.

ציוניסטען! סטאַרעט זיך דאָס דער לאַנדאָנער קאָנגרעס זאָל
גרויסאַרטיג זיין אין דער צאָהל פֿון זיינע פֿערטרעטער! עס הענט דער-
פֿון צו פֿיעל אָב אַז מען זאָל דאָס אין אַ אַרטיקעל קענען אַרויסזאָגען.

אונזער אידעע. עס איז נישט נור פֿון נומערען פֿאַר די יודען אַליין, ווען
רוהיגע מענער פריוועט אין פֿריעדען, נישט בעריהרענדיג עמיצענס פֿאַר, צו
געפֿינען אַ וועג, ווי פֿאַר צו מאַכען די טרויערע יודענפֿראַגע, און
בעטען דערביי אַלעמען, וועלכע זענען פֿעראינטערעסירט מיט דיעזער
פאליטישער פֿראַגע מיט זייער מיטגעפֿיהל און זייער עצה בעהילפיג צו
זיין. און מיר האָפֿען אויף ווייטער, דאָס דער קאָנגרעס, וועלכען מען
האַט היינט פֿון מינכען פֿעריאָנט וועט נאָך אַמאַל זיין אַ פֿאַר יעדער
שטאָרט, וועלכע האָט איהם ביי זיך פֿריינדליך אויפֿגענומען.

איצט אָבער בעגעגענט אונז פֿריינדליך אַ בלאַט, וועלכעס האָט
אונז ציוניסטען געוויס נישט געשווינט, וועלכעס האָט זיך אויך פֿאַר אונזערע
געגנער אַפֿטמאַלס געפֿענט, פֿיר אונז מיט נישט ריכטיגע בעשולדיגונגען
צו פֿערפֿאַלגען. — מן הקטם אַליין נישט וויסענדיג דאָס די בעשולדיגונג-
גען זענען פֿאַלש. דאָס איז אַ נומער סימן, אויף וועלכען מיר דאַרפֿען
זיך אמת פֿרייען. און מיר זאָגען דאָס אַרויס מיט'ן גאנצען האַרצען, ווייל
אויך אין די טעג פֿון הייסען פֿאַרטייטשטרייט האָבען מיר אונזערע בר-
דערליכע געפֿיהלען נישט פֿערלאָרען פֿאַר'ן עהרליכען געגנער, וועלכער
טרויט אונזער בעוועגונג נישט, ווייל ער קען זי נישט גענוג. ווען דער "בראָ-
ניקל" זאָגט, דאָס דאָס צוזאַמענטרעטען פֿון ענגלישע יודען מיט זייערע
ניט-ענגלישע ברודער וועט זיין פֿון גרויסען נומערען פֿאַר ביידע צדדים, —
זענען מיר מיט איהם איין מיינונג. מיר געהען נאָך אַ טריט ווייטער און
רעכענען, דאָס די נישט ענגלישע יודען וועלען קריגען פֿון דער צוזאַמענ-
קונפֿט מיט די ענגלישע נאָך מעהר נומערען, ווייל זיי וועלען זיך בע-
קענען מיט די נומע ענגלישע מדינות און בענעהן זיך מיט מענשען, מיט
זייער עהרליכקייט ביי ופֿותים-פֿיהרען; זיי וועלען איינזעהן די גרויסע
מעלות פֿון אַ הויכער פֿאַרטיגער קולטור און פֿון אַלצדינג וועלען זיי מיט-
נעהמען אַהיים טייערע וויכטיגע ערינערונגען.

נאָך פֿאַר דעם ציוניזם האָבען זיך די ענגלישע יודען אויסגעצייכ-
נעט מיט דעם, וואָס זיי האָבען מיט'ן גאנצען האַרצען זיך געסטאַרעט צו
פֿערבעסערן די לאַגע פֿון זייערע ברודער אין די ווייטעסטע לענדער. אמת,
אַלע זייערע אַרבייט האָט מעהר נישט געהאַלפֿען דערצו, — און דאָס נישט
אַלעמאַל, — צו פֿערטרייבען די צייכענס פֿון די קראַנקהייט. די גרויסע
יודשע קראַנקהייט האָבען זיי נישט געקענט בייקומען. די גרויסע קראַנק-
הייט איז געבליבען און אין די לעצטע 20 יאָהר איז זי נאָך אפילו
ערגער געוואָרען. אונזער ציוניזם וויל אָבער דעם גאנצען קראַנקען קער-
פֿער היילען, און נישט דורך אַ געהיים-מיטעל, אַ שיר-המעלות יל, נאָר
דורך אַלעמען בעקאַנטען מיטעל, וואָס יעדער קען עס אונטערזוכען, דורך
אַ מיטעל, וואָס די צייט און דער וויסענשאַפֿטליכער גייסט האָט אונז
אַליין אָנגעוויזען. פֿון אַזאַ מיטעל קענען זיך אפילו אויך די נישט-אָבזאָ-
זאָגען, וועלכע האָבען אין דער ערשטער מינוט, בשעת די מיינונגען זענען
נאָך נישט געוועזען געלויטערט, זיך ערקלערט פֿאַר "אנטיציוניסטען". אין
לאַנדאָן וועלען זיי אונז בעסער זעהען און פֿון נאָהענטען וועלען זיי אונז
הערען. די מיינונגען וועלען זיך לויטערען, מיר וועלען זיך בעסער דורכ-
רעדען, און מיר לעבען אין בִּטְחוֹן, דאָס מיר וועלען זיך מיט דעם סוף,
מיט די רעזולטאַטען נישט דאַרפֿען שעמען.

מען דאַרף אָבער נישט פֿערגעסען, דאָס גלייבצייטיג, בשעת די
רייכע יודען אין ענגלאַנד האָבען געפרובט העלפֿען אונזערע ליידענדע
ברודער — זענען אויך אַפֿט איידעלע קריסטליכע הערצער צוגעשטאַנען צו
זיי. אין לאַנדאָן, וואו מען האָט אזוי ליעב די ביבעל איז "גאטס אַלטעס
פאלק" אויך נישט פֿעראַכטעט. אויף די בימות, וועלכע פֿלענען בעשאַפֿען
ווערען צוליעב דעם יודישען עלענד, האָבען זיך נישט איינמאַל בעוויזען
קריסטען פֿון די העכסטע קלאַסען. אונטער זיי קען מען נישט ערוואָר-
טען אַזעלכע, וועלכע וועלען פֿון גאנצען האַרצען צושטעהן צום ציוניזם,
ווייל דאָס וואָס האַלט אָב דעם יודען זיך צו בעקענען צו אונז, דער
פחד, טאַמער וועט מען איהם נישט האַלטען דערפֿאַר פֿאַר אַ עכטען פֿאַר-
ריאָטען, קען דאָך נישט אַבהאַלטען דעם קריסטען, וועלכער דאַרף נישט
בעווייזען אַלע טאָג זיין עהרליכען פֿאַרטייטש.

בָּזֶן געהט דער פאליטישע ציוניזם קיין לאַנדאָן זיך אָפֿיציעל פֿאַר-
צושטעלען פֿאַר די ענגלישע וועלט און צו פֿועלן ביי איהר די נייטהיגע

די תלמוד-תורה אונזערע האָט אויך היינטיגעס יאָהר אויסגע-
לעבט; ווי איך האָב שוין פֿריהער געזאָגט, איז מיט פֿיעל יאָהרען
צוריק ביי אונז קיין תלמוד תורה גאָר ניט געווען. דערנאָך שוין
אין די לעצטע יאָהרען איז עפֿים יאָ געווען אַ מין ת"ת, ה. ה. נור
דער נאָמען אליין, ווייטער האָט עס קיין שום ווערט ניט געהאַט.
היינטיגען פאר פסח האָבען זיך גענומען צעהן ענערגישע יונגע לייט
(אלע ציוניסטן) און האָבען געמאַכט אַרדנונג הן אין לערנען, הן
אין ריינקייט, דען זיי האָבען געדונגען אַ גרויס הויז, וואו עס לער-
נען 5 מלמדים מיט אַני ערך אכטציג קינדער, אויך געהט אַרײַן צו
זיי אַ לעהרער אויף רוסיש. זיי סטאַרען זיך אויך צו בעקליידען די
אַרימערע קינדער, און האַטש עס איז אַ שלעכט יאהר דאך געפֿיר-
נען זיך אַזעלכע נוטהערציגע פֿרויען וואָס געבען זייערע גרובות גאר-
ניטערליך פֿאַר די ת"ת קינדער, פֿאַר פסח האָט מאַדאָס יאָלעס
געשענקט 30 קאסטימליך.

די אויבען דערמאָנטע יונגע לייט דענקען נאָך צו קויפֿען
געבען דער שטאָרט עטליכע דעסיאטינס ערד אויף אַ פֿערמע צו לער-
נען די ת"ת קינדער, וועלכע וועלען ענדיגען זייער למוד, ערדאָרבייט.
דערווייל סטאַרען זיי זיך מען זאָל די ת"ת בעשטעטיגען, נאָר עס
פֿעהלען נאָך דערווייל די מיטלען; אַ האָפֿנונג אָבער דאָס זיי וועלען
עס מיט זייער ענערגיע אויספֿיהרען, דער כלל איז, מיר זעהען אז
אין דער שטאָרט וואו עס זענען דאָ מענשען מתעסקים קען מען
אלעס טהון אין אלעס אויספֿיהרען.

פֿאַריגעס יאָהר האָט זיך געמאַכט דאָס אומגליק פֿון דעם
הונגער, האָט מען ביי אונז געמאַכט איין חברה צו העלפֿען אַרימע
לייט בעשטעטיגט פֿונם מיניסטער, באַלד האָט מען געעפֿענט אַ
ביליגע קיך, וואו דער אַרימאָן בעקומט פֿאַר 5 קאָפֿ אַ פֿאַרציאָן סופּ
מיט ברויט, מיט אַ שטיקל פֿלייש.

פֿאַר פסח האָט די דאָזיגע חברה געזאַמעלט געלד און גע-
קויפֿט מצות, קארטאפֿלעס, וואָס מען האָט אויסגעטהיילט אונטער די
אַרימע לייט. באַלד נאָך פסח האָט מען אַרויסגעשיקט, אייניגע יונגע
לייט אויף דער שטאָרט צו פֿערשרייבען די פֿאַמיליעס וואָס נייטהענען
זיך אין הילף. עס האָט זיך אַרויס געוויזען אַ ישרעקליך עלענד:
ביז פֿיר הונדערט פֿאַמיליעס האָט מען פֿערשריבען, איין ערך פֿון
1600 נפשות, וואָס זיצען ממש אָהן ברויט; צו דעם צוועק האָט די
חברה אויסגעוויקט פֿונם פעטערבורגער קאָמיטעט אַ געוויסע סומע
צו שטיצען די אַרימע לייט ביז דעם נייעם אוראזשאַן.

יעצט איז אַ האָפֿענונג אז די שטאָרט וועט זיך שוין פֿיהרען
מיט מעהר השגחה.

דעם גרעסטען דאנק פֿערדינען די געהערטע מיטגלידער: ה'
י. אַבראַמאָוויטש, ה' ש. הילעלעס, ה' י. קיטראסער, ה' צ. זילבער-
מאַן, זיי שפאַרען ניט קיין צייט און מיהע, און סטאַרען זיך. ווי ווייט
מעגליך אלע נויטבעדערפֿטיגע צופֿירידען צו שטעלען. דריי טעג אין
דער וואָך שטעהן זיי אין דעם מאַגאַזין און טהיילען אויס די אַרימע;
ברויט, קארטאפֿעל, קוקורוזע מעהל, פאסאלעס, יעדען זיין חלק נאָך
דער צאָהל פֿון די נפשות וועלכע זענען מיט איהם פֿערשריבען.

נאָך אַ וויכטיגע זאך איז ביי אונז נולד געוואָרען: אַ ביבליאָ-
טעק פֿון רוסישע און העברעאישע ביכער און צייטונגען. דאָס האָבען
מיר צו פֿערדאָנקען דעם נייען לעהרער פֿון דער יודישער אַנפֿאַנגס-
שולע, ה' י. קאַנטאָר, וועלכער האָט אויסגעוויקט ביי דער חברה
מפיצי השכלה אין פעטערבורג, הונדערט רובל און האָט געגרינדעט
די ביבליאָטעק, וואו מען בעקומט צו לעזען ביכער פֿאַר 10 קאָפּ
אַ חדש.

ש. ל. פֿון טאלטשין (וואהל, גוב.): די רעגירונג האָט אונז
ערלויבט אַרויסגעהמען 5 טויזענד רובל פֿון קאראַבקע אויף צו בויען
אַ בקור-חולים פֿאַר יודישע קראַנקע.

אין בקור חולים וועט אויך זיין אַ אומזיסטיגע לעטשעבניצע
אזוי אז יעדער וועט קענען בענוצען אַ דאָקטאָר אומזיסט.

די קלוגע וועלען שוין פֿון די פֿאַר וואונקען פֿערשטעהן און וועלען זיך
מיט פֿרישקייט נעהמען צו דער אַרבייט. פֿאַרווערטס! א. ע.

מען שרייבט אונז.

היינט ליב בעלי נס קי פֿון סאַר אַ קי (בעסאַראַביע): די
שטאָרט סאַראַקי שטעהט ביים דניעסטער, זי האָט ביי 5 טויזענד פֿאַר-
מיליעס גרעסטענטיילס פֿון יודען; זי האָט אַמאָל צוריק מיט אַ
20 יאָהר געהאַט אַ שם מיט איהרע רייכע טאבאקפֿלאַנטאציעס, פֿון
וועלכע הונדערטער פֿאַמיליעס האָבען געהאַט פרנסה בכבוד, נאָר זייט
קאָווקאַז האָט אויסגעהויבען אַ גרויסע קאָנקורענץ אין דעם מסחר
הטאַבאַק קעגען בעסאַראַביע איז ביי אונז דער דאָזיגער מסחר אין
גאַנצען געפֿאַלען און הונדערטער פֿאַמיליעס זענען געבליבען אָהן
ברויט, ווייל קיין נייע פרנסות האָבען די פלאַנטאטאָרס ניט געפֿונען.
נאָך דעם טאַבאַק איז געבליבען דער הויפּטהאַנדעל—תבואה; די לעצט-
טע יאָהרען איז דאָס תבואה געשעפֿט אויך געפֿאַלען—איבער דעם
וואָס יעדער צאָהלט קליינע מקהים—און איבער די נישטגערעטענישען
וואָס זענען געשעהען די לעצטע יאָהרען. איבערהויפּט האָט זיך דער
צושטאַנד פֿון סאַראַקער יודען פֿערשלימערט פֿון דער צייט זינד די
באָהן האָט זיך אויסגעבויט, דען יעדע סטאַנציע איז ניט געהענטער
פֿון 30-40 וואָרסט, אזוי אז די שטאָרט סאַראַקי איז געבליבען
שטעהן אליין, אויסגעשלאָסען פֿון אלע איבריגע שטעט. פֿריהער
פֿלעגען אלע תבואות פֿון דער סביבה אַריינגעבראַכט ווערען קיין
סאַראַקי, וואו מען האָט געלאָדען אין גאַלערעס אין געשיקט קיין
אַדעס. דערביי האָבען פֿערדינט די טרעגער, די פוהרלייט, וכדומה,
יעצט געהט עס אַוועק מיט'ן באָהן, און צו אונז ברענגט מען שוין
נאָר נישט. איז שוין אַלוצ קיין חידוש ניט וואָס די אַרימקייט איז
ביי אונז שרעקליך גרויס, צדקה-חברות זענען ביי אונז קיין מאָל ניט
געווען, זעלבסט אין די גוטע יאָהרען איז ניט געווען אין סאַראַקי
קיין בקור חולים, קיין תלמוד תורה, קיין הכנסת-אורחים וכדומה,
מיט איין וואָרט, וואָס אין אַ יודישע קהלה דאַרף זיין, איז דאָ קיין
מאָל ניט געווען. איהר קענט דאָך אפשר מיינען, אז די שטאָרט
האָט דעמאָלט קיין מיטלען ניט געהאַט, האָט איהר אַ טעות. אַכט-
ציג טויזענד רובל קאראַבקע געלד איז געווען צו יענער צייט. עס
האָט זיך אָבער ניט געפֿונען קיין ענערגישער מענש, וואָס זאָל עפֿים
אַנהויבען צו טהון; טאַמיר האָבען זיך אַמאָל געפֿונען אייניגע מענ-
שען וואָס האָבען געמאַכט אַ בעשלוס אַרויסצונעהמען עטליכע טוי-
זענד רובל אויף אַ בקור חולים—פֿלעגט באַלד בעשאַפֿען ווערען אַ
פֿראַטעסט וועלכער פֿלעגט תיפֿא אַוועקנעהן גלייך מיט דעם בעשלוס
און דערפֿון פֿלעגט גאָר נישט ווערען. אַט אין אַזא צושטאַנד האָט
זיך אונזער שטאָרט געפֿיהרט אַ צייט מיט יאָהרען, ביז וואַנען עס
האָט זיך געפֿונען אַ געוויסער גביר ה' ש. קייליס, וועלכער האָט
געשיינקט אַ גרויס הויז מיט אַ הויף און מיט אַ גאַרטען—אויף אַ
בקור חולים, וועלכער עקזעסטרירט נאָך עד היום; עס איז אויך דאָ
דאַרטען איין אפטייק, וואו עס ווערען אַרויסגעגעבען אומזיסט דעצעפ-
טען פֿאַר אַרימע לייט, עס איז נור אַ פֿעהלער פֿון די מיטגלידער,
וואָס זיי האָבען איינגעפֿיהרט אז יעדער רעצעפט זאָל אַנדערש ניט
אַרויסגעגעבען ווערען וואו דער קוואַרטאַלנע שרייבט איהם ניט אונ-
טער. אורדאי איז עס זעהר ניט גוט פֿאַר דעם אַרימאָן, ער קען
געהן עטליכע מאָל אין פֿאַליציע און דעם קוואַרטאַלנע ניט טרע-
פֿען—דערווייל קען דער חולה אויסגעהן, די מיטגלידער האָבען
אָבער ניט מיט וואָס דעם בקור חולים אויסצוהאַלטען, די סומע געלד
וואָס מען געהאַט אַצונד אלע אָהר אַרויס פֿון קאראַבקע איז זעהר
קליין (די אַכטציג רובל) זענען אזוי לאַנג געלענען ביז עס האָבען
זיך געפֿונען אַזעלכע וואָס האָבען זיך אויף דעם מרחם געווען און
האָבען געמאַכט הלואות אויף פֿערשידענע זאַכען, ווי אויף ברוקירען
גאַסען וכדומה.) און צוזאַמען מיט דער הכנסה וואָס פֿאַלט אַרײַן
פֿון דעם מרחץ קלעקט קוים אויף אייניגע חולים אויסצוהאַלטען.

צעחען און די דעלעגאטען האָבען בעהאַלטען עפּים אַזאָך פֿאַר די בעלי-מלאכות און די נאָך בעשטעהט אין דעם דאָס די פֿיהרער האָבען צוגעגעבען צום בעשלוס אַז ווי זענען נישט מסכים אַז מען זאָל יודען אויסשליסען פֿון די צעחען, ווייל דאָס קען שאַדען דעם מסחר. לעצטענס האָט מען געמאַכט אַ שאלה ביי דעם פרעזידענט רוענטקאווסקי וועגען דעם ענין, און ער האָט זיך נישט געקאָנט פֿערענטפֿערען.

== אַנדב.ה. ה' ל. בראָדסקי דער עהרענאויפֿזעהער פֿון דער אָדעסער יודישער „קאזיאנער“ מעדענ-שולע האָט מיר געווען אויף פֿערגרע-סערען פֿון דער שולע 125,000 רובל. הי בראָדסקי האָט געקויפֿט אַ גרויסען פֿלאַץ, אויף וועלכען עס ווערט געבויט אַ נייע געבוידע פֿאַר דער שולע. דאָס נייע געבוידע איז אויסגעריכטעט פֿאַר 600 שילערנים און וועט זיין געמאַכט לויט די פֿאַררעגונגען פֿון דער היגיענע. אויסערדעם האָט הי בראָדסקי געגעבען נאָך 10,000 ר' צו קויפֿען נייע מעבל פֿאַר דער שולע.

— חתונות צווישען יודען און מאַחממעדיאנער דער „אַרעסער ליסמאק“ שרייבט, אַז אין קרים טרעפֿען זיך חתונות צווי-שען מאַחממעדיאנער און יודישע אָדער קאראימישע פֿרויען, די חופּה וקרושין גיבען נור די מאַחממעדיאנישע מולאס (גייסטליכע), און די יודישע פֿרוי בלייבענדיג ביי איהר אַמינה, שרייבט אונטער אַ געוויסען שטר התחייבות. על פי רוב לאַזען זיך די חתונות נישט גוט אים. דעם מאַחממעדיאנער ווערט באלד מאַס די יודישע פֿרוי, וועלכע איז איהם אין אַלעמען פֿרעמד, און עס הויבען זיך אָן קריגערייען. נאָך אַ גוט איז זעהר לייכט צו בעקומען ביי דעם מאַחממעדיאנישען גייסטליכען. מען דאַרף נור בעצאָהלען עטליכע רובל דעם מולא פֿאַר פֿאַרלייענען דעם גוט און מאַן און ווייב זענען געשיידט. פֿאַר אַ קורצע צייט איז געוואָרען אַבגעמאַכט אַ גוט פֿאַר אַנדערמאלען רובל.

== דער מיניסטער דעם אינגערען האָט ערקלערט, ווי די „אַדעס“ נאָ-וואַסטי“ זענען מוריע, אַז יודען וועלכע דאַרפֿען זיך באַדען אין ים און שטעלען צו וועגען דעם אַ צייגנים פֿון אַ דאָקטאָר האָבען דאָס רעכט צו וואָהנען. ביי זומערצייט אין די דערפֿער פֿון אָדעסער אויער.

== אין דער לעצטער וועג פֿון מינסקער דומע (מאַניסטראַט) איז פֿאַר-געלייגט געוואָרען דער נייער קויערליכער בעפֿעהל, וועגען ענדערן די תקנות פֿון דער שטערמישער קרעדיט געזעלשאַפֿט. מען זאָל בעגרענצען די צאהל פֿון יודען וועלכע געהען אַרײַן אין דער פֿערוואַלטונג, אויפֿזיכט-אַטאָה און בעפֿאַל-מעכטיגטע — אויף איין דריטעל. אין די תקנות פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿון גע-גענויטיגען קרעדיט אין בערלין איז שוין אַריינגעקומען די החלטה, לויט וועלכע עס טאָרען נישט זיין מער ווי 1/3 יודען צווישען די מיטגלידער פֿון דער פֿערוואַלטונג.

*

דייטשלאַנד. — דער קאניצער משפּט. די קאָסטען פֿון אויסהאַלטען דאָס מיליטער וועלכעס איז געשיקט געוואָרען קיין קאַניץ אַרעפֿט אַן 3800 מאַרק טעגליך, און אויף בעפֿעהל פֿון קויער ווילהעלם מוז די שטאָרט טראָגען די הוצאות דערפֿאַר, ווייל זי האָט צוגעלאָזט די אַנטיסעמיטישע אונ-רוהען. ביי אַהער זענען 2 מענשען אַרעסטירט געוואָרען, ווייל זיי האָבען פֿאַלש עדות געזאָגט אויף אומשולדיגע יודען אַז זיי זענען חייב אין דער רציחה פֿון ווינטער. דער קויער ווילהעלם אינטערעסירט זיך אַזוי שטארק מיט דעם קאניצער משפּט, דאָס ער האָט זיך געהייסען אַבגעבען דין-וחשבון פֿון אַלעס וואָס עס קומט פֿאַר אין דעם פּראָצעס. די איינוואָהנער פֿון קאַניץ זענען שוין פֿיעל ר-הי-גער, עס קומען שוין נישט מערה פֿאַר קיין גערודער אויף די גאַסען און דערום וועט ווערען פֿערקלענערט די צאָהל פֿון חיל.

וועגען דעם חורבן וואָס מען האָט געמאַכט אין דער קאניצער שול שרייבט מען דער „יודישער פרעסע“. עס איז שרעקליך צו זעהען דעם חורבן, וואָס דער המון האָט געמאַכט אין שול. עס איז נישט געבליבען גאַנץ קיין איין שטול, קיין איין לייכטער. דער פּרוכט איז צוריסען אויף שטיקער — די ספּרי תורה האָט מען צום גליק פֿריהער אַרויסגענומען — דער המון האָט אויך גע-וואָלט צונעהמען די וועג פֿון דער שול, און ער וואָלט עס בודא געטהן, ווען עס וואָלט נישט אונטערגעקומען מיליטער. דער לאַנדראַט, זעהענדיג אַז רייד העלפֿען נישט און דער המון טהוט דאָס ווייניג, האָט געדעפֿעסירט קיין גר-ו-דענץ אַז מען זאָל צושיקען הילף. 9 1/2 אַ וויגער אַבערס איז אָנגעקומען דאָס מיליטער, און צוואַנגט דעם עולם, פֿון וועלכע זענען אייניגע פֿערוואַנדעט גע-וואָרען.

— דער אַנטיסעמיטיזם אין דייטשלאַנד. דער „בערלינער טאָגליכע“ איז מוריע, אַז דער אַנטיסעמיטיזם צושפּרייט זיך פֿון קאַניץ אויף אַלע וויטען, גאַנץ מערב-פּרויסען און אַטהייל פּאָמערן איז אַרומגענומען מיט שונא צו יודען, אין די שטעט און אין די דערפֿער קען זיך אַ יוד נישט וווינען אויפֿין גאַס. אויס מורא מען זאָל איהם נישט בעליידיגען אָדער שלאָגען, די פּאָליציע וועלכע נעהמט זיך אָן פֿאַר יודען האָט אויך צרות פֿון דעם המון. אין טוכעל האָט דער המון אויפֿגענומען די ראַטע סאָלאַדאטען וועלכע איז געשיקט געוואָרען פֿון גרודענץ קיין קאַניץ מיט די גע-שרייען: „יודישע שיעערס!“

אויב עס וועלען זיך געפֿינען פֿיייע בעטליך וועט מען אויך מענען צונעמען קראַנקע פֿון די נאָהענטע שטעטליך און דאָס איז זעהר וויכטיג ווייל אין אונזער געגענד געפֿינען זיך זעהר וויכטיג שטעטליך מיט אַ בקור חולים. אויסער די 5 שווענד רובל פֿון קא-ראַבקע וועט נאָך פֿיעל געלד ווערען פֿון זייטיגע נדבות—אזוי אַז מיט אונזער בקור חולים וועלען מיר זיך נישט האָבען צו שעמען געגען אַנד-דערע שטעט.

יעקב זעליג פֿוטער פֿון אַוורוש (וואהלונ. גוב.): די טעג איז צו אונז אין שטאָרט געקומען אַ בעל דרשן, מיט זיינע דרשות האָט ער אויפֿגעקאָכט גאַנץ אַוורוש. פֿון די מאַנסלייט איז שוין נישט דאָ וואָס צו רעדען, נאָר אַפילו ווייבער און קינדער זענען אויך גע-לאָפֿען איהם הערען. און פֿאַר וואָס זאָל מען נישט לויפֿען איהם הער-רען? אַז ער האָט גערעדט פֿון אַזעלכע וויכטיגע ענינים ווי למשל, מען זאָל זיך היטען אַז בשעת וואַשען זיך צו עסען זאָל חלילה אַרום דער קוואַרט קיין פּנס נישט זיין, אָדער ער האָט שטאַרק גע-מאָרשט די ווייבער פֿאַר וואָס זיי גאָלען נישט אָב די האָר פֿון זייערע קעפּ. וועגען ציון האָט ער אויך גערעדט: „וועה איז צו אונז! — קלאָנט. דער בעל דרשן אין זיין דרשה—ווי קענען מיר געהאַלפֿען ווערען, אַז די הילף אויף ציון ערוואַרטען מיר נאָר פֿון די אַריסטא-קראַטען, וואָס פֿאַר אַ הילף קען שוין דאָ זיין?“ דעם לעצטען אַבענד האָט ער געזאָגט אַ דרוש אויף שלמה המלך'ס אשכנז-חיל. דער עולם האָט געלעקט די פֿינגער. פֿון גרויס הנאה האָט מען פֿון זיינעט ווע-גען צונויפֿגעזאַמעלט 25 רובל.

די יודישע וועלט

עסטרייך. יודישע גרים. אין דאָרף „בעזער אופאלי“ אין זיבענבירגען געפֿינט זיך אַ גאַנצע קהלה פֿון יודישע גרים, זיי שטאַמען פֿון אַמאָנגאלישען פֿאַלק, וועלכעס איז פֿערוואַנדט מיט די אונגאַרען און מיט די אַלטע כוזרים. זיי האָבען זיך מגייר געווען אין ענדע פֿון 16 יאָרהונדערט און זייער ערשטער רבי וועלכער האָט זיי געבראַכט צום יודישען גלויבען איז געווען אַש אַנדראַש, זיין פֿערטערטער איז געווען שמועל פּעטשי אַגענעראל און הויפט סעקרעטאַר אין לאַנד זיבענבירגען. ער האָט געקענט גוט העברעאיש אין האָט איבערגע-זעצט אויף זיין מוטערשפּראַך דעם סדור און אייניגע תפלות פֿון מחזיר, שפּעטער האָט מען פּעטשי און אַלע יודישע גרים גערעדט פֿאַר זייער אַמונה, און דערום האָבען זיי זיך געמוזט אויסגעבען פֿאַר קאָטוילען, נאָר שטילערהייט האָבען זיי מקיים געווען די תורה. די קריסטען האָבען זיי פּונדעסשוועגען גערופֿען שומרי שבת „סאבאטהאריער“. בשעת מען האָט אין 1867 יאָהר ערקלערט פֿרייהייט אין אַמונה-זאכען און די יודישע אַמונה איז גלייכגעשטעלט געוואָרען מיט די אַנ-דערע אַמונות האָבען פֿיעל פֿון דער כתה אָנגענומען אָפֿען דעם יודישען גלוי-בען, און אַלטע 60 יעהריגע בויערען האָבען זיך מל געווען אין געוואָרען יודען, מיט דעם גאַנצען האַרצען. פֿין דאָמאָלס אָן איז דאָס גאַנצע דאָרף בעזער או-פאלי געוואָרען אַ קהלה פֿון גרים די קהלה איז זעהר אַרים, און האָט נישט מיט וואָס אויסצוהאַלטען איהר חזן-שוחד, און דערום גיבט איהר די בוראפּעסטער קהלה אַיעהרליכע שטיצע.

— אַבערשלוס פֿון ווייענער געמיינדעראט. ווייענער זינג פֿעראיין, ווייענדיג אין פאָרו, האָט אַרויפֿגעלעגט אַ קראַנץ אויף דעם קבר פֿון פּאַעט היינע. דער ווייענער געמיינדעראטאָה איז פֿון דעם געוואהר געוואָרען און האָט צוזאַמענגערופֿען אַ וועג אַזוי וועלכער ער האָט בעשלאָ-סען אויסצוריקען זיין בערווערען, דאָס ווייענער איינוואָהנער האָבען אַרויפֿגע-לעגט אַ קראַנץ אויפֿין קבר פֿון אַיודישען פּאַעט, וועלכען קיין איינציגע דייטשע שטאַרט האָט נישט געוואָלט שטעלען אַ מאָנומענט.

*

רוסלאַנד. — דער „סלאווא“ איז מוריע, אַז זייט עס איז געווען די אספה פֿון בעלי-מלאכות אין פעטערסבורג איז געוואָרען איין אומשלוס אין די וואַרשאַווער צעחען פֿון בעלי מלאכות און איין אַגיאַציע געגען די פרעזערענ-טען פֿון די צעחען. פֿאַר דער גרויסער אספה אין פעטערסבורג זענען געווען פֿערוואַלטונגען פֿון די וואַרשאַווער צעחען, און דאָן איז אָנגענומען געוואָרען דער אַנטראָג פֿאַרצולעגען דער אספה, אַז מען זאָל איינפֿיהרען אַ געזעץ אַז יודען טאָר מען נישט אַריינגעהען אין די צעחען. דער גאַנצער משא-ומתן, וועלכער יא געווען וועגען דער שאלה און דער בעשלוס איז אַוועקגעשיקט געוואָרען צום קאָמיטעט כדי איבערצושיקען עס קיין פעטערסבורג, די אַבטהיילונג האָט געשיקט איהרע דעלעגאַטען קיין פעטערסבורג, און קומענדיג האָט מען זיי אָב-געגעבען גרויס כבוד, פּלוצלינג האָט מען דערצעהלט אַז די פֿיהרער פֿון די

קישע אונטערמאנען בעת אין בעפעהל פון סולטאן ווערט גערעדט נור פון אויס- לענדישע יודען.

אמעריקא. — פֿעראייניגטע פֿון יודישע פֿרויען. אין די „פֿעראייניגטע שטאטען“ איז דא א „פֿעראייניגטע פֿון יודישע פֿרויען“, וועלכער בעשטעהט פֿון איבער 5000 מיטגלידער און האלט אויף 83 וואהל- טהעטיגע אגידעס, דער הויפטזעצט פֿון דעם פֿעראייניגטע איז צו ערציהען די יודישע אמעריקאנישע קינדער פֿאר עה-ליכע יודען און בעקאנט צו מאכען זיי מיט יודישע געשיכטע און ליטעראטור, דער פֿעראייניגטע ארכעט זעהר פֿעל כרי צו דערגרייכען זיין צוועק.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

עסטרייך. דער קראנפרינץ פֿון עסטרייך, דעם 25טן יוני איז פֿערעפֿענטליכט געווארען א מודעה פֿון קייזערליכען הויף, „אז דעם 28 יוני 1900 א זייער נאכמיטאג וועט זיין אין קייזערליכען פאלאץ אין ווען די שבעה פֿון ערצהערצאג פֿראנץ-פֿערדינאנד דיעסטע. די עסט- רייכישע צייטונגען גיבען די ערקלערונג, אז דער ערצהערצאג פֿראנץ פֿערדינאנד האלט ביי חתונה האבען מיט דער גרעפֿין האטעק. וועלכע שטאמט נישט פֿון א קעניגליכער פאמיליע און דערום וועט ער געבען א שבעה אז ער פֿער- לאנגט נישט פֿאר זיין פֿרוי און די קינדער פֿון איהר די זכיות וועלכע עס גע- הערען דעם קעניגליכען הויף, די גרעפֿין האטעק וועט דורך דער חתונה נישט בעקומען קיין שום שטעל וועלכער איז פֿערבונדען מיט דער קייזערליכער פֿא- מיליע, האטש צו דער חתונה האט דער קייזער געגעבען זיין ערלויבניש.

*

רוסלאנד. ארפואה צו שרפות. דעם 13 יוני זענען אין ווארשא געמאכט געווארען פראבען מיט א נייערפֿונדענעם פולווער צו פֿערלע- שען געשווינד פֿייער, דאס פולווער הייסט „רעמונג“ און איז ערפונדען געווארען פֿון איין עסט-יידישען יוד ה' זיבענשיין. ווען דאס פולווער צוגעהט אין וואסער איז דאס וואסער בכה צו פֿערלעשען זעהר ליכט דאס גרעסטע פֿייער, און אפילו ברענעדיגע סמאלע און קעראסין. אויסערדעם לאזט דאס אין וואסער נישט דעם פֿייער צושפרייטען זיך ווייל דאס פֿייער קען נישט האבען קיין שליטה אויף די זאך, וועלכע איז בעגאסען מיט דעם מין וואסער. ווען א מענטש בע- נעצט זיך דעם קאפ, די הענד און דעם פנים מיט דעם מין וואסער קען ער אהן מורא אריינגעהען אין פֿייער און ווערט נישט אבגעברענט. ווען ער בעניסט זיך דעם גאנצען קערפער מיט דעם וואסער קען ער בשעת שרפה אהן סכנה פֿאר זיך אריינגעהען דאטעווען זאכען פֿון ברענענדיגער שטוב. די פראבען זענען געמאכט געווארען אויף א גרויסען פלאץ אין אנוועזענהייט פֿון מענטשען מכינים און אלע זענען געווארען ערשטוינט. די ערשטע פראבע איז געווען, דאס מען האט ארו-פֿגעשטעלט אייניגע אינגעסמאלעוועטע פֿעסער איינע אויף די אנדערע און אנגעצונדען, און בשעת עס איז געווארען א גרויס פֿייער האט מען ארויפ- געשפריצט די וואסער מיט דעם פולווער און דאס פֿייער איז באלד איינגעלאשען געווארען. די צווייטע פראבע איז געווען, דאס מען האט אנגעגאסען א פילען גראבען מיט סמאלע און קעראסין און אנגעצונדען, און נאכדעם ווי דאס פֿייער האט זיך צוברענט און עס איז געווארען א רויך ביזן הימעל, האט מען ארויפ- געגאסען אויף דעם פֿייער צוויי עמער וואסער און דאס פֿייער איז תיכף פֿער- לאשען געווארען. די דריטע פראבע איז געווען דאס מען האט אויסגעשטעלט צוויי ציילען טרוקען האלץ, בעגאסען מיט קעראסין און סמאלע. איין צייל פֿון דער אנדערער איז געווען אבערדיקט 4 פֿוס, געבען די צוויי ציילען איז געווען נאך א דריטע צייל האלץ וועלכע איז געווארען בעגאסען מיט דעם מין וואסער. איידער מען האט אנגעצונדען דאס פֿייער האט זיך איין ארבייטער אנגעטהון מלבושים וועלכע זענען געווען בענעצט מיט דעם מין וואסער און אויך די הענד און דעם גאנצען קאפ האט ער בענעצט מיט דעם וואסער. נאכדעם ווי דאס פֿייער האט זיך צוברענט און עס איז געווארען א היץ, דאס מען האט נישט געקאנט שטעהען דערכיי, איז דער ארבייטער אריינגעגאנגען צווישען די ברע- נענדיגע ציילען האלץ און געשפאצירט דארט, דאס האלץ וועלכעס איז געווא- רען בעגאסען מיט דעם וואסער איז געבליבען גאנץ. און האט זיך נישט אנגע- צונדען.

עס איז לויכט צו פֿערשטעהען אז דער נייערפֿונדענער פולווער איז א גוטע רפואה צו שרפות, און עס איז נייטיג אז אין די יודישע שטעטליך, וואו דער רוטער האהן איז איין אפֿטער גאס, זאל שטענדיג זיין אנגעגרייט דאס פולווער צו פֿעהרטישען די הייזער און דאס פֿארמעגען.

— שרפות. די שרפות הערען נישט אויף, אין דאזיג-הארדאק זענען אבגעברענט געווארען 300 הייזער, און הינדערט משפחות זענען געבלי- בען בדלות. אויך אין ווייטען סיביר — אין טאמסק איז געווען א גרויסע שרפה; עס זענען אבגעברענט געווארען 500 הייזער. פון שפיטאל האבען די סטודענטען ארויסגעראשעוועט די קראנקע און איבערגעטראגען אין די קליניקען פון אוניווערסיטעט. אין מאשעצ (מאחמעדאנישער בעטהיו) האט זיך בעהאל-

פראנקרייך. — איין אויפֿרוף. די „חברה כל ישראל חברים“ אין פאריז האט צושיקט אלע צייטונגען דעם דאזיגען אויפֿרוף: „צייט די חברה Alliance Israelite איז געגרינדעט געווארען ער- לויכט אונז די יודישע בארמהערציגקייט צו העלפֿען אונזערע ברודער ביי יעדער צרה. די שלעכטע לאגע פֿון אונזערע יודען אין דרום-רוסלאנד, אין רומעניען און גאליציען לעגט אויף אונז ארויף דעם חוב צו ווענדען זיך צו דער יודישער וועלט מיט דעם דאזיגען אויפֿרוף:

אין דרום רוסלאנד האט אויסגעבראכען א הונגער מיט אלע ווינע שרעקליכע פאלגען. די קריסטליכע פויערין בעקומען שטיצע פֿון דער ממשלה, אבער די יודען קענען נור רעכענען אויף די הילף פֿון ווערע ברודער. אין 30 שטעט האבען טויענדער פאמיליען נישט קיין שטיקל ברויט. די אליאנס האט שוין צוגעשיקט בעדייטענדע שטיצע. אין רוסלאנד אליין זאמעלט מען אויך נדבות פֿאר די הונגעריגע, אבער דאס אומגליק איז אזוי גרויס, אז מען דארף האבען מעהר ווי 600,000 פראנק, כדי צו דערהאלטען די הונגעריגע ביים לעבען ביז צום קומענדען אורזשאן.

אין רומעניען איז דער מעמד פֿון די יודען נאך טרויעריגער. די רומע- נישע רעגירונג האט נישט מקיים געווען איהר הבטחה צו געבען יודען גלייכע רעכטע מיט אלע. מען בעטראכט און בעהאנדעלט זיי דאָרט ווי „פֿערמער“ האַטש זיי וואָהנען שוין אין לאנד פֿון פיעל הונדערטער יאָהרען און זיי ערפֿילען זייערע חובות צום לאנד גלייך מיט אלע בירגער. די מערדערישע געזעצע פֿער- וועהרען זיי צו בעשעפֿטיגען זיך מיט געוויסע געשעפֿטען, צו וואָהנען אין דערפֿער און צו קויפֿען ערד. לסוף, כדי נאך פֿול צו מאכען די מאָס האָט מען אַרויסגעגעבען א געזעץ, וועלכעס שליסט אויס יודישע קינדער פֿון די אלגע- ביינע שולען. די רומענישע יודען האבען אלעס שטיל איבערגעטראָגען, אבער צו זעהען ווי זייערע קינדער מוזען בלייבען אינוויסענד — דאס קענען זיי שוין נישט איבערטראָגען. אויסערדעם איז נאך יעצט א הינגער אין רומעניען, און אין דער גאנצער מאָלדאוו וועלכע האט מעהר ווי 200,000 יודען, בלאַנדזען ארום די אומגליקליכע יודען, און זוכען ווי צו פֿערדינען אויף א שטיקל ברויט. אין גאליציען האָט זיך פֿערגרעסערט דער עלענד פֿון די דאָרטיגע 600,000 יודען דורך די אַנטיסעמיטישע העצערדייטען. טויענדער אַרבייטער גע- הען אַרום לעדיג און האָבען נישט קיין שום האָפֿנונג צו געפֿינען א שטיקל פרנסה

אונזער אויפֿגאבע איז זעהר גרויס, אָהן א גבול. אָבער די יודישע בעלי-צדקה וועלען אונז געבען קראַפֿט און מיטעל צו קומען צו אונזער ציעל, א. ז. וו. פֿאר דעם צענטראַל-קאָמיטעט

ג. לעווען פרעזידענט. צדוק כהן. עהרענפרעזידענט.

— באַראָן אַדאָלף ראָטהשילדס צו א. ה. עס איז בעשטעטיגט געוואָרען פֿון געריכט די צוואה פֿון געשטאָרבענעם באַראָן אַדאָלף ראָטה- שילד. אַ זאמלונג פֿון קינסטאָבען און בילדער, וועלכע געהער צו די טהוי- ערסטע אין דער וועלט, האָט ער אָבגעזאָגט דעם לובער-מוזעום אין פאריז. אַ גרויס גוט, וועלכעס איז ווערט 60,000 פֿר, האָט ער אָבגעזאָגט דער שטאָרט בולאן א״ו. סך-הכל האָט ער אָבגעזאָגט 20 מיליאָן פֿראַנק, אויסערדעם האט ער געלאָזען 10 מיליאָן פֿר, אויף גרינדען און אויסהאלטען אַ שפיטאַל פֿאַר אויגענקראַנקע. צו דעם פונקט פֿון דער צוואה האָט ער צוגעשרייעבן די דאָזיגע ווערטער: „איך שענק די סומע דעם פֿאַלק צו וועלכען איך האָב די עהרע צו געהערען“, ד. ה. דאס פֿראנצעזישע פֿאַלק. עס איז אָבער אַ שאלה אויב דאס פֿראנצעזישע פֿאַלק און בעזאָנדערס דרומאן אַז זיין חברה האלטען דעם באַראָן פֿאַר איינעם פֿון זייערע ברודער, האַטש זיינע נדבות וועלען זיי בודאי צוגעהמען.

— 52 יודען פֿאַבריקאנטען און גוטבעזיצער, האָבען געקלאָגט דעם רעדאָקטאָר פֿון דער צייטונג Antijuiif דערפֿאַר ווייל ער האָט אָבגעדרוקט זייערע נעמען אין זיין צייטונג און אַרויפֿגעלעגט אויף זיי פֿערשיידענע חטאים. דאָס געריכט האָט געפסקנט, אַז דער רעדאָקטאָר גערען (וועלכער ויצט אַצינד אין געפֿענגעניש און דער דרוקער פֿון בלאַט זאָלען בעצאָהלען 3 פערזאָן פֿון די 52 — צו 1000 פֿר, און די איבעריגע 49 — צו 500 פֿראַנק.

ענגלאַנד. — יודישע געזעלשאַפֿט „צו שיצען יודישע פֿרויען און מייד-

ליך“ אין לאנדאן האט געפֿענט איהר אייגענעם פֿרויט (בית-מחסה), וועלכער איז געבויט געווארען דורך יוסף פֿיק, אין דעם פֿרויט וועלען געפֿינען איין אומזיסטיגע דירה ארימע עמיגרנטקעס וועלכע קומען אס מייסטען פֿון רוסלאנד, און פֿערשטעהען נישט די שפראך פֿון לאנדאן און דאָרום קענען זיי לייכט פֿערפֿיהר-ט ווערען פֿון שלעכטע מענטשען.

טערקיי. — וועגען יודען, ווער-כע ווילען אריבער פֿון די אַרומיגע מדינות קיין טערקיי, איז אַרויס אָבעפֿעהל פֿון סולטאַן אַז זיי טארען זיך נישט ווייטער בעזעצען אין קאנסטאַנטינאפֿעל און קלינאָזיען, ווייל עס האט זיך גע- שטאַרקט די עמיגראַציע פֿון מאַחמעדאַנער אויס רוסלאַנד, די יודען אין בולגאַ- ריען האבען אָנגעגעבען אַ ביטע צום סולטאַן אין וועלכער זיי פֿערלאַנגען אַז מען זאל זיי נאָ אַריינלאָזען אין טערקיי, ווייל זיי ווערען גערעכענט פֿאַר טער-

בילדער פונם לעבען.

1.

אברהם סטאלער.

פאר וואס האט מען איהם גערופען "אברהם סטאלער", ווען אין אמת'ן איז ער נאך געוועזען איין שניידער, א פשוט'ער הויזענשניידער? דאס בלייבט עד היום א סוד גמור. שפעטער, ווען אברהם סטאלער איז פלוצים פשוט על פי נס, גרויס און געהויבען געווארען, ווען אין די אויגען האט'ן איהם שוין גערופען: "ר' אברהם סטאלער" און אונטער די אויגן גען — "שלמה סלעפאק", האבען זיך די קבצניפֿקער יודען שטארק געבראכען די קעפ אויף דער שאלה, נאך עס האט זיי אבער גאָר נישט גע-האלפֿען, אפילו פון דעם לעצטען מיטעל האט זיך אויך אויסגעלאָזט א בוידעם.

דאס לעצטע מיטעל איז בעשטאנען אין דעם, וואָס איין עקסט-רענע אסיפה פֿון עטליכע האסטערער, הוסאטענער, סאדעגורער, טשאַרמ-קיווער און זינקעווער חסידים האבען זיך צונויפֿגעקליבען אין דער "אלטער שול" אריין. ³⁶ מאל האבען זיי זיך צונויפֿגעלעגט צו ² און צו דריי גראַשען און האבען געשיקט נהדערשין, מיכל שיכר'ס קליינעם, צו רבה'ן דער גרשוין'קעס פון דעם "שטילען שענקיר" נאך ^{1 1/2} קרוטשאקעס בראַנ-פֿען צו ²³ גראַשען דעם קרוטשאק. זיי האבען געטרונקען לחיים, פֿער-ביסען מיט דריי מאות דארע רעטשענע פלעצליך און מיט אַ האַלבען זאָק געבראָטענע לאַסקערינענער קארטאָפֿלעס. זיי האַבען אויסגעשמעקט אַכט פושקעליך טאָבאָק מיט שמעריצע און אַהן שמעריצע, דערצעהלט דער-ביי הונדערטער פֿעשיות, תּוֹרוֹת, נִסִּים און מופֿתִּים פון איצטיגע און אַמאָהלעדיגע צדיקים אין פֿעלד-שמות'ן. לְמִשְׁלַל אַשְׁמִינער ווי דער קאָד-ניצער מגיד איז געבוירען געוואָרען אין דעם זכות פון אַ קנעפּיל און פֿעל-ש'ס טאַנצען; ווי אַדעל דעם בעל-ש'ס טאַכטער האַט געבוירען אַ זון פון אַ חסיד'ס אַ פאַנטאַפֿעל; ווי ר' ליב שרה'ס פֿלעגט אַלע נאָכט פֿליהען אויף אַ קאָטשערע קיין וויען שמיסען דעם פֿריי; ווי מע האַט אַמאָל גע-פאַקט אַלעקסען דעם רבי'נס דאוונען אין צוויי פאַר תּפֿילין, פֿון וואָנען מ'איז געוואָהר געוואָרען, אַז אַלעקסע איז גאָר נישט אַלעקסע, נאָר איינער פֿון די ל"רניקעס וכדומה, וכדומה...

הַפֿלל, זיי זענען איבערגעזעסען אַ גאַנצעהנדיגע נאָכט, איבער-געקלערט, איבערגעשמועסט, אויסדערצעהלט, איבערגעטראָכט, אויסגע-טרונקען און אויפֿגעגעסען, וואָס נור מעגליך איז געוועזען, און עס האַט זיי געהאַלפֿען פונקט ווי אַ טוירטען באַנקעס. דעם סוף, פֿאַר וואָס רופֿט מען איהם "אברהם סטאלער", ווען אין אמת אריין איז ער געוועזען נישט מעהר ווי איין הויזענשניידער, — האַבען זיי פֿאַרמ נישט מְנַלָּה געוועזען.

"דער אָרט בעשיינט דעם מענשען". די אַנדערע דעה איז, אַז: "נישט דער אָרט בעשיינט דעם מענשען, — דער מענש בעשיינט דעם אָרט". איך וויל יוצא זיין ביידע דעות, און וועל אייך אין קורצען בעשרייבען אי אברהם סטאלער, אי קבצניפֿקע.

אויף דער קארטע זאָלט איהר קבצניפֿקע נישט זוכען, איהר וועט זי נישט געפֿינען. פֿאַר וואָס? צי דערפֿאַר, ווייל דאָס שטעטל איז אַרומגעהילט מיט הויכע בערג און פֿעלזען, ווי אַ קבֿצן אין שמאַטעס — וועט איהר עס נישט אַרויסזעהן, צי ווייל די פריצה פֿונ'ם שטעטל איז זעהר אַ גרויסע מַרְשֶׁע, און האַט זיך געסטאַרעט, אַז מע זאָל גאָר פֿון דעם גאַנצען שטעטל נישט וויסען, בכדי קיינער זאָל נישט געוואָר ווערען, ווי אַזוי די אומגליקליכע קבצניפֿקער יודען זענען ביי איהר אין גלות, און האַבען נאָך ביים לעבען חיבוט-תּקבֿה, — סיי ווי אַפי קבצניפֿקע איז אויף דער קארטע נישט. אויב איהר ווילט אַבער וויסען, וואו קבצניפֿקע געפֿינט זיך, זאָלט איהר פֿריהער אויסזוכען קאמעניפֿקע. דאָס איז אַ גרויסע שטאָדט, אין וועלכער עס געפֿינען זיך גרויסע גבֿורים מיט פֿיעל קבצנים, גרויסע חסידים מיט הייסע שפּתֿי-צבֿי-עניקעס, אַ גוּמאָ מלמדים מיט לאַנגע קאַנטשעקעס און וועניג תּורה, קליינע תּדריס-ליך מיט אַסך תּלמידים, פֿיעל שוחדים מיט נאָך מעהר הכל-שוחדים, פראַצענטניקעס, פֿאַקטוירים, מוסרים, אַסך קצבים, האַטש עסען עסט מען האַרטע ביינער אויף ⁴⁵ קאפּ די אָקע.

מען אַ פאַנאטישער מולא און האט באין אופן נישט געוואלט ארויס, האטש די מאשעע האט שוין געברענט; מען האט איהם ארויסגענומען מיט געוואלד. דער שארען טרעפט אן הונדערט טויזענדער רובעל.

= דער פינאנצמינסטער האט געמאכט א בעזאנדערען ריזע טאריף אויף דער צייט פון 1 מאי ביז דעם 30 סענטיאבר לויט וועלכען האבען דאס רעכט צו פאהרען אומזיסט אויף אלע רוסישע אייזענבאהנען אין די וואגא-נעס פון III קלאס: 1) שילער פון אלע ניעדריגע שולען וועלכע פאהרען ארויס אויף קינדערשע ריזען, אונטערן שטאדט, נישט ווייטער ווי 30 ווערסט פון שטאדט 2) שוואכע און קראנקע קינדער, וועלכע פאהרען צוזאמען מיט זייערע בעגלייטערס אין די זומער-קאלאניעס אדער אין ווארעמבעדער.

דענעמארק. — ארעסטאנטען ערדארייטער. פֿון פֿאַרי-גען יאָהר אָן האַט מען אין דענעמארק אָנגעהויבען צו פֿערנעהמען די ארעס-טאנטען מיט לאַנדווירטשאַפֿטליכע ארבייט. די ערשטע פראָבע איז זעהר געראָ-טהען. איינמאָל, האַט די ארבייט אויף פֿרישע לופֿט זעהר גוט געווירקט אויף דעם געזונד פון די ארעסטאנטען; דאָביי האַבען זיך די ארעסטאנטען זעהר גוט אויפֿגעפֿיהרט און געאַרבעט פֿליסיג. די ארבייט איז ארויסגעקומען זעהר גוט און עס איז נישט אויסגעקומען צו בישטראַען די ארבייטער אָדער אונטער-צויאָגען זיי. צום ערשטען האַט מען זיי געגעבען ניר צו גראַבען קאנעלען און גרובער. היינטיגס יאָהר וועט מען זיי שוין געבען וויכטיגערע ארבייטען ווי פֿלאַנצען בוימער וכדומה.

אמעריקא. — די עמיגראַציע אין קיינאמער יקא. אין די ערשטע 4 חדשים פֿון היינטיגען יאָהר זענען געקומען אין ניויאָרקער פארט 120,000 איינוואַנדערער, ווי עס איז אָבער ידוע געהען ארום לעדיג 75,000 ארבייטער אין ניויאָרק און האַבען נישט קיין שום פֿערדיענסט. די ארבייטער-פֿעראַייניגען סטארען זיך מען זאָל ארויסגעבען נייע געזעצע, וועלכע זאָלען ערשווערען דעם וועג פֿאַר נייע עמיגראַנטען.

אינדיען. — דער הונגער אין אינדיען. דער הונגער אין אינדיען פֿערשטאַרקט זיך אַלעמאָל. פֿאַר אַ מאָנאַט זענען געווען הונגערנדע, וועלכע האַבען בעקומען טעגליך שטיצע צו ^{1 1/2} פֿונט ברויט 8 מיליאָן נפשות, און יעצט זענען שוין דאָ 6 מיליאָן. אַזעלכע וואָס בעקומען קיין שום שטיצע זענען דאָ 100 מיליאָנען נפשות גרעסטענטיילס מאַחמעדאנער. דאָס טרוקעניש און די מגפה אויף בהמות האַט מיט אַמאָל צוגענומען ביי די איינוואַהנער ברויט און פֿלייש. עס איז נישט געבליעבען קיין אָקסען, עילען און פֿערד צום אַקערען און צום שעפֿען וואַסער פֿון די ברינעמער, כדי צו בעניעסען די פֿעל-דער. די הונגערנדע געהען ארום אין די גאַסען מחנות-ווייז, און פֿאַלען. די קוואַרטאַלען ווערען אַלעמאָל מעהר פֿוסט, דער טוירט רוימט זיי אויס מיט אַמאָל. די ענגלענדער קענען נישט זאָרגען פֿאַר די הונגערענדע ווייל זיי זענען פֿערגומען מיט דער מלחמה. בעת מען האַט שוין צונויפֿגעקליבען פֿאַר די אלמנות און יתומים פֿון דער טראַנסוואַלער מלחמה 2 מיליאָן פֿונט שטערלינג, האַט מען פֿאַר די הונגערדיגע צונויפֿגענומען נישט מעהר ווי 200,000 פֿונט.

א תּפֿילה.

בְּעֲלִיבְכֵם מִיּוֹן נִשְׁמָה, דו אַייבִיגֶעס לִיכֵם,
און לֹאז זי נישט אויסגעהן אין חֶשֶׁךְ אין שווערען,
וואָס האַט זיך צערגלעגט אַזוי שוואַרץ און געדריכט.
און האַט זיי פֿערגלאַשען אין הימל די שטערען.
ווי שווער איז מִיּוֹן מָזֶל! נור וואַנדלען און געהן
אַהן לִיכֵם און אַהן נֶעֱמָ אַהן אַהִימֶעל און שטערען
מִלְחָמָה צו האַלטען מִיט זיך נור אַליין.
נישט ווִינען און קיינמאָל בעזונגט נישט צו ווערען.
ווי דאַרשט און ווי שטערעכט מִיּוֹן נִשְׁמָה אין מיר
אַלִיכֵם צו דערוועהן און די פֿליגעל צושפּרייטען!
איין איינציגען שטראַהל טהו איך בעטען ביי דיר,
דו אַייבִיגֶע זון פון די פֿינסטערע צייטען!
ה. ד. נאמבערג.

צווישען זיי פֿאַר צווייג מחלקות, מְסִירֹת און עס פֿליהען צווייג פייער-דיגע פעטש, אז אין דעם ענגן גלייכען זיי זיך שוין אויס פֿאַרמיט מיט די גרעסטע קבצניפֿקער חסידים. על פי רוב צייכען זיך אין דעם אויס די שניידערליך מיט די שוסטערליך. זיי ברענען עס אַביסיל וועלטען, אז נור איין גאָט זאָל אויף זיי רחמנות האָבען!

אַבער נישט אזא מין שניידערליך איז אונזער אברהם סמאָלער גע-וועזען! קיינער האָט אַזוי פֿיעל רעכט נישט געהאַט צו זיין אַ שיקן, ווי אונזער אברהם סמאָלער, ווייל, ערשטענס, איז ער געוועזען אַ געבאָרע-נער קבצניפֿקער, און קבצניפֿקער שפּען דאָך פֿאַר די גרעסטע שיקים אין דער וועלט. צווייטענס, איז ער דאָך געוועזען אַ שניידער, און ווער ווייס נישט, ווי אַזוי די שניידערליך, די יופֿטליך קערען עס איבער און ברענען וועלטען? און צום סוף, נישט קוקענדיג אויף די אַלע זאָכען, האָט איהר געמעגט אויספֿאַהרען די גאַנצע וועלט פֿון עק ביז עק און וואָלט פֿאַרשט נישט געפֿינען אַזא שטילען, אַזא ענג, אַזא עהרליכען קבצן, ווי אברהם סמאָלער איז געוועזען. אפשר איין יצחק יוסיל ברויטגעבער (פֿון דעם נפש וועט אַמאָל זיין אַ בעזונדערער שמועס) האָט זיך צו איהם גע-קאָנט גלייכען. נישט אומזונסט פֿלעגט שלמה סלעפּאק (אוי, איז דאָס גע-וועזען איין עזר ישׂראֵל! אוי פֿלעגט ער צאפֿען און רייסען די קבצניפֿקער קער יודען!), דער קבצניפֿקער סטאַראַסע, שרייען: — "קבצניפֿקער יודען, נעמט אייך מוסר פֿון אברהם סמאָלער! וואָרפט אַוועק אייערע תקיפות! שווייגט און נעמט אַלסדינג אַן פֿאַהקבה, אַזוי ווי ער, אלא נישט... אוי, וועל איך מיט אייך לערנען בלק! אוי, וועל איך אייך לעגען ניין איילען אין דער ערד אַרײַן!"

אוי, יודען, איז אברהם סמאָלער געוועזען אַ קבצן! אפילו אין קבצניפֿקע, וואו יעדער ווינקעלע איז אַנגעשפּאַנעוועט מיט עניים ואַבֿוֹנים, איז ער אויך געוועזען אַ חרױט!

אין דער צייט, פֿון וועלכער איך דערצעהל אייך, איז אברהם סמאָלער אַלט געוועזען אַ יאָהר 48. ער איז געוועזען אַזוי מאַנער און דאָר, אַז איטליכער פֿלעגט זיך נור חרױטען אין וואָס זיינע דאָרע ביינער האַלטען זיך. אַ פֿאַר פֿיס האָט ער געהאַט צווייג לאַנגע, אַז פֿון ווייטענס האָט מען געקאָנט מיינען, ער געהט אויף שטאַלצען. ווען ער זאָל נישט גע-ווען געהן אַזוי איינגעהויקערט, אפשר אין צעהנטען, וואָלט'ן איהם גע-קענט רופֿען: "אברהם דער גרויסער", ווייל ער איז כמעט העכער געוועזען אפילו פֿון "שלמה דעם גרויסען". אפילו איינגעהויקערטערהייט איז ער נאָך אויך געוועזען העכער פֿון "אברהם דעם קליינעם". זיין קאָפּ און אַלע אַפֿרים, וועלכע האָבען צום קאָפּ געהערט, זענען געוועזען קליינע: אַ קליינע פֿאַר שוואַרצע אויגליך זענען ביי איהם געוועסען טיעף־טייער און זייערע ערטער און האָבען פֿסדר געפֿינטעלט מיט אַזא מורא, מיט אַזא מין פֿחד, גלייך ווי עמיצער געהט איהם בעשטענדיג נאָך און ציהט אויס די האַנד איהם אַבצולאָזען אַ פֿאַר הייסע פעטש. אַ קליינע נאָז און איין קליין מויל, געהן פֿלעגט ער פּאַוואָלע, שטיל זיך רוקען געבען די וועג, בננבה וואָרפֿען אויגליך אין אַלע זייטען, פונקט ווי ער געהט עפֿים אַבֿי טהון אַזא מין חָסָא, פֿאַר וועלכען עס קומט די תּלִיָה און נאָכדעם גאָר נאָטעווען אויך...

(ענדע קומט).

די בוכדורקעריי.

די קונסט פֿון בוכדורקעריי רופֿט איצט ביי קיינעם נישט אַרויס קיין פֿערוואַנדערונג. קיינער קוקט אויף דעם נישט ווי אויף אַ חידושידיגע זאָך, יעדעס דוכט זי זיך אויס זעהן פֿראַסט, און דאָך איז די בוכדורקעריי אייגענטליך אַ נייע קונסט, וועלכע איז ערשט ערפֿונדען געוואָרען נור מיט 500 יאָהר צוריק. ביכער זענען אויך פֿריהער געווען, אָבער ביכער פֿלעגט מען קענען קיינען נור דורך דעם איבער שרייבען, דערום האָבען פֿאַר-צייטען ביכער געקאָסט זעהר טייער און זענען געווען זעהר זעלטען. אין גרויסע בוכהאַנדלונגען פֿון די אַלטע געבילדעטע פֿעלקער — גריעכען און רוימער, און ביי אַלע פֿעלקער פֿון אייראָפּא פֿלעגט מען האַלטען מעג-שען, וואָס פֿלעגען זיך ספּעציעל בעשעפֿטיגען מיט איבערשרייבען. דאָס איבערשרייבען פֿון איין בוך פֿלעגט אָפֿט געדויערען חֲדָשִׁים און יאָהרען, און די צאָהל פֿון די איבערגעשריבענע ביכער האָט ממילא שוין געמוזט

די שענקייט פֿון קאמעניפֿקע מיט די שטערליך, וואָס רינגלען זי אַרום און בוקען זיך צו איהר, איז גאָר נישט צום בעשטייבען. די אַלע מענשען, וועלכע לעבען און זוכען בעשטענדיג שטענע און וואַנדערליכע בילדער פֿון דער נאַטור, ראַטא איך, אַז זיי בעדאַרפֿען זיך גאָר נישט אַוועקלאָזען אין די ווייטע לענדער, ווי די שווייץ און ז. ו. — לאָזען זיי זיך בעסער דורכפֿאַהרען קיין קאמעניפֿקע. דאָרטען געפֿינען זיי אַוועלכע שטענע, רייכע און וואַנדערליכע ערטער, וועלכע האָבען זיי זיך קיינמאָל אפילו נישט גע'חלום'ט. קאמעניפֿקע שטעהט אויף איין הויכען באָרג, וועל-כער איז אַרום און אַרום פֿון אינטען ביו אַרויף בעוואַקסען מיט קריינע און גרויסע הייזער, גערטנער און סעדרער. אַרום דער שטאָרט טיעף־טייער אין דעם טהאַל ציהט זיך דער שענער טייך סמאָריטיש, אין וועלכען שפּיגלען זיך אַב קאמעניפֿק און די הויכע בערג און פעלזען, וואָס הויבען זיך הויך איבער די קליינע שטערטליך, פֿולוואַרקען און דערפֿליך, וועלכע רינגלען זיי אַרום.

בשעת איהר וועט צו קאמעניפֿקע צופֿאַהרען, נאָך אויף דער "טערקייסער בריק", וועט איהר בעמערקען צוויי שמאָלע וועגליך, וואָס ציהען זיך אַראָב פֿון דער בריק איינער אין דער רעכטער און איינער אין דער לינקער האַנד. אויב איהר ווילט זיך בעקאָנען מיט קבצניפֿקע און מיט אברהם סמאָלער, בעצאָהלט דעם בעל־עגלה, זוכט אויס אייער קלימעקיל אין נעמט זיך רעכט'ס! באלד וועט איהר דערזעהן אַ שטיק הונדערט שטיינעריגע און האַלצערנע טרעפֿליך. דער וועג וועט אייך גע-וויס נישט געפֿעהלען, נאָך קוקט דערויף נישט און שרעקט אייך נישט! זאָגט אַב ודוי, פֿערלאָזט זיך אויף די גסים פֿון זיין לעבען נאָמען, און קריכט, קלעמערט אויף אַלע פיער אַזוי ווי אין פֿסיק שטעהט!

אַז איהר וועט פֿינלעך אַראָבקומען ביז די מיהלען, איבערגעהן דאָס בריקיל, — שלום עליכם! איהר זענט שוין אין קבצניפֿקע!

אויף קיין איינפֿאַהרען זאָלט איהר אין קבצניפֿקע נישט פֿרעגען: מע וועט נור לאַכען פֿון אייך. אין אמת'ן, וואָס טויג אייך איינ-פֿאַרהויר? איהר זענט דאָך צווישען יודען, אין אַ יודיש שטערטלי! אויב איהר זענט פֿון פֿליי־קורש, — געהט, זייט מוֹחֵל, גלייך צום רב אָדער צום שוחט. דאָרט קריגט איהר עסען, טרינקען און אַ געלענער אויך. טאָמער זענט איהר אָבער אַ פֿישומער גומער ברודער, — אַרײַן אין דער "אַלטער שול"! דאָרטען געפֿינט איהר אַלעס, וואָס נור אייער האַרין געלוםט: אַ הייסע הרובע, איין האַרטע באַנק, וואָסער, וויפֿיעל איהר ווילט, ספֿרים וויפֿיעל עס וועט אין אייך נור קענען אַרײַן, מען וועט אייך אויך פֿערזאָרגען מיט אַ קהל'שען טלית ותפילין.

גאָנץ קבצניפֿקע בעשטעהט פֿון עטליכע הונדערט יודישע משפּחות. דער רוב פֿון זיי זענען בעל־מלאכות, האָטש הן אין קבצניפֿקע, הן אין קאמעניפֿקע איז דער גרעסטער פֿוֹדן, ווען מען רופֿט איינעם "שניידערק", "שוסטערק" און ז. ו. ו. איין אמת'ער בעל יִחָסן הייסט דער, וואָס קען דער-ווייזען, אַז אין זיין משפּחה געפֿינט זיך נישט אפילו איין בעל־מלאכה. דער גרעסטער קבצן פֿון די שטענע יודען, וואָס האָט אַפֿולע שטוב מיט בתולות למעלה מעשרים און שטאַרבט צעהן מאָל אין טאָג פֿאַר הונגער, וועט גיכער בעשטעהן זיינע טעכטערליך זאָלען פֿערזיצען ביז אין גראָהען צאָפּ אַרײַן, איידער ער זאָל זיך הלילה מיט אַ בעל־מלאכה משדך זיין, האָטש דער בעל מלאכה האָט געראָדע גאָנץ שען פֿינסט און אַ מזומן קערביל נאָך אויך דערצו. פֿאַר וואָס דאָס איז אַזוי? דאָס איז גאָר קיין שאלה נישט, ד. ה. די שאלות, אויף וועלכע אַיִד ענפֿערט: "עס איז אַזוי, ווייל עס איז פֿישט אַזוי און נישט אַנדערש"... די יודישע בעל־מלאכות זענען שוין אַזוי געוואָהנט צו זייער שטאַנד, אַז ביי זיי מאַכט גאָר נישט אויס און עס איז שוין קיין חרױט נישט, וואָס מען רעכענט זיי עפֿים פֿאַר בעזאָנדערע מיני בעשעפֿטיגען, מיט וועלכע מע דאַרף זיך און מע מעג זיך שעהמען אַ וואָרט צו רעדען. זיי אַליין זענען שוין ביי זיך אַזוי געפֿאַלען און פֿיהלען אַזא מין דרך־אֵרֶץ צו די שטענע יודען, אַז דער גרעסטער זקן בעל־מלאכה וועט בעשטענדיג פֿריהער אָנגעבען דעם "גוט מאָרגען", "גוט שבת" דעם קלענסטען פֿון די כלי־קורש.

דערפֿאַר אָבער צווישען זיך פֿיהרען זיך די בעל־מלאכות גאָר אַנדערש. זיי האָבען זייערע אייגענע מוחסים, שטענע יודען און עס קומט

האָט געדויערט 5 יאָהר, בעת איצט האָט מען געפרופֿט אַבדווקען אין ענגלאַנד דעם גאַנצען תנ"ך, צוזאַמענשטעלען, אַבדווקען און אפילו איינבינדען, אין איין טאָג. פֿון דעם דאָזיגען גוטענבערגישען תנ"ך זענען איצט געבליבען נור 16 עקזעמפלאַרען, דאָס בוך איז זעהר שער געדווקט אין גרויסען פארמאט. איין עקזעמפלאַר פֿון דעם דאָזיגען תנ"ך איז פֿערקויפֿט געוואָרען אין לאַנדאָן אין דעם 1884 סטען יאָהר אויף אַ ליציטאציע פֿאַר 39,000 רובעל!

אין אָנהויב האָט מען געהאַלטען די קונסט אין אַ גרויסען סדר, גוטענבערגס שותף, פֿאוסט פֿלעגט נישט אָננעמען קיין אַרבייטער וואו זיי זאָלען נישט שווערען אַז זיי וועלען דעם סדר פֿון דער ערפֿינדונג קיינעם נישט אַרויסגעבען, דרוקען פֿלעגט מען אין בעהאַלטענע פארד-וואלען, פֿאוסט האָט אין גאַנצען אַריינגענומען אלץ אין זיינע הענד און ער איז גיך זעהר רייך געוואָרען, בעת גוטענבערג האָט געלעבט ביז אין זיינע עלטעסטע יאָהרען אין דחקות, די פֿאַרצייטיגע וועלט האָט נישט געקענט קלוג ווערען ווי איז דאָס מעגליך צו קריגען פֿון איין כתב-יד אַזוי פֿיעל קאפּיעס, די פֿינסטערע גייסטליכע פֿון פאריז וואו פֿאוסט האָט געבראכט צו פֿערקויפֿען זיין אַבגערוקטען תנ"ך זע-נען געקומען צו דער דעה אַז דאָס איז געווען מעשה-שטן, און פֿאוסטען האָט מען אַריינגעזעצט אין תפיסה, ווייל מען האָט איהם בעשולדיגט, דאָס ער בעשעפֿטיגט זיך מיט כישוף, ער וואָלט געוויס נישט גוט אָבגעשניטען און וואָלט געענדיגט זיין לעבען אויפֿן עשא-פֿאַט, ווען ער וואָלט פֿריהער נישט געשטאַרבען אין טורמע.

די זעצערס און די אַרבייטער זענען צולאָפֿען איבער די גאַנצע וועלט, צוגעבליבט די שריפטען און אַזוי האָבען זיי בעקאנט געמאַכט די גאַנצע וועלט מיט דער בוכדווקעריי, אין וועלכער מען האָט געזעהן אַ מין כישוף, אַ שוואַרצע קונסט.

פֿון יענער צייט אָן איז די קונסט פֿון דרוקען אלץ מעהר אויסגעבעסערט געוואָרען, עס זענען ערפונדען געוואָרען פֿיעלערליי מאשינעס וועלכע גיבען די מעגליכקייט צו קריגען טויזענדער קאפּיעס אין אַ שעה, אין דער דרוקעריי פֿון דער צייטונג, "נידזשורקער העראלד" גיט די מאשין אַרויס 90,000 גרויסע קאפּיעס אַ שעה.

די יודען האָבען זיך זעהר גיך בעקאנט מיט דער קונסט פֿון בוכדווקעריי, ווי אַ פֿאַלק, וואָס האָט שטענדיג לייעב אַ ספר, האָבען די יודען גלייך פֿערשטאַנען דעם גרויסען ווערט און די וויכטיגקייט פֿון דער ערפֿינדונג, די אַרבייט פֿון דרוקען האָבען די יודען אָנגעוואָפֿען אַ הייליגע אַרבייט; מלאכת-הַקֹּדֶשׁ, עבודת-הַקֹּדֶשׁ, די ערשטע דרוקען אין פארטוגאַל זענען געווען יודישע, יודישע דרוקערייען זענען גע-עפֿענט געוואָרען אין אלע לענדער, דער הויפט האָבען זיך אָנגעהוי-בען צו פֿערברייטען יודישע דרוקען אין איטאַליען, וואו די יודען האָבען זיך דאָן אויסגעצייכענט דורך זייער בילדונג, די ערשטע ספרים זענען זעהר שער געדווקט און געווען איצט צו די זעלבענדייטען, עס איז שווער איצט גענוי אָנצורופֿען אלע ספרים, וועלכע פֿלעגען געדווקט ווערען אין די ערשטע יודישע דרוקען, ווייל טויזענדער ספרים זענען שפעטער בעת די שרעקליכע רדיפות פֿערברענט געוואָרען, צו די ערשטע ספרים וואָס פֿלעגען געדווקט ווערען האָבען געהערט "אַרבעט טורים", וואו עס זענען קורץ און אין אַ גוטע ארדענונג צוזאַמענגעשטעלט די דינים פֿון דער גמרא, אויך פֿלעגען אָפֿט געדווקט ווערען פֿערשידענע פירושים צו דער תורה, ווי די פירושים פֿון רש"י, דוד קמחי, אַבן-עזרא, פֿון תנ"ך פֿלעגען דאָס רוב געדווקט ווערען נור איינצעלנע טהיילען, זעלען פֿלעגט געדווקט ווערען, דיגמרא, דערפֿאַר אָבער זעהר אָפֿט די ווערק פֿון די יודישע פֿילאזאפֿען אין שפּאַניען, ווי רמב"ם, יהודה הלוי, בחיי, י. ל.

צו די אבאנענטען אין רוסלאנד.

וועגען אַ נייע ארדנונג וועלכע איז איינגעפֿיהרט געוואָרען אין צענזור ביי הערויסגעבען פֿון פאסילקעס איז נ'26 און נ'27 שפעט ארויסגעשיקט געוואָרען די אבאנענטען, מיר בעמיהען זיך אַז די נומערען זאלען ווייטער פֿינקטליך צושיקט ווערען.

זיין זעהר קליין, קויפֿען אַ בוך האָט נור געקאנט אַזוינער ווער עס קען זיך היינט לאָזען שרייבען אַ תורה, די יודישע חכמים און גבירים האָבען שטענדיג מַגִּיד געווען געלד צו לאָזען שרייבען תורות, סדרים, ש"ס און אַנדערע ספֿרים, פֿדי צו פֿערברייטען זיי אין די יודישע קהלות אין די ישיבות.

דער רעיון פֿון בוכדווקעריי איז גאַנץ פראָסט: ער בעשטעהט אין דעם, דאָס מען גיסט אויס איינצעלנע אותיות, וועלכע מען קען צוזאַמען-שטעלען צו וואָס פֿאַר אַ וואָרט מען וויל, מען בעשמירט די אותיות מיט פֿאַרב, מען לעגט אויף זיי אַרויף אַ פאפּיער און קוועטשט איהם צו, קומען שוין די געפֿאַרבענע אותיות אַרויס גלייך אויפֿן פאפּיר, ווי פראָסט אָבער דער רעיון זאָל נישט זיין, האָבען דאָך די געבילדעטע פֿעלקער פֿון דער וועלט אין משך פֿון לאַנגע הונדערטער יאָהרען נישט געקאנט פֿאַלען אויף אַזא פראָסטען געדאַנק.

די המצאה ווי צו קריגען פֿיעל קאפּיעס פֿון אַ בוך איז אַריבער-געטראָגען געוואָרען מיט 200 יאָהר פֿריהער אין איטאַליען, דאָרט איז מען געפֿאַלען אויף אַ המצאה ווי צו קריגען קאפּיעס פֿון בילדער און צייכונג-גען אויף זיידען און לייווענט, מען פֿלעגט דאָרט אויסמאַלען אויף האַלץ אַ וועלכעס ס'איז בילד, אויסשניידען אלץ וואָס געהערט נישט צום בילד, כדי דאָס בילד זאָל אַרויסקומען עטוואָס העכער אויפֿן ברעטיל, בעדער-קען דערנאָך דאָס בילד מיט פֿאַרב, און צוקוועטשען צום בילד איין שטיק שטאָף נאָך דעם אַנדערען און קריגען יעדעס מאָל דאָסעלביגע בילד, אין 13-טען יאָהרהונדערט האָט מען אַזוי אָנגעהויבען אויך צו מאַכען קאָרטען אַנשטאָט צו מאַלען און צו פֿאַרבען יעדע איינצעלנע קאָרט אַפּאַרט, שפעטער האָט מען אָנגעהויבען אויסצושניידען אויף ברעטליך פֿערשידענע קריסטליכע הייליגע בילדער, כדי צו קריגען פֿיעל ביליגע קאפּיעס פֿאַר'ן פֿאַלק, נאָך שפעטער האָט מען אָנגעהויבען צו-זאַמען מיט די בילדער אויסשניידען אונטערשריפטען און גאַנצע פֿסוקים פֿון די קריסטליכע רעליגיאָנסביכער, די קונסט פֿון אויסשניידען אויף האַלץ האָט זיך אָנגעהויבען צו פֿערברייטערן און מען פֿלעגט אפילו דער-נאָך שוין אויסשניידען גאַנצע זייטען פֿון ביכער און אַרעפֿנעמען פֿון דעם קאפּיעס.

אויך פֿלעגט מען אויף אַזא אופן דרוקען פֿערשידענע קריסטליכע תפלות, לוחות און אויך קליינע ביכליך, דערמיט איז מען שוין געקומען נאָהענט צו דעם אמת'ען דרוקען, וואָס איז בעשטאַנען נישט אין אויס-שניידען גאַנצע ביכער אויף האַלץ און דערנאָך דערפֿון אַראָפֿצונעהמען קאפּיעס, וואָס האָט פֿערלאַנגט פֿיעל אַרבייט און צייט, נאָר אין דעם אויסשניידען פֿון בעזונדערע אותיות, וועלכע מען קען אויף בעליעב צו-זאַמענשטעלען און פֿונאָדערנעהמען, די קונסט אויסצושניידען אויף האַלץ איז געווען שטאַרק פֿערברייטעט אין האלאַנד, וואו עס זענען גע-ווען צעהען, וועלכע האָבען זיך דערמיט פֿערנומען, ווי נאָהענט די האַ-לענדער זענען נישט געווען פֿון דער בוכדווקעריי, האָבען זיי דאָך זייער קונסט אויף אַ העכערע מדרגה נישט געבראַכט, ערשט אַ דייטשער פֿון מייניץ, יאָהאַן גוטענבערג האָט זיך קונה שם געווען אויף אייביגע צייטען דורך די איינפֿאַכע ערפֿינדונג אויסצושניידען איינצעלנע אותיות.

צוערשט האָט גוטענבערג געמאַכט הילצערנע אותיות, זיי אויס-געשטעלט אין איין שורה, און גרויס איז געווען זיין שמחה ווען ער האָט דערזעהן אַז זיי האָבען זיך ריכטיג אָבגעדרוקט אויף פאפּיר, די הילצערנע אותיות האָבען אָבער געהאַט אַ פֿעהלער, זיי פֿלעגען זיך אָפֿט צוברעכען, צושפאַלטען, זיי פֿלעגען אַרויסקומען נישט בעזונדערס שער און גלאַט, דאָס האָט איהם אַרויפגעבראַכט אויפֿן געדאַנק אויס-צוגיסען אותיות פֿון מעטאַל.

גוטענבערג איז געווען אַרים און ער האָט דערום אליין נישט געקאנט אויסניצען זיין ערפֿינדונג, ער האָט זיך געפֿונען אַ רייכען שותף, מיט וועלכען ער האָט אין 1450 סטען יאָהר געעפֿענט די ערשטע דרוקעריי, דאָס ערשטע אָבגעדרוקטע בוך איז געווען אַ לאטיינישער דקדוק, אין דעמזעלבען יאָהר איז ער אויך צוגעטרעטען צו זיין וויכטיגסטער אַרבייט, צו דרוקען דעם תנ"ך אויף לאטיין, דאָן האָט נאָך דאָס דרוקען געדויערט לאַנג, דאָס אַבדווקען פֿון תנ"ך

תולדות הריפורמציון הדתית בישראל.

מאת דר. ש. ברנפלד.

בשני ספרים.

הספר הגדול הזה (מחזיק 18 באגן פֿאַרמאט „אחיאסף“) ישים לפני הקורא תולדות הריפורמציון הדתית (התיקונים במנהגי הדת), אשר קמה בישראל בשנות המאה הי"ט, יברר סבותיה הפנימיות והחיצוניות, מצב ישראל בעמים ומעמד הקר־היהדות בזמן ההוא, ויספר עם זה תולדות כל החכמים והעסקנים, אשר השתתפו בהתנועה הכבירה הזאת.

ספר ראשון: פולמוס הראשון. מחירו 50 קאפ, ועם פֿאַרמאט 56 קאפ.

ספר שני: הפולמוס האחרון. מחירו 75 קאפ, ועם פֿאַרמאט 85 קאפ.

מחיר כל הספר מכורך הדר 1.55 ר"ב. עם פֿאַרמאט 1.70.

תכני הספר:

הראשונים. התנהגותי במצות המעשיות. ר"מ יוסט ופעולתו. „דרשות היהודים“ של צונץ. צינץ עובד דעותיו הראשונות ומתקרב אל האורתודוכסיא. התפתחות החקירה המדעית. פעולת חכמי גליצא ואיטליא. ר' שלמה יהודה רפפורט. ר' שמואל דוד לוצאטו. יחוס ש"ר לחכמי דורו.

פרק שני.

הפולמוס המדעי. התפתחות המדעים בישראל. הבונים החדשים. ר' אברהם גיגר. מאורעותיו ואופן גדולו וחוכמו. ציור של תכונת רוחו. חברו ר' שמשון רפאל הירש. תכונת רוחו ודרכו בקורש. מורו ר' יצחק ברנאים. מחקריו והשקפתו על דבר היהדות. דעותיו המפליאות. שיטתו בחקר השפה העברית. דעת הירש על דבר היהדות. חסידות היתרה הקיצונית בהשקפתו. ראשית פעולת גיגר, השקפתו בימים ההם על דבר היהדות בזמן הזה. תשובת הירש על הציונות גיגר. „תשע עשרה אגרות צפון“. השקפת הירש על דבר היהדות הדתית והלאומית. דעתו על דבר הגאולה העתידה. התקונים הדתיים, טעמי המצות קיום היהדות המעשית. התמצית המוסרית של היהדות. הירש בספרו „חורב על דבר חובות האיש הישראלי בזמן הזה“. סגנון הספר ושיטתו הדתית.

פרק שלישי.

הפולמוס המעשי. השנויים בחיי הקהלות. ההתעוררות לסדרים חדשים בעבודת הצבור. הדרשנים הראשונים. הסכסוכים בעדת ברוסלא. ר' שלמה טיקטין. בחירת גיגר לדיין ודרשן בברוסלא. הפולמוס השני בהמבורג. מצב ההיכר בימים ההם. הרבנות של ר' יצחק ברנאים. הדרשן גיטלר. סלמון. גבריאלי. הסדר החדש. מחאת ר' יצחק ברנאים וברונו נגד הסדר החדש. חוות-דעת הולדריס וגיגר. ר' זכריה פרנקל. הפולמוס בינו ובין סלמון. השקפת ר"ז פרנקל ע"ד היהדות הלאומית.

פרק רביעי.

תקונים במנהגי הדת. השאיפה הרפורמ-ורית בפרנקפורט. פעולת יוסט בפרנקפורט. שיטתו בתקני הדת. מיכאל קריצנר. הצעותיו בדבר תקוני הדת. חידוד קריצנר. הסכסוכים בפרנקפורט ע"ד בטול מצות מילה. יחוס גבריאלי רוסר לחברת הרפורמא. חות-דעת. צינץ ע"ד מצות מילה. ר' יחיאל מיכל זקש. הטפוס הריחני של עדת ברלין. ויגמור שטירן. אהרן בירנשטיין. פעולת זקש בברלין. הפולמוס בברלין.

פרק חמישי.

ר' שמואל הולדריס. החקירה בדבר יחוס הדת הישראלית אל הזכויות המדיניות. ימי המלחמה בשביל הזכויות האלה. המלך פרידריך ווילהלם הרביעי בפרוסיא. ר' שמואל הולדריס. ומאורעות חייו. מצב היהודים במדינות מקלנבורג (שוורין). הרפורמא מטעם הממשלה. הולדריס נחקר לרב ראשי של המדינה הזאת. פעולתו שם. יחוס אל הרפורמא. ספרו על דברי האוטונומיא של הרבנים דיני אישות בזמן הזה.

פרק ששי.

אסיפות הרבנים. הערכוביא בדבר תקוני הדת. אסיפת הרבנים בברלין. ויג. מהות הרבנים הנאספים. הולדריס וגיגר. פעולת האסיפה. ענין התחתנות בעמים. סדר התפלה בצביר. דיני אישות. אסיפת הרבנים בפרנקפורט. ההצעות. ר"ז פרנקל ויחוסו אל האסיפה הזאת. הוכחות בדבר תפלה כשפת עבר. הוכחות על דבר הגאולה העתידה. דיני שבת בזמן הזה. אחרית האסיפה.

פרק שביעי.

חברת הרפורמא בברלין. מחאת הרבנים נגד האסיפה. „תורת הקנאות“. מכתב הרב ר' שמשון רפאל הירש. היצעותיו לחוק בדקי היהדות. הצעה להפטר לגמרי מחברי הרפורמא ולקרוע את בית ישראל לשנים. מחאת ש"ר. ר' דוד קאסל וספרו „מאין ולאן?“. מחאת כהן פרוסטנטי (פילוס נימן) נגד הרפורמא. התאחדות הרפורמטורים וסדר התפלה בבית הכנסת.

פרק שמיני.

הנסיון האחרון. היהדות בגרמניה משנת 1897 ואילך. סדרי הקהלות ויחוס הרב להפרנסים. ממשלת „התקפים“. הרבנים החדשים. התגברות הרפורמא. המצב האיקונימי והמדיני של היהודים בגרמניה. אסיפת הרבנים בזאס. הסינודי הראשונה בלופסיה. לודוויג פיליפזון. תקוני הדת. מנהגי תפלה. דיני אישות. התחנות בנוצרים. ההכנות להסינודי השניה. המלחמה בין גרמניה ופרנצוא. הסינודי השניה באיגסבורג. החלטות הסינודי. דיני אישות. דיני שבת. התלשתה ע"ד ישראל שלא מל. ר' יהושע העשל שור. שיטתו ודרכו בכקרת. ר' אברהם זכרמל. ר' אברהם גיגר ופעולתו המדעית. השקפה כללית.

האדריסה:

Издательство AXIACA Ф Ъ, Варшава. Почтовой ящичъ № 25.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.

ספר ראשון.

פרק ראשון.

התעוררות מבית ומחוץ. היהדות בהתפתחותה ההיסטורית. מושג

הריפורמציון הדתית. יחוס עם ישראל אל הדת הקראית. פריקת עול המצות המעשיות. סדרי החיים בישראל בשנות המאה הי"ט. מצב ההשכלה בעמים. יחוס היהודים בגרמניה אל ההשכלה הכללית. השכלת הנשים. משפחת יצחק מאיר ומשפחת דניאל איציג. ריב משפחה על אורות המרת הדת. מצב היהדות וחיי הקהלה. ליכונג ומכיריו היהודים. גיטה ומנדלסזון.

פרק שני.

שנות המאה הי"ח. הרוחות המנשבות במערב אירופא. הרגש הקיסמי-פולטי. מספר היהודים באירופא המערבית. מצבם במדינות גרמניה. יחוס ממשלת פרוסיא אל היהודים. „מכס היהודים“ ומשא מלך ושרים. קריסטיאן דוהם וספרי. ניקולאי ומנדלסזון מעוררים אותו למפעלו זה. תמצית הצעותיו. זכות אורה בארץ ואמנציפציון גמורה. ריפורמציון דתית. המלומד יוחנן דוד מיכאליס. היסמון. הרמבמין וספרו „ירושלים“. דעות הרמבמין על דבר קיום האומה. משכילי הרור. הירץ הומברג. מלשינות על היהדות והיהודים. דוד פרידלנדר ופעולתו. אליעזר בן דוד.

פרק שלישי.

התסיסה הראשונה. דוד פרידלנדר משתדל להיטיב המצב המדיני של היהודים בפרוסיא. מצב הענינים בימי הילך פרידריך ווילהלם השני. ימי ריאקציה בפרוסיא. מספר היהודים נחרבה בה. דריאקציה נגד היהודים. השנאה מצד הגם הלכה וגדלה. יחוס כרום עם הארץ אל היהודים. התחתנות בין יהודים ואצילים בפרוסיא. המרת הדת נחרבתה בין היהודים. הצעת פרידלנדר במכתבו לטילר. תשובת טילר. שליירמכער ודעתו על דבר קיום האומה הישראלית.

פרק רביעי.

הנסיונות הראשונים. שנות המאה הי"ט קפאון בחיי היהודים במערב אירופא. היהודים במדינות פֿרנצוא. מצבם במדינות אלוס. עמאר ויעקב פריורא. יחוס נפמיון אל היהודים. אסיפת חשובי היהודים בפריש. יחוס האספה הזאת אל הריפורמציון הדתית. ענין התחתנות ישראל בעמים משפט הסנהדרין בדבר הזה. מצב הענינים בפרוסיא. פרידלנדר מתעורר לגדור פרצות היהדות. הצעותו לכטל את המצוות המעשיות למען קיים את התורה הישראלית. ישראל יעקביון. וולף ברידנבך. בטול „מכס היהודים“ במדינות הקטנות בגרמניה. בחי הספר בזיון ובוולפנביטל. סדר תפלה חדש.

פרק חמישי.

ברלין והמבורג. מפלת נפליין. יחוס היהודים אל מלחמת הרור בגרמניה. הריאקציה גרוב המדינות. מצב הענינים באוסטריא ובפרוסיא. הרבנים מדור הישן מכאנים באמנציפציון. ההצעה להרחיק את שפת עבר מבית הכנסת. ר' שלמה פפענהיים. ר' אברהם מוהר. הסכסוכים בעדת ברלין. כחג השבועות תקע"ה נפתח בית הכנסת החדש. סדר התפלה החדש. המלך מעבב בדבר. נצחין המשכילים בסיוע שרי הממשלה. אליה קרי פעולתו בהמבורג הסד „ההיכל“ שם. מחאת הרבנים. אליעזר ליברמן וספרו נגה הצדק ואור נוגה. ר' אהרן חורין ור' משה קוניץ. הרבנים הקנאים ואגרותיהם בספר „אלה דברי הברות“. ר' משה סופר ור' מרדכי בנש. ברוסילוי ומחברתו „חרב נוקמת נקם בריח“.

ספר שני.

פרק ראשון.

חקר היהדות. מצב הענינים בשנות העשרים למאה הי"ט. הבנת היהדות. ר' יום טוב ליפמן צונץ. מאורעות חיי צונץ. יחוסו להריפורמטורים

הודעה!

התמונות הנכונות של הגרש"מ זצ"ל שנדפסו ע"י נכדו ה' יוסף מאהליווער והיו בידי למכירה נמסרו עתה לה' בן ציון ניימארק בבריס קרדליטא ובירו ימצאון כל דורשיהן.

יצחק ניסנבוים מביאליסטאק.

והיו עיניך רואות את מורד!

הנני מתכבד להודיע לכל המוקירים את שם הגאון ראשון לציון רבנו שמואל מאהליווער זצ"ל, כי תמונתו הנכונה שנדפסה ע"י נכדו מר יוסף מאהליווער נמסרה עתה למכירה לי הח"מ. מחירה 50 קאפ. עם פארטא. לאגדות ציוניות וגם דמו"ס הקונים לא פחות מעשרים והמשה עק"ז ינתן ראבאט הגון. ברגשי כבוד וברכת ציון בן ציון ניימארק.

הארדעססא :

Бенціону Неймарку, Бресть-лит.

אפאטהעקע פון אפ. קאוואלסקי

ווארשא גראניצשנא שטר' Nr. 10

בעניצט איין פאררעטה פון פרישע אין דעם 1900-טען יאהר געשעפטע נאטו-ראלנע מינעראל-וואסערען. אויך קינסטליכע, פערפערטיגט אויסשליסליך מיט דעסטילירטע וואסער, וועלכע איז ריין פון אנשטעקענדע באקטעריען.

Андреевскій (Куяльницкій)

ДИМАНЬ
(курортъ) въ Одессѣ
На перекладной дачѣ „МЕМОРИИ“
Профессора мнемоники
С. ФАЙНШТЕЙНА
Отдаются роскошно меблированныя квартиры въ наемъ.

Вся дача прекрасно обставлена; порядокъ вездѣ и во всемъ образцовый, согласно новѣйшимъ требованіямъ гигиены и санитаріи. На протяженіи всей дачи устроены красивыя англійскіе и французскіе декоративныя сады, а на горѣ новыя аллеи съ видомъ на лиманъ и окрестности.

На дачѣ 8-10 мѣстная американка и 4-хъ мѣстныхъ акинажъ (милордъ для надобностей гг. нанимателей).

Объ условіяхъ найма можно узнать въ „Бюро мнемоники“ профессора Файнштейна, Дерибасовская ул., пассажъ, № 1 телефонъ № 199.

גילועין-מאשינען

די בעסטע גילועין-מאשינען ניי-עסטער קאנסטרוקציען, מיט אונד אהנע דרוק-אפפארעטען, בעקאמט מאן ביי :

M. BLÜTH WARSCHAU
Papska str. 26.

אהוב את המלאכה!

אללע סארטען שפיענעל מאכען גרינדליך לערנט אויס דורך בריעפע

דער 25-יארהריגער פראקטיקאנט אין דיא שפיענעלפאבריקאציען

Judko Weinblatt, Warszawa, Ślizka Nr. 22.

Одесское коммерческое училище.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ
доктора прикладной математики Х. И. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣданій (авреи бвзъ ограниченій). По субботамъ и еврейскимъ праздникамъ учащіеся свободны отъ занятій. Окончившіе полный курсъ ученія пользуются относительно отбыванія воинской повинности правами и льготами 1-го разряда. Приѣмъ въ теченіе всего года. За подробными свѣдѣніями и программами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ канцелярію училища (Греческая, д. Мелля. Одесса).

Консерваторъ, укрьпляетъ во-лосы и уничтожаетъ перхоть, по 2 р. 1 р. 20 к., 75 к. Экскансъ, гігіеническій порошокъ, отъ пота и пренія всего тѣла, 25 к. Agatolъ, тимоловый зубной порошокъ, 50 к. и 30 к.

זייט געזונד!

עס זינד שוין ערשיענען פאלגענדע 4 ביכער:

(1) די ערשטע הילף ביו דער דאקטאר קומט.

אינהאלט: פערניכטונגען, דאס אבברעך, דאס פערברענען, אבשטארבען, הילף פיר ערטונקענע, פיר אויפגעהאנגענע, ביי ערשט-קונג, פיר בליטין ערשלאגענע, ביי ערשטיקונג פון שארליכען גאזען, הילף פיר פערטשאדעטע פון דונסט (סוואנט), פיר פערפארענע, ביי מארד-ערשיטטערונג, ביי זאנענשלאג, ביי שווערער קרענק, דאס אב-שטארבען פון די נייגעבארענע, די סימנים פון טויט, בלוטשטיצונגען, הילף ביי אפאפלעקסיע, אויסלינקען און צוברעכען, ווי געהט מען ארום א קראנקען, פרייז 30 קאפ' מיט פארטא.

(2) שווינדלונג (סוכאטע).

אינהאלט: ווי פעהרט מען זיך פון שווינדלונג? ווי היילט מען שווינדלונג מיט היגענישען מיטלען: מיט לופט, וואסער און גר-טע נאחרונג — פרייז 30 ק' מיט פאסט.

(3) מאגען און געדערם קראנקהייטען.

אינהאלט: מאגען-קאטאר (שארפער און הראנישער), רונדע מאגען-וואונד, ספאזמעס פון מאגען, נערוואזע דיספעפסיע, מאגען פער-ברייטונג, מאגען קרעבס; פערשיעדענע געדערם-קראנקהייטען — פרייז 40 קאפ'.

(4) מענגערקראנקהייטען (סערעטנע):

טריפער (שארפער און הראנישער) פרייז 40 קאפ'.
Verlagsbuchhandlung A. ZUCKERMANN, Warschau, Nalewki N. 7. (vormals 15).
Книжный магазинъ и библиотека БАРШАБА, А. ЦУКЕРМАНА, Налевки 7. преяседе 15.

! די לעצטע נייעס !

נאכט-גאו-קינע מיט א פליטע אהנע קנייט "Удобство"

בעקוועמליכקייט פיר דער ווירטשאפט. עס קען גאנצען פערטרעטען די עכטע ענגלישע קיבע, מען קען ווייץ איהר קאכען גלייכצייטיג 2 גרויסע כלים און מען קען רעגולירען דאס זידען.

די קיבע איז זיכער פון צופעללע און ביים שמוי-ק-סטען פלייער פערניצט די "Удобство" אין א שטונדע פיר 1 קאפ' נאכט און דערביי גיבט עס קיין גערוך.

פרייז פער שטיק מיט איבערזענדונג אין איירופעאיש רוסלאנד :

Nr. 1 "ווייערא" 2 רובל

Nr. 2 "אריאן" גרויסער פארמאט (רעגולירט דאס זידען) 3

Nr. 3 "אודאבסטווא" מיט א פליטע 3

Nr. 4 "אודאבסטווא" מיט פערגרעסערטע פליטע און צוויי קארפוסען 5

מיט נאכנאמה (Налож. платож.) מיט 10 קאפ' טהייערער.

אויף ווייטערע ערטער אין רוסלאנד ווירד פערזענדעט נור געגען עקזאל-טען 25% פון דעם פרייז אלס האנדלער.

I. Французу Варшава Дольгая 51.

עם איז ארויס פון דרוק
דער ערשטער וויפוסק

בלעטער

פון אמאגבוק פון איש יהודי

אינהאלט פון ערשטען וויפוסק:

(א) פראגראם איש יהודי.	(ח) א איד א רמאי. חיהלע היילמאן.
(ב) זי דארף מען שרייבען? דירעקטער האבגייסט.	(ט) יהודית. רעגענט זינגער.
(ג) אנאפענער קבר. יהודית האבגייסט.	אילוסטראציעס:
(ד) נח'ס קאסטען. איש יהודי.	(י) אם ירדן.
(ה) דום דום קאילען. אינוענער ראדאוויץ.	(יא) אברהם און מלכי צדק.
(ו) "ליריט" כעמיקער אנאליזן.	(יב) שלמה און מלכת שבא.
(ז) אמלחמה אין וועלכע עס גיסט זיך טייכען - וואסער.	
בן-ציון האפמאן.	

עס דרוקט זיך דער צווייטער וויפוסק פון די

בלעטער

אינהאלט פון צווייטען וויפוסק:

(א) זעלבסט הילפע. דירעקטאר האבגייסט.	(ו) זינדיגע שניידער. רייזענדער לאכמאן און יוריסט
(ב) אנאפענער קבר (פארטועצונג). יהודית האבגייסט.	גערעכטיגער.
(ג) די מלחמה אין אפריקא. קארעספאנדענט ניימאן.	(ז) לקוי חמה און לקוי לבנה. לעהרער וועלטמאן.
(ד) גליקריכע נומערן. בוכהאלטער שיפרין.	(ח) יהודית (פארטועצונג). רעגענט זינגער.
(ה) פלייטיגע פוטער. כעמיקער אנאליזן.	

פרייז: 50 וויפוסקען, וועלכע וועלען זיך דרוקען יעדער וואך אויפוסק 4 רובל.

פאר 5 רובל בעקומט מען איינער די 50 וויפוסקען, פון די בלעטער אויך די

ערשטענע פארבען קארטינע, אלעאגראפיע,

די חשמונאים

די קארטינע וועט מען גלייך ערהאלטען.

דער אדרעס פון העראויסגעבער:

Л. А. Рабиновичу, С.Петербургъ, Торговая 17.

L. Rabinowitz, St. Petersburg, Torgowaja 17.

נור מיט עמליכע רובל

קען יעדער מענטש ביי זיך אויפ'ן ארט א גוטע פרנסה איינפיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף געגען א 7 קאפ' מארקע
אדרעסירען:

Варшава, Найдичу До востребованія.

קאלישער שטיקקערייען, שפיטצען אונד גארדינען, קאלירטע
באסיסטען גלאטע אין אללען פארבען צו העמדען אונד בלאזען
אם בעסטען אונד בעקוועמסטען נור ביא מ. ארקין ווארשא געגנט 6.

פרייליגען און דאמען

קענען זיך אויסלערענען גוט שניידען און ניימען אין אקורצע צייט
דורך בריעף אין זאגנאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די
בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדען קענען זיך גוט
אויסלערענען. אויף תשובה א מארקע. ניט זוימט און פֿרענט אן ביי

Госпожѣ Найдичъ, Давидъ—Городокъ, Минской губ.